

EESTI POLITSEI

Ilmub 6 korda aastas, iga kahe kuu tagant.

Toimetuse ja talituse asukoht Toompea lossis, tuba 34.

Telefon 432-47.

Aadress kirjade jaoks: Tallinn, postkast 338.
Jooksev arve Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 543.

Nr. 2 (456)	1. märtsil 1933. a.	XII aasta
Tellimise hind:	Kuulutuste hinnad:	
Aastas Kr. 4.50	1/1 lhk. Kr. 40.—	Kaantel
Poolaastas „ 2.25	1/2 „ „ 20.—	1/1 lhk. Kr. 45.—
Üksiknumber „ —.75	1/4 „ „ 10.—	1/2 „ „ 22.50
	1/8 „ „ 5.—	1/4 „ „ 11.25
	1/16 „ „ 2.50	1/8 „ „ 5.65

Riigiasutiste ja -teenijate vastutus kodanikele tekitatud kahjude eest.

A. Kurvits

(Lõpp)

3.

Tähendasime, et end. Vene senat ja meie Riigikohus on asunud seisukohale, et riik ei vastuta kahjude eest, mis riigiametnikud riigivõimu esindajaina on tekitanud kodanikele ebaseaduslike korralduste või tegevuse või tegevusetusega.

Kui aga vaadelda teoreetilisi seisukohti või õpetusi selle küsimuse kohta, siis avaldub, et need seisukohad on lahkuminevad ja need õpetused väga mitmekesised ning huvitavad oma aluste kui ka praktilise tähenduse suhtes. Ühed õpetlased tunnustavad riigivastutuse nende kahjude eest põhjendatuks riigi tegevuse aluste seisukohalt kui ka tarvilikuks riigi ja kodanike huvides. Teised aga väidavad, et riik kui kõrgema võimu kandja ei ole kohustatud vastutama nende kahjude eest ning et nende eest vastutamine ei ole praktiliselt teostatav, sest sel puhul tuleks riigil kanda suuri kulusid.

Käesoleva kirjutise ülesandeks ei ole nende õpetuste üksikasjalik käsitletu. Seepärast peatume siin ainult mõne üksiku seisukoha juures. Riigi vastutuse poolt tähendatakse eeskätt, et igal riigil on kanda ülesandeid ja kohustusi oma kodanike suhtes; üks selline kohustus on kodanike heaolu eest hoolitsemine. Sellest kohustusest aga järgneb, et riik kui kõrgema võimu kandja ei võiks lubada, et kodanikud kannataksid kahju riigi teenistuses seivate isikute — riigiametnike ametialase ebaseadusliku tegevuse või tegevusetuse kaudu. Edasi tähendatakse, et riigi teenistuses seivate isikute ametialast tegevust tuleb vaadata kui riigi tegevust: riigi tegevus väljendub ametnike tegevuse kaudu. Levinud on ka õpetus, mille järgi ametnikud on riigi kui juriidilise isiku esindajad, ning seega riik peab ka vastutama ametnike kui oma esindajate tegevuse eest sel puhul, kui nad on esinenud riigivõimu esindajaina.

Riigi vastutuse mittepooldajad väidavad eeskätt, et riik ei ole kohustatud vastutama oma ametnike ebaseadusliku tegevuse või tegevusetusega kodanikele tekitatud kahjude eest seepärast, et riik ei ole volitanud neid ametnikke toimima ebaseaduslikult, vaid riigis on maksvad seadused, mis on ametnikele kohuslikud, ja nende järgi peab reguleerima ka ametnike tegevus. Kui aga ametnikud on toiminud ebaseaduslikult, siis on nad toiminud riigi tahte vastaselt.

Teiseks tähendatakse, et riik ei ole kohustatud vastutama seepärast, et ükski kodanik ei ole kohustatud täitma ametnike ebaseaduslikke korraldusi; on aga kodanikud need korraldused siiski täitnud, siis tuleb neil kanda ise ka kõik kahjud või nõuda nende tasumist ametnikult, aga mitte riigilt. Selle seisukoha suhtes oleks tähendada, et vaevalt saab seda lugeda põhjendatuks. Kodanik ei ole küll kohustatud täitma ametniku ebaseaduslikku korraldust, kuid kodanikul on sageli raske kindlaks teha, kas korraldus on seaduslik või ebaseaduslik. Riik aga ei võiks üles seada nõuet, et kõik kodanikud peaksid oskama seda vahet teha, vaid ennem võiks üles seada nõude, et ametnikud ei või ega tohi eksida ega ebaseaduslikult toimida. Peale selle tuleb tähendada, et ametnik võib mitte ainult anda ebaseaduslikke korraldusi, vaid ka neid täita, neid ellu viia ja seega tekitada kodanikele kahju. Siin ei saaks siis kodanik enam ise astuda samme kahjudest hoidumiseks, vaid need kahjud järgnevad ametniku tegevusest. Ei saaks millegagi põhjendada, et kodanik peaks ka need kahjud kandma, vaid õigusetunne nõuab, et need kahjud tasuks kodanikule riik.

Kolmandaks tähendatakse, et riik kui kõrgema võimu kandja ei saa olla tsiviilõiguslike ülesannete ja kohustuste subjektiks. Seepärast ka ametnikud kui riigivõimu esindajad ei saa panna riigi kui fiskuse peale mingisuguseid kohustusi.

Neljandaks tähendatakse, et riigiametnike ebaseaduslikud korraldused ei ole riigivõimu ega riigi organite korraldused. Seepärast ei ole riik kohustatud vastutama kahjude eest, mis on tekitatud kodanikele ebaseaduslike korraldustega. See seisukoht ei võiks olla vastuvõetav, pealegi ei ole see seisukoht kooskõlas maksvate seadustega, sest riigivõim tunnustab ka paljud ebaseaduslikud korraldused jõulisiks ja maksvaiks, nimelt vastavate ametnike poolt tehtud ebaseaduslikud korraldused, kui need ei ole kohtu poolt tühistatud ning kui need on omandanud maksva seaduse alusel seadusliku jõu.

Lõpuks tähendatakse ka seda, et riigi vastutuse puhul väheneks ametnike püüdlikkus toimida õigelt ja õiglaselt; kui ametnikud teavad, et nad ei kannu vastutust oma tegevusega tekitatud kahjude eest, vaid vastutust kannab riik, siis võivat aset leida ametnike tegevuse alal ükskõiksus. Ei saa eitada, et vastutus ning vastutusetunne on tegevuse suureks tõukejõuks, ja see tunne tõstab ka eneseväärtust ja annab vaimlist jõudu edasipüüdmiseks ning kodanike õigustatud nõuete rahuldamiseks õiguse ja õigluse põhi-

mõtteil. Sellest ei saaks siiski veel järeldada ega põhjendatuks pidada riigi vastutuse eitamist, sest vastutus ja vastutusetunne püsis ka siis, kui riik vastutaks, tasuks kodanikele kahjud, mis on tekitatud riigiametnike kui riigivõimu esindajate ebaseadusliku tegevuse või tegevusetusega, kuid omakord nõuaks ametnikelt, kelle tegevuse või tegevusetuse läbi kahju on tekkinud, selle kahju tasumist riigile. Sel puhul ei osutuks kahjude tasumine riigile koormavaks, millist koormavust nimetatakse ka mõnikord riigi vastutuse mittepooldajate poolt, vaid riik saaks ametnikelt tagasi kodanikele tasutud kahju, jäädes sellest ilma ainult neil juhtudel, mil ametnikel ei oleks võimalik kõike tasuda.

Ei saa konstateerida, et need riigi vastutuse mittepooldajate seisukohad oleksid küllalt põhjendatud ja veenvad, vaid paljud asjaolud kõnelevad riigi vastutuse poolt. Ametnike kui riigivõimu esindajate ebaseaduslikud korraldused ei ole ega saa olla juhuslikud, vaid nad on tingitud riigi üldistest alustest, seaduseandlusest, maksvate seaduste normidest, administratiivasutiste korraldusest, ametnike valikust, nende töö korraldamisest ja järelevalvest ning teistest tingimustest. Et see nii on, seda näitab ajalugu kui ka igapäevane elu. Teame ajaloost ajajärke üksikute riikide elus, mil seadusenormid leidsid ametnike poolt sagedast rikkumist, mil oli valitsemas ebaõigus, ametnike omavoli ja heaksarvamine. See kord oli võimalik seepärast, et riigi kõrgeim võim ei seisnud oma ülesannete kõrgusel, ametnike valikul ei arvestatud nende tublidust ning õiglust ja puudus tarvilik järelevalve nende tegevuse üle kui ka väärnähtuste ja süütegude avaldumisel nende ja nende põhjuste kaotamine. Samuti igapäevasest elust nähtub, et ebaseaduslikud korraldused leiavad aset rohkem neil aladel, kus vähem hoolt kantakse ametnike tarviliku valiku, nende tegevuse ja järelevalve ja asutise tegevuse otstarbekohasema korraldamise eest.

On need ametnike ebaseaduslikud korraldused tingitud riigi korrast, maksvaist seadusist, ametnike tegevuse ebakohasest korraldamisest ja nõrgast järelevalvest, siis on põhjendatud, et riik oleks kohustatud võtma enda kanda ka need kahjud, mis on tekitatud kodanikele nende korraldustega, sest need kahjud on leidnud aset valitsemise süsteemi puudulikkuse tõttu.

Peale selle on tähtsusega ka majanduslikud kaalutlused. Ebaseaduslikke korraldusi, nagu tähendatud, tuleb ette suuremal arvul neis asutisid, kus on kord puudulik, töö organiseerimine ebaotstarbekohane ja järelevalve nõrk, mis aga omakord on suurel määral sõltuv sellest, et vähe kulutatakse selle asutise ülalpidamiseks: hoitakse kokku kuludega ja seepärast ei saa ka asutise tegevus areneda ega ka palgata vastavaid tööjõude. On see nii ja tekivad seeläbi kahjud kodanikele, siis ei võiks õige ega õiglane olla, et hoides kokku riik veeretab selle kokkuhoiu tagajärjel tekkivad kahjud kodanikele kanda, vaid riik peaks need kahjud ise kandma, makstes vastavat tasu kahju saanud kodanikele. See on põhjen-

Riigi vastutuse mittepooldajad väidavad eeskätt, et riik ei ole kohustatud vastutama oma ametnike ebaseadusliku tegevuse või tegevusetusega kodanikele tekitatud kahjude eest seepärast, et riik ei ole volitanud neid ametnikke toimima ebaseaduslikult, vaid riigis on maksvad seadused, mis on ametnikele kohuslikud, ja nende järgi peab reguleeruma ka ametnike tegevus. Kui aga ametnikud on toimunud ebaseaduslikult, siis on nad toimunud riigi tahte vastaselt.

Teiseks tähendatakse, et riik ei ole kohustatud vastutama seepärast, et ükski kodanik ei ole kohustatud täitma ametnike ebaseaduslikke korraldusi; on aga kodanikud need korraldused siiski täitnud, siis tuleb neil kanda ise ka kõik kahjud või nõuda nende tasumist ametnikult, aga mitte riigilt. Selle seisukoha suhtes oleks tähendada, et vaevalt saab seda lugeda põhjendatuks. Kodanik ei ole küll kohustatud täitma ametniku ebaseaduslikku korraldust, kuid kodanikul on sageli raske kindlaks teha, kas korraldus on seaduslik või ebaseaduslik. Riik aga ei võiks üles seada nõuet, et kõik kodanikud peaksid oskama seda vahet teha, vaid enne võiks üles seada nõude, et ametnikud ei või ega tohi eksida ega ebaseaduslikult toimida. Peale selle tuleb tähendada, et ametnik võib mitte ainult anda ebaseaduslikke korraldusi, vaid ka neid täita, neid ellu viia ja seega tekitada kodanikele kahju. Siin ei saaks siis kodanik enam ise astuda samme kahjudest hoidumiseks, vaid need kahjud järgnevad ametniku tegevusest. Ei saaks millegagi põhjendada, et kodanik peaks ka need kahjud kandma, vaid õigustunne nõuab, et need kahjud tasuks kodanikule riik.

Kolmandaks tähendatakse, et riik kui kõrgema võimu kandja ei saa olla tsiviilõiguslike ülesannete ja kohustuste subjektiks. Seepärast ka ametnikud kui riigivõimu esindajad ei saa panna riigi kui fiskuse peale mingisuguseid kohustusi.

Neljandaks tähendatakse, et riigiametnike ebaseaduslikud korraldused ei ole riigivõimu ega riigi organite korraldused. Seepärast ei ole riik kohustatud vastutama kahjude eest, mis on tekitatud kodanikele ebaseaduslike korraldustega. See seisukoht ei võiks olla vastuvõetav, pealegi ei ole see seisukoht kooskõlas maksvate seadustega, sest riigivõim tunnustab ka paljud ebaseaduslikud korraldused jõulisiks ja maksvaiks, nimelt vastavate ametnike poolt tehtud ebaseaduslikud korraldused, kui need ei ole kohtu poolt tühistatud ning kui need on omandanud maksva seaduse alusel seadusliku jõu.

Lõpuks tähendatakse ka seda, et riigi vastutuse puhul väheneks ametnike püüdlikkus toimida õigelt ja õiglaselt; kui ametnikud teavad, et nad ei kanna vastutust oma tegevusega tekitatud kahjude eest, vaid vastutust kannab riik, siis võivad aset leida ametnike tegevuse alal ükskõiksus. Ei saa eitada, et vastutus ning vastutusetunne on tegevuse suureks tõukejõuks, ja see tunne tõstab ka eneseväärtust ja annab vaimlist jõudu edasipüüdmiseks ning kodanike õigustatud nõuete rahuldamiseks õiguse ja õigluse põhi-

mõttele. Sellest ei saaks siiski veel järeldada ega põhjendatuks pidada riigi vastutuse eitamist, sest vastutus ja vastutusetunne püüaks ka siis, kui riik vastutaks, tasuks kodanikele kahjud, mis on tekitatud riigiametnike kui riigivõimu esindajate ebaseadusliku tegevuse või tegevusetusega, kuid omakord nõuaks ametnikelt, kelle tegevuse või tegevusetuse läbi kahju on tekkinud, selle kahju tasumist riigile. Sel puhul ei osutuks kahjude tasumine riigile koormavaks, millist koormavust nimetatakse ka mõnikord riigi vastutuse mittepooldajate poolt, vaid riik saaks ametnikelt tagasi kodanikele tasutud kahju, jäädes sellest ilma ainult neil juhtudel, mil ametnikel ei oleks võimalik kõike tasuda.

Ei saa konstateerida, et need riigi vastutuse mittepooldajate seisukohad oleksid küllalt põhjendatud ja veenvad, vaid paljud asjaolud kõnelevad riigi vastutuse poolt. Ametnike kui riigivõimu esindajate ebaseaduslikud korraldused ei ole ega saa olla juhuslikud, vaid nad on tingitud riigi üldistest alustest, seaduseandlusest, maksvate seaduste normidest, administratiivasutiste korraldusest, ametnike valikust, nende töö korraldamisest ja järelevalvest ning teistest tingimustest. Et see nii on, seda näitab ajalugu kui ka igapäevane elu. Teame ajaloost ajajärke üksikute riikide elus, mil seadusenormid leidsid ametnike poolt sagedast rikkumist, mil oli valitsemas ebaõigus, ametnike *omavoli ja hcaksarvamine*. See kord oli võimalik seepärast, et riigi kõrgeim võim ei seisnud oma ülesannete kõrgusel, ametnike valikul ei arvestatud nende tublidust ning õiglust ja puudus tarvilik järelevalve nende tegevuse üle kui ka väärnähtuste ja süütegude avaldamisel nende ja nende põhjuste kaotamine. Samuti igapäevasest elust nähtub, et ebaseaduslikud korraldused leiavad aset rohkem neil aladel, kus vähem hoolt kantakse ametnike tarviliku valiku, nende tegevuse ja järelevalve ja asutise tegevuse otstarbekohasema korraldamise eest.

On need ametnike ebaseaduslikud korraldused tingitud riigi korrast, maksvaist seadusist, ametnike tegevuse ebakohasest korraldamisest ja nõrgast järelevalvest, siis on põhjendatud, et riik oleks kohustatud võtma enda kanda ka need kahjud, mis on tekitatud kodanikele nende korraldustega, sest need kahjud on leidnud aset valitsemise süsteemi puudulikkuse tõttu.

Peale selle on tähtsusega ka majanduslikud kaalutlused. Ebaseaduslikke korraldusi, nagu tähendatud, tuleb ette suuremal arvul neis asutis, kus on kord puudulik, töö organiseerimine ebaotstarbekohane ja järelevalve nõrk, mis aga omakord on suurel määral sõltuv sellest, et vähe kulutatakse selle asutise ülalpidamiseks: hoitakse kokku kuludega ja seepärast ei saa ka asutise tegevus areneda ega ka palgata vastavaid töötajõude. On see nii ja tekivad seeläbi kahjud kodanikele, siis ei võiks õige ega õiglane olla, et hoides kokku riik veeretab selle kokkuhoiu tagajärjel tekkivad kahjud kodanike kanda, vaid riik peaks need kahjud ise kandma, makstes vastavat tasu kahju saanud kodanikele. See on põhjen-

datud ka seepärast, et riigil oleks võimalik ära hoida neid kahjusid asutise ja ametnike tegevuse parema ja otstarbekohasema korraldamisega. Ei ole riik teinud seda, siis on ta kohustatud kandma kahjud, sest üksikud kodanikud ei ole süüdi asutiste ja ametnike tegevuse ebakohases korraldamises.

Ei saa jätta tähendamata ka seda, et riigi tulud tulevad kodanikelt. Seega kui riik kannab need kahjud, siis ei ole see midagi muud, kui kahjude jaotamine kõigi kodanike vahel, nende kahjude jaotamine, mida nende kodanike kõrgeim võim — riik — oma ametnike tegevusega on tekitanud üksikuile kodanikele.

Neil asjaoludel ja motiividel tuleb asuda seisukohale, et riik peaks tasuma need kahjud, mis riigiametnikud riigivõimu esindajaina on tekitanud kodanikele ebaseaduslike korraldustega või tegevusega või tegevusetusega. See seisukoht vastaks kodanike arenenud õigusetundele, riigi oma huvidele kui ka tegeliku elu nõuetele ja vajadustele. Seejuures jääks riigil õigus ja võimalus nõuda need tasutud summad sisse neilt ametnikelt, kelle tegevuse või süü läbi need kahjud on tekkinud.

Nagu ülalpool tähendatud, on maksev aga teissugune seisukoht — riik ei vastata nende kahjude eest ega võta neid enda kanda, vaid nende tasumine kuulub ametnikele, kes on tekitanud kahju. Ei saa siiski jätta tähendamata, et end. Vene senat on mõnel ajal ja üksikuis asjus tunnustanud riigi vastutuse kahjude eest, mis on tekitatud riigiametnike kui riigivõimu esindajate poolt. Nii on senat asunud seisukohale, et riik vastutab riigi ehituste alal ka nende kahjude eest, mis on tekitatud ametnike poolt riigivõimu esindajaina. Korduvalt on senat seletanud, et riik vastutab deposiitide eest, mis on antud hoiule riigiasutisse, kusjuures tuleb tähendada, et deposiitide vastuvõtmisel ja hoidmisel toimivad ametnikud riigivõimu esindajaina. Peale selle on üksikuid asju mitmekesistelt aladelt, mille suhtes senat on asunud seisukohale, et riik vastutab kahjude eest, mis ametnikud riigivõimu esindajaina on tekitanud eraisikuile.

4.

Nagu juba tähendatud, end. Vene senat on asunud seisukohale, et kui ametnikud riigivõimu esindajaina on tekitanud kahju eraisikuile, siis vastutavad nad ise nende kahjude eest, kuna riik ei kannu vastutust, ja riigi vastu tõstetud nõuded sel alal ei kuulu rahuldamisele (end. Vene senati tsiviil-kassatsioonidepart. otsused nr. 32 — 1888, nr. 69 ja 129 — 1889, nr. 91 — 1897 j. t.). Ainult üksikuil erialadel ja üksikuis eriasjus on senat asunud teissugusele seisukohale, tunnustades nende suhtes riigi vastutust, kuid otsused neil erialadel ja eriasjus ei muuda seda üldist põhimõtetlist seisukohta.

Samuti on meie Riigikohus väljendanud, et ametnikud, toimides riigivõimu esindajaina, vastutavad ise nende kahjude eest, mis nad on tekitanud kodanikele.

Peatume nüüd üksikasjalisemalt selle vastutuse aluste, ulatuse ja teostamise juures. Eeskätt oleks tähendada, et ametnike vastutust võiks jaotada kahte liiki: vastutus ebaseaduslike korralduste või toimingute puhul ning vastutus kahjude eest kriminaalsüütegude puhul. Ametnike vastutuse aluseks ebaseaduslike korralduste või toimingute puhul on tsiviilõiguse põhimõtte, et igauks vastutab kahjude eest, mis ta on tekitanud oma tegevusega (Vene Tsiviilseaduse § 684, VSK X k. 1 j., Balti Eraseaduse III k. § 3444). Teiseks aluseks oleks juba varem nimetatud Tsiviilkohtupidamise seaduse § 1316 ja selle seaduse täienduse (VSKK 1917 a. nr. 86 § 492) p. IV, mille põhjal nõuded tasu suhtes kahjude eest, mis on tekitatud ametnike selliste toimingute või tegevusetusega, mis ei kuulu kriminaalkohtu kompetentsi või mille suhtes on asjatoimetus kriminaalkohtu poolt lõpetatud või pandud seisma, lahendatakse tsiviilkohtupidamise seaduse üldalustel eranditega, mis tähendatud nimet. seaduse 1917. a. täienduses.

Nüüd kerkib aga küsimus, kas ametnik vastutab ka siis, kui ta on olnud oma ülesannete täitmisel kohusetäitlik, ettevaatlik ja kohusetruu, kuid siiski on tõlgendanud seaduse norme ebaõigelt ja selle tagajärjel teinud ebaseadusliku otsuse või toiminud ebaseaduslikult ja seega tekitanud kahju kodanikele. Sellele küsimusele võiks vastata, et ametnik ei ole kohustatud vastutama, kui ta on täitnud kohusetruult *oma ülesandeid ning toiminud heatahtlikult ning oma parema arusaamise järgi*, vaid vastutus kahjude eest tekiks ainult siis, kui ametnik on toiminud hooletult, kui ta ei ole seisnud oma ülesannete kõrgusel. Sellele seisukohale on asunud end. Vene senat. Nii seletab senat otsustes nr. 321 — 1872, nr. 162 — 1878 ja nr. 14 — 1887, et ametnikud — riigivõimu esindajad — vastutavad ebaseaduslike otsuste või toimingutega eraisikuile tekitatud kahjude eest ainult siis, kui nende otsuste tegemisel või toimingute puhul ametnikud on avaldanud ettevaatamatust, hooletust või viivitust. Seega tuleb kindlaks teha, kuidas on ametnik toiminud, kuidas ta on täitnud oma ülesandeid ja kohustusi, ning kahju nõudmine ametnikult võib aset leida ja rahuldatud saada ainult siis, kui on konstateeritud ametniku ettevaatamatus, hooletus või viivitus. Senati selle seisukoha aluseks on Ts. kp. s. § 1316, mis kõneleb otseselt tasu maksmisest ainult nende kahjude eest, mis on tekitatud ametniku hooletuse, ettevaatamatuse või viivituse läbi.

Ametnike vastutus kriminaalsüütegude puhul põhjeneb Ts. kp. s. § 1070 ning selle seaduse täiend. (VSK 1917. a. nr. 86 § 492) p. III. Nende seaduste normide järgi on ametnikult kahju tasumise nõudmine võimalik siis, kui kriminaalkohtu poolt ametnik on tunnustatud süüdi kriminaalses teos, mille läbi on tekkinud kahju, või on tunnustatud tähendatud kriminaalse teo fakt ja selle kordasaatmine süüdistatava ametniku poolt. Seega kahjutasu nõudmise esitamine on sõltuv siin kriminaalkohtu seisukohast. Kahju-

tasu nõudmise esitamine ja selle arutamine toimub aga nimet. p. III järgi Ts. kp. s. üldalustel.

Et saada üksikasjalisem ülevaade ametnike vastutusest kahjude eest, mis on tekitatud eraisikuile nende ebaseaduslike otsuste või toimingutega, kirjeldame siin ühe asja käiku, mille puhul Riigikohtu tsiviilosakond andis riigi ja ametnikkude vastutuse kohta põhimõttelise seletuse või seisukoha. Kutsega õpetaja N. oli kandideerinud ühes maakonnas vabale õpetaja kohale, vallavolikogu oli ta ka valinud sellele kohale, kuid maakoolivalitsus jättis ta ametisse registreerimata seepärast, et Hariduse- ja Sotsiaalministeerium oli teinud maakoolivalitsusele korralduse, et ministeerium ei saa lubada õpetaja N. töötamist selles maakonnas asuvates koolides, ja seepärast tuleb N. jätta registreerimata valitud kohale. Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi korraldusega ei jäänud N. rahule, vaid andis kaebuse Riigikohtule administratiivkohtu korras ja palus tühistada ministeeriumi korralduse. Riigikohtu admin.-osakond tühistaski selle korralduse ja tähendas oma otsuse (Riigik. adm.-os. t. nr. 678 — II — 1926. a.) motiivides muu seas järgmist: „Maksey seadus ei näe ette, et hariduseministeerium võiks kutseõiguslise kooliõpetaja valimist ja registreerimist ühes või teises maakonnas keelata. Samuti ei ole maksvas seaduses algkooli õpetajate valimise ja registreerimise kohta ette nähtud, et algkooli õpetajate valimiseks ja registreerimiseks oleks vajaline hariduseministeeriumi nõusolek.“ Kuna aga õpetaja N. jäi ilma sellest kohast, kuhu ta oli valitud, ja sellel õppeaastal ei saanud ka mujal õpetaja kohta, siis esitas ta Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi vastu tsiviilnõude välja mõista temale kahjutasu saamata jäänud palga näol 1925./26. kooliaasta eest 1293 kr. 60 sendi suuruses, seletades, et ta on kahju saanud selle summa suuruses ministeeriumi ebaseadusliku korralduse pärast, millega keelati teda registreerida õpetaja kohale sellesse maakonda, kuhu ta oli valitud vallavolikogu poolt. Rahukogu rahaldas N. nõude, kohtupalat muutis aga rahukogu otsuse ja lükkas N. nõude tagasi. N. poolt Riigikohtule antud kassatsioonikaebuse puhul arutas seda asja Riigikohtu tsiviilosakond ja jättis kaebuse tagajärjeta, avaldades oma otsuse motiivides käesoleva kirjutise esimeses osas toodud seisukohad, s. o. riik ei vastuta ametnike mitteseadusepärase tegevuse läbi sünnitatud kahjude eest, kui ametnikud on teotsenud riigivõimu kandjaina avalikkuse alusel, vaid niisugusel korral vastutavad ametnikud isiklikult tekitatud kahjude eest. N. aga ei esitanud kahjutasu nõudmist ametnike vastu ja seega lõppes see asi.

Selle asja kokkuvõtlikust kirjeldusest avaldub selgelt Riigikohtu seisukoht ametnike vastutuse kohta ebaseadusliku tegevusega tekitatud kahjude puhul, kui ametnikud on esinenud riigivõimu esindajaina. Et ministeeriumi nimet. korralduse andjad ametnikud toimisid riigivõimu esindajaina, avaldub sellest, et see korraldus on administratiivakt. Et see korraldus oli ebaseaduslik, nähtub Riigikohtu admin.-osak. nimet. otsusest. Arvestades seda Riigikohtu

gikohtu tsiviilosakond on asunud nimet. seisukohale, mis vastab ka end. Vene senati seletustele sellelaadilistes asjades. See Riigikohtu tsiviilosakonna seisukoht on ka aluseks sellelaadiliste asjade arutamisel edaspidi, sest sama seisukohti on Riigikohus avaldanud ka mõne teise samase asja kohta.

Tähendasime juba, et ametnikud riigivõimu esindajaina vastutavad ebaseaduslike otsuste või toimingutega kodanikele tekitatud kahjude eest siis, kui nende otsuste või toimingute puhul ametnikud on avaldanud ettevaatamatust, hooletust või viivitust. Aga ka neil asjaoludel võib esitada kahjutasumise nõude ametniku vastu ainult siis, kui selle kahju tasumist ei saa nõuda kelleltki teiselt isikult, kusjuures eeskätt tuleks nõuda tasu neilt isikult, kes on ebaõiglaselt rikastunud või kasu saanud ametniku nende ebaseaduslike otsuste või toimingute kaudu. Seega ametnike vastutus on subsidiaarne vastutus. Maksvates seadustes ei ole küll otsest normi, mis võiks olla selle vastutuse aluseks, kuid end. Vene senat on tunnustanud selle vastutuse õigeks, võttes aluseks maksvate seaduste põhimõtted. See on väljendatud muuseas end. Vene senati kriminaal-kassatsioonidepart. 1871. a. 25. oktoobri otsuses.

Edasi kerkib küsimus, kes vastutab siis kahjude eest, kui süütegu, mille tagajärjel eraisikud on saanud kahju, on teostatud mitme ametniku poolt koos. Selle küsimuse kohta oleks tähendada, et kui süütegu on aset leidnud vastastikusel eelkäival kokkuleppel, siis jaotatakse kahju tasumine nende ametnike vahel võrdselt. Kui aga mõni neist ametnikest on maksujõuetu, siis tema maksmisele kuuluv osa jaotatakse ära teiste ametnike vahel, kusjuures neil õigus on nõuda sellelt maksujõuetult nende poolt tasutud summat. Kui aga seda eelnevat kokkulepet ei ole olnud, siis vastutab iga ametnik nende kahjude eest, mis ta on tekitanud oma tegevusega. Ei ole aga võimalik kindlaks teha, milline osa kahjust on tekitatud ühe või teise ametniku tegevusega, siis jaotatakse kahju nende vahel võrdselt. Sellele põhimõttelisele seisukohale on asunud end. Vene senati kriminaal-kassatsioonidepart. oma 1879. a. 24. sept. otsuse motiivides.

Selle põhimõttelise seisukoha vastu võib ka vaielda, sest Üldise arveseaduse § 384 järgi vastutab mitme ametniku kaassüü puhul iga süüdlane ametnik vastavalt oma palga suurusele. Analüüsides seda paragrahvi, peab siiski tunnustama, et see paragrahv käib erijuhtude kohta, moodustades erinormi, mida ei saaks laiendavalt tõlgendada ega ka üldistada.

Mis puutub vastutusse kahjude eest mitme ametniku poolt tehtud ebaseadusliku otsuse puhul, millel ei ole süüteo iseloomu, siis selle kohta puuduvad seadusenormid ning ka kohtu praktikast ei avaldu kindlat seisukohta. Õigusenormide üldpõhimõtete põhjal tuleks järeldada, et sel puhul ametnikud kannavad vastutust vastavalt oma ülesannetele ja võimupiiridele ja sellest järgnevale riigivõimu teostamise ulatusele. Ühenduses seega kerkib küsimus

vastutusest ebaseaduslike otsuste eest, mis on teatavaks tehtud kahe ametniku poolt allakirjutatud kirjaga.

Ametiasutistes on asjaajamise alal tavaline kord, et korraldustele kirjutavad alla kaks ametnikku, näiteks, minister ja valitsuse või osakonna direktor või abidirektor, direktor ja ameti juhataja või sekretär, ameti juhataja ja sekretär või abisekretär. See tavaline kord põhjeneb ka seadusnormidel, nimelt Ministeriumide seaduse §§ 110, 113 ja 114 (VSK I k. II j.). Ainult erandjuhtudel võib kirjavahetus toimuda ühe ametniku allkirjaga. Kaks allakirjutajat ei ole aga võrdsed riigivõimu teostamise seisukohalt, vaid ainult üks neist on tavaliselt otsustav antud korralduse suhtes, teine aga asja toimetaja ja ettekandja otsustavale ametnikule, näiteks minister — otsustaja, direktor — asja toimetaja ja ettekandja, või üks on otsustaja ja teine ainult tehniline kantselei töäjõud, näiteks direktor — otsustaja ja sekretär või abisekretär — kantselei töäjõud. Seega kerkib küsimus, kas ebaseadusliku otsusega tekitatud kahjude eest vastutavad mõlemad allakirjutanud ametnikud või ainult see allakirjutaja, kellel on selles asjas otsustav võim, kes on teinud ebaseadusliku otsuse.

Ministeriumide korraldamise seaduse §§ 111 ja 257 (VSK I k. 2 j.) põhjal võiks asuda seisukohale, et kahjude eest vastutavad mõlemad allakirjutanud ametnikud, sest nende paragrahvide järgi võib teisena allakirjutaja (mitte otsustaja) jätta otsuse või selle otsuse põhjal koostatud kirja alla kirjutamata, kui ta leiab, et see otsus on ebaseaduslik. On ta aga siiski kirjutanud alla, siis peaks ta kandma vastutust.

Selle küsimuse lahendamisel ei saa siiski pidada mõõduandvaks neid paragrahve, sest need paragrahvid ei käsitle ega normeeri üldse ametnike vastutuse küsimust, vaid reguleerivad ainult seda, millistel juhtudel vastavad ametnikud võivad jätta korraldust või otsust sisaldava kirja alla kirjutamata. Järeldada sellest, et kui vastavad ametnikud on teisena — mitteotsustajana kirjale alla kirjutanud ainult asjaajamise korra täitmiseks, et ta siis ka vastutav on, ei ole küllalt põhjendatud ega kooskõlas õiguse normide üldpõhimõtetega. Nende põhimõtete järgi vastutab iga kodanik ja seega on ametnik vastutav oma tegude eest ja kedagi ei saa teha vastutavaks teise tegude eest, välja arvatud need juhud, kus vastutus teise kodaniku tegevuse eest on otseselt ette nähtud maksvates seadustes. Sellest järeldub, et sekretäri või abisekretäri ei saa teha vastutavaks kahjude eest, mis on tekitatud direktori ebaseadusliku korralduse või otsusega seepärast, et sekretär või abisekretär on kirjutanud alla teisena kirjale, mis sisaldas selle korralduse või otsuse või millega see korraldus või otsus edasi või teostati, kui sekretär või abisekretär on toiminud oma ülesannete ja võimu piirides. Ainult nende korralduste ja otsuste alal, mis sisaldavad kuriteo või süüteo, võib teha kahjude eest vastutavaks ka sekretäri või abisekretäri ja nõuda neilt kahju tasumist, kui nende süü on konstateeritud kriminaalkohtu poolt.

See seisukoht järeldub ka Riigiteenistuse seaduse § 26 (RT 149 — 1924). Selles paragrahvis on tähendatud, et riigiteenija on vastutav oma teenistusala tegevuse seaduslikkuse eest. Kui aga asja otsustamine ei ole riigiteenija ülesanne ega kuulu tema teenistusala tegevuse alla, siis ei ole ta ka vastutav. Järelikult, kui asja otsustamine ei kuulu sekretärile või abisekretärile, vaid maksva korra järgi on tema ülesandeks ainult kirjade koostamine tehtud otsuste põhjal või otsustaja poolt koostatud kirjade või otsuste ümberkirjutamise toimetamine ja kirjale ametliku vormi andmine, nagu tempel, kuupäev, number jne., ning kõige selle kontrollimine ja selle tõestamiseks kirja teisena allakirjutamine, ning ta on need ülesanded korralikult teinud, siis ei võiks panna sekretäri või abisekretäri peale mingit vastutust nende kahjude eest, mis see otsus võib tekitada eraisikuile. Seejuures peab aga sekretär ja abisekretär kui ka iga teine ametnik kaitsema riige huve ning juhtima ülemuse tähelepanu otsuse või korralduse ebaseaduslikkusele.

Lõpuks kerkitab veel küsimus, kas ametnik vastutab, kui ta on täide viinud ülemuse seadusevastase korralduse. Selle kohta on Riigikohus seletanud järgmist: „Seaduse järele peab iga ametnik ja iga ametasutus oma tegevuse seaduslikkuse eest vastutama, mispärast ametnik, täites ülemuse seadusevastast määrust, ilma et ta oma kahtlusest selle määruse seaduslikkuse suhtes oleks ülemusele teatanud (Ministeeriumide korrald. sead. §§ 190—192, VSK I k. 2 j. ja Kuberm. korrald. sead. §§ 177—178, VSK II k.), on vastutav oma tegevuse tagajärjel riigile sünnitatud kahju eest üksinda, ilma et ta vastutust ülemuse peale saaks veeretada (Riigikohtu admin.-os. t. nr. 320—II—1927. a.)“.

See Riigikohtu seisukoht on kooskõlas ka Riigiteenistuse seaduse § 26 põhimõtetega.

Faktilise tõestamise teaduslikud alused.

Dr. Edmond Locard'i järgi **A. Liit**

Milles seisab faktilise tõestuse usaldatavus? Kaitsja asetab asjatundjale kohtus tihti kimbutava küsimuse: „Kas asjatundja usub, et tema otsus omab matemaatilise kindluse?“ Kuna sealjuures täpsemad mõistemääritlused tavaliselt jäetakse välja, kujuneb esitatud küsimuse alusel kaitse ja asjatundja vahel pealtkuulaja jaoks segasevõitu arutelu, millel eriti vandekohtus võivad olla saatuslikud tagajärjed. Mis on matemaatiline tõelikkus? — See, mida võib valada õppelausetesse; ta kinnitab lihtsalt, et arvude, pindade, kehade või lõpmatute suuruste vastava järjestamise puhul tekib selles või teises suhtes põhimõtteline sobimus. See tõelikkus ei tunne astmestikku ega varjundeid, kuna ta baseerub ainult mõtlemisseadustel ja kuna meie vaimline ehitus meid takistab kindlate eeltingimuste puhul tegemast otsustusi vabal valikul. Kuis

võiksime loota, et küsimusis, millega siin tegeleme, kunagi saavutatakse seesugune täpsus. Seda pole tegelikult ka vajagi.

Kriminaaljälitamise küsimusis on vastupidiselt matemaatilisele tõelikkusele tegemist pigemini moraalse tõelikkusega, tõekspidamisega, mida võiks nimetada veendumuseks ilma erilise tõendus-aluspõhjata. Moraalne tõekspidamine, usu fantaasiaküllane õde; on just see, mida nõutakse vannutatud meestelt, on see, mis tunnistajate vastupidised seletused, kaitse ja süüdistuse seisukohad tasakaalustab, nendest väljapääsu avab. Kui vaadelda seda meelegraafikute, ekslikkude ettekujutuste ja tõsiasjadele vastukäivuste jüga, mis voolab mööda kohtulaua eest, siis peab tahtmatult tähendama, et moraalne tõelikkus on mürgimeierei, milles kaitse üllatavad võtted püüavad saavutada tasakaalu prokuratuuri kramplike pingutustega. Kõik kriminaalteaduse püüded on suunatud sinnapoole, et vältida õigusmõistmist ähvardavaid hädasohte, mis pesitsevad seesuguses moraalses tõelikkuses.

Need talitusviisid, millega tegeleb kriminaaltehnika, taotleavad õieti füüsilist tõelikkust. Vastandina matemaatikale, mille oluliseks tunnuseks muutumatus, ja moraalsele, mida ei saa lähemalt piiritleda, on füüsiline tõelikkus astmestatav; ta laseb end mööta ja arjades väljendada; ta lubab arvutada otsuses peituvaid eksimisevõimalusi, ja see asjaolu pakubki olulisi tagatise nii uurijale kui ka kaebalusele. Nõimelt viimase asjaolu, s. o. eksimisevõimaluste arvestamise tõttu, tükitakse pidama seda matemaatiliseks tõelikkuseks, kuna unustatakse, et just matemaatiline tõendamiseviis ei tunne seesugust arvatamist. Üldiselt võib ka need asjaolud kindlaks määrata, millest sõltub füüsilise tõelikkuse määr. Need on:

1. Mõõtmise täpsus, mis omakord oleneb tehnika täiuslikkusest, kuna kõige paremad mõõduriistad jäävad kasutuks, kui neid ei käsitata täpsete eeskirjade kohaselt. On juba hea, kui näpujälje eritunnused tehakse tugeva päevpildistusliku suurendamise teel nähtavaks. Olulisem on aga tähendatud tunnuste liigid kindlaks määrata ja selgust muretseda, kas näit. joone katkemine keset mustrit omab sama väärtuse mis saareke või joone hargnemine kaheks. Käekirja mõõtmisel pole peatähtsust asjaolul, et osatakse mööta tundelise sirkliga poolemillimeetrilisi kaugusi; tähtsam on leida sõnu, mis kõige kõlvulisemad võrdlemiseks, ja tarvitada nende võrdlemisel üht ja sama talitusviisi.

2. Uuritavate esemete rohkus. Teopaigale jäänud mitme sõrme jäljendid annavad kokku samastamiseks nõutava punktide arvu, mis võib olla oleks jäänud kasinaks, kui oleks olnud tegemist ainult ühe sõrme jäljendiga. Milligrammi raskune koorikukübemeke võimaldab keemilisel uurimisel vähem usaldatavaid tagajärgi kui vereloik. Kümnest leheküljest koosneva salakirja dešifreerimisel võrduvad eksimisevõimalused peaaegu nullile,

kuna kahe või kolme rea juures võib tekkida mitmesuguseid kahtlusi.

3. Sama liiki tõestuste omavaheline sobimatus. Näpujälje võrdlemisel, mille eritunnused pole küllalt selged, kahanevad eksimisevõimalused, kui peale papillaarjoonte võtame abiks ka pooride arvu ja asetuse. Kahe käekirja samasus, mis otsustatud nurkade suuruselt, muutub kindlamaks, kui ühtivad ka painutused ja rõhutamisviis. Kui uuritava aine tundelise tõttu võõra munavalgeolluse vastu arvatakse olevat tegemist inimese verega, siis kahanevad eksimisevõimalused, kui katseid jätkatakse komplementvallahemise ja talitlusviisiga, mistõttu võõrolulised ained veres tõmbuvad kokku. Kõigil seesugustel juhtudel, kus mitmesugused tõestusliigid üksteisega nagu võistlevad, tuleb neid nende tähtsuse kohaselt ritta asetada, kui tahetakse hinnata nende usaldatavuse astet.

Siin peitub tõepoolest asja nõrk koht. Kirglikkuse kõrval, millega tavaliselt püütakse lahendada seesuguseid küsimusi, ei tule hetkekski unustada, et liialdus on tõelikkuse kurjem vaenlane. Meie teame tunnistajate avaldusist, et need seisavad kõikuval pinnal, kuid seejuures meie ei tohi ka uskuda, et faktiline tõestus annaks alati täiesti kindlaid lahendusi. Jälgija satuks hädaohtu, kui ta ekspertiiskabineti otsuseid piiramatult usaldaks ja neid ilma pikema kaalutlemiseta alati õigetenä võtaks. Faktilistelt tõestustelt ei või rohkem nõuda kui nad suudavad anda. Ainult see, mis on proovitud, võib olla veendumuse või uskumise aluseks. Faktiline tõestus ühest küljest ei ole vastuvaidlematu tõestus; teisest küljest peab alati põhjendada võima, mida ta tõendab.

A. Faktiline tõestus ei ole kunagi vastuvaidlematu tõestus. Selle all tuleb mõista, et ei saa olla ühtki juhtu, mille eksimisevõimalused võrduksid nullile. Pesul leiduv punane plekk ei muutu terpentiiinis lahustatud guajakvaiguga käsitamisel siniseks: seega ei sisalda see plekk verd. Võtaks aga katsetatav plekk ilusaimagi sinise värvingu, siis ei tohiks sellest veel järeldada et plekk tingimata sisaldab verd, kuna ka paljud teised orgaanilised ja anorgaanilised ained samal käsitamisel omandavad sinise värvingu. Kui võrreldes kaht antropomeetrilist kaarti, leidub kehamõõtudest ilmseid erinevusi, siis on kindel, et on tegemist kahe isikuga. Leidub aga kartoteegis kaart, millele märgitud luustikumõõdud täpselt ühtivad kahtlusealuse mõõtudega, siis ei saa sellest veel otsustada, et võrreldav kaart kunagi on valmistatud sama kahtlusealuse kohta, kui ei ole käepärast täiendavaid tõendusid, näit. erilisi tunnuseid, näpujälgi j. m., mis võimaldaksid otsust kindlamini põhjendada. Seesugused toimingud aitavad jälgijat tihti küll edasi, kuid nad jäävad ikkagi ainult tõenäolisteks, s. o. seesugusteks, millel ei puudu eksimisevõimalused.

Samuti on lugu ka seesuguste tehniliste talitlusviisidega, mis küll palju lubavad, ise aga alles proovimata on või oma lõpptule-

mustes ei rahulda. Nõnda on lood näit, tintide uurimisega ja allkirjade võrdlemisega. Leitakse sugulise vägivalla tarvitamise juhu jälgimisel, kusjuures teost kannataja ühenduses vägivalla aktiga oli saanud süüfilise, et üks kahtlusealuseist põeb süüfilist varjatud astmes, siis ei või kohtus toetuda paljalt Vassermani reaktsioonile, kuna on teada, et tähendatud reaktsioon on annud ebatäpseid tulemusi.

Nüüd puudutame veel neid talitusviise kriminaaltehnikast, mis oma pika katseaja tõttu annavad kindlamaid tagajärgi ja võivad seega olla parimateks faktilisteks tõestusteks. Kuid ka needki võimaldavad tihti ainult tõenäoliselt õigeid otsuseid. Näpujalg, millel vähem kui 12 eritunnust, või mille eritunnused asetsevad enam mustri äärtel, kaugel südamest või deltast, sisaldab samastamistunnuseid, mille väärtus oleneb eritunnuste arvust ja nende selgusest. Sest ei ole küllaldane, kui võrreldavates mustrites leidub samadel kohtadel mitu joonte hargnemist; on vaja, et hargnemiste nurgad, joonte paksus ja eritunnuste asetus naaberjoonte suhtes oleksid täitsa võrdsed. Samuti pakub preunkristallide kuju mikroskoobi all, mis on külvatud üle kogu preparaadi, gruppeerumata kusagil ristikujul, vereliblede uurijale tõestuse, mille üle võib vaielda.

Isegi siis, kui tõestused esinevad kõige suuremalt mõeldava selgusega, seisavad nad absoluutse tõelikkusega ikkagi veel mõdetava vahekorras. Tõelikkuse määr loomulikult läheneb lõpmatuks samas määras nagu eksimistevõimalus nullile. Ärevõimalusi aga — ja see ongi füüsilise tõelikkuse omapärane — ei saavutata kunagi. Veenvad katsed aga selle kõrval suudavad jälgi südametunnistust täiesti rahustada. Meie usk sellesse, et peame surema, on füüsiline tõelikkus, mitte matemaatiline. Sest palju inimesi on surnud enne meid ja sellest järeldame oma kindlat surma; ehkki väljavaated mittersuremiseks on lõpmata väikesed, siiski ei võrdu nad nullile. Samuti võiks öelda, et võimalused kellegi ilmsüütaks süüdimõistmiseks, kelle selged verised näpujäljed leiti tapariistal, võrduvad väljavaadetele, et ühe suure linna majad kõik ühel ja samal päeval juhuslikel ja üksteisest sõltumatul põhjusil läheksid põlema, või et ühe maakonna elanikud endid kõik üles pooksid.

Kõige kiuste satutakse mõnikord siiski üllatustele. Hans Gross jutustab: Tapeti elatanud naisterahvas; ta peost leiti kolm tumepruuni juuksekarva, 6—7 sm. pikad, mis nähtavasti täiskasvanud inimese omad. Üks neist juuksekarvadest omas poolestanti-mectriliste vahemaadega vaheldumisi musta ja pruuni värvingu, äärmiselt erakordne tunnus. Kahtlus langes tapetu pojale. Uri-takse ta juukseid: need on tumepruunid, 6—7 sm. pikad, poeg ise on juba ammu lapseeas väljas, ja lõpuks on kolmandik juuksekarvust samasugust sebravärvi nagu see eriline karv, mis leiti laiba

peost. Samasuse tõendus näis olevat kindel, kuni leiti õige mõrtsukas, kellel olid ka kahevärvilised juuksed.

Gaboriau toob ühes oma kriminaalromaanis terve rea sarnaseid üllatuslikke kokkusattumisi, mis võetud tegelikust elust. Teo jälgede uurimine laskis otsustada mõrtsukat, kes oli varustatud pistodaga, kandis halle kindaid (tapetu küünte all leiti halle kiusid) ning elegantseid jalanõusid kõrgete kontsadega. Agentuurandmeil langeb kahtlus kellelegi mehele. Ta juurest leitakse rebenenud hallid kindad, murdunud pistoda tera, kuna ta jalanõud täpselt sobivad teopaigalt leitud jälgedega. Hiljem selgus aga ometi, et see mees ei olnud mõrtsukas.

Ka käekirjade võrdlemise alal võivad ette tulla seesugused üllatused. Võrdlemisel avastatakse mõnesugune omapärasus võrdlemist põhjustanud käekirjas, mis näib olevat ainupärane. Kahtlustatava käekirjas leidub sama omapärasus. Kahtlus näib olevat kindel, kuid siis avastatakse kirja tõeline autor, muidugi sama tunnusega kirjutamisviisis.

Neist näidetest peab õppima, et ei tohi kinkida väga suurt usaldust tõestustele, mis põhjendatud alles puudulikult väljaarendatud tehnikale. Kui ekspertiiskabinetid ja politseiregistratuurid maksid suure püsivuse ja armastusega kogutud ning asjalikult korraldatud suure mahuga kogusid juukseist ja loomakarvadest, jalajälgedest kui ka jalanõude muustritest, käekirjadest jne., kui võiks põhjalikult vahet teha selles, mis ainult välispidi või mis tõepoolest haruldane on, siis võiksid seesugused eksimused, nagu eespool kirjeldatud, vaevalt korduda. Teisest küljest näitab aga see, et tõestusvahendid tuleb paratamatult astmestada ja seesuguste suhtes, mis ainult harva ette tulevad, ettevaatlik olla. Ei pea laskma ka silmist asjaolu, mis ilmneb samadest näidetest, et füüsiline tõelikkus juba ainuüksi seetõttu, et ta on astmestatav, ei saa olla vaba eksimisvõimalusist. Peab püüdma viimaste arvu vähendada, mitte kunagi aga neid silmist laskma, ja kui nad avastatud, siis mitte kunagi neid varjata.

B. Faktiline tõestus iseendast ei ole süü-tõendus. Tõenduste üldeesmärk on küsimuse vastamine, kas süüdistatav on süüdlane. Kas faktiline tõestus teeb seda otse või kaudselt? Seal on oluline vahe, mille selgitamine on tähtis. Mida tõendab teopaigalt leitud näpujälje samasus kahtlusealuse vastava sõrme jäljega? Ainult seda, et kahtlusealune on puudutanud eset, millel leidis näpujalg. Siin peab veel edasi selgitama:

1. et ese oli teopaigal sel ajal, mil näpujalg sattus tema külge;
2. et kahtlusealuse viibimine teopaigal põhjendaks tema süüdi olekut. Ilma pikema jututa ei ole see igakord kaugelki nii.

Kahtlustatu rõivastusel leitakse plekk. Mida tõendavad Teichmani kristallid, mis saavutatakse, kui käsitatakse kahtlast plekki vastaval viisil? Et kahtlane plekk on vereplekk. Isegi

siis, kui edasi selgub, et on tegemist inimese verega ja et see veri ei ole ninast ega muu loomuliku päritoluga, ei tõenda fakt iseendast veel osavõttu mõrtsukatööst. Seesugusele otsusele võib jõuda alles siis, kui kõik muud oletused verepleki tekkimisvõimalustest on ära langenud. Mida tõendab arseeniku või digitaaliini avastamine laiba sisikonnas ja samade mürkide leidmine arvatava mõrtsuka korteris? Mitte otsekohe seda, et tegemist oleks mürgitamisega, küll aga seda, et laibas leitud mürk võib olla pärit kahtlusealuselt. Enne kui otsustada tahtlikku mürgitamist kahtlusealuse poolt, tuleb kaaluda küsimust, kas ei või tulla arvesse endatapp või ettevaatamatus. Seega teeks politseinik oma teadaandes, kohtunik oma protokollis ja asjatundja oma otsuses järelduse mööda hiilides sellest, mis on ära proovitud, kui ta järeldaks faktist endast vahetult süütõendust; sihile tuleb jõuda kaudsel teel. Üleminek faktilt süütõendusele sünnib tavaliselt kahtlustatu seletuste kaudu. Kui ta salgab teopaigal viibimist, mis näpujälje kaudu tõendatud, selle asemel et oma sealviibimise põhjuste kohta seletusi anda, ning otsib alibi tõendusi, kui ta tahab panna meid uskuma, et riietel leiduv vereplekk on linnuveri, mis sattunud sinna jahil olles (küsimus, mida mikroskoobiline uurimine võib alati vastata täpselt), kui ta tema juures leitud mürgi saamise ja otsarbe kohta toob luuletatud loo ette, siis tuleb muidugi selgitada, millistel põhjustel ta valetab; tihti on aga seesugune vale samalpalju väärt kui ülestunnistamine.

Manitsevaks näiteks sellest, millisesse eksitusse võib sattuda, kui oletusi tehakse vahetult faktilisest tõestusest, olgu järgmised juhud, kus mitu kuritegu kokku sattusid.

Oma majakeses üksinda elutsev vanem naisterahvas on öösel ära kägistatud ja ta eluase paljaks röövitud. Ukse all aias leiduvad segasevõitu jalajäljed, mis viivad läbi aeda ümbritseva põõsasterea välja ning sealt edasi naabermajani. Naabermaja peremees kohtleb jälgijaid ilmse tigidusega ning on oma seletustes umbusklik ja rahutu. Üks kriminaalametnik leiab toa nurgast paari saapaid, mis sinna kuivama seatud. Võrdlemisel selgub, et saabaste tallad ühtivad teopaigalt majani tulevate jälgedega. Meest süüdistatakse mõrtsukatöös. Ta simuleerib meeltesegadust, oigab, ja vahetevahel näib, nagu ei seisaks ülestunnistamine enam kaugel. Muu seas leiti aga teopaigal tolmusel kummutiplaadil küünarnuki jälg, mida oli katnud soonelisest sametist varukas. Selle asjaolu tõttu, mis politseile laiemas ulatuses teatavaks tehtud, tabas maapolitseinik kellegi hulguse, kes kandis selletaolisest materjalist kuube. Hulgus salgas kangekaelselt röövmõrtsukatöö toimimist. Olles kahe mõrtsukakandidaadi tõttu kitsikusse aetud, pani politsei teopaigal veel täiendava vaatluse toime, kusjuures leiti mõningailt esemeilt näpujälgi, mis ühtisid hulguse sõrmedega, ning lõpuks leiti hulguse küünte alt isegi verd. Ta tunnistas viimaks oma teo üles ja juhatas röövitud asjad kätte. Õige mõrtsu-

kas oli seega tabatud! Esimene mees aga, keda peeti mõrtsukaks ta jalajälgede pärast, oli kavatsenud samal ööl panna vanaeide majas toime varguse, lootes saada suurema summa kuldraha saagiks. Jõudnud vanaeide ukse taha, oli ta löönud kõhklema, mida tõendasid ta läbiseegi tallatud jäljed. Et oma kavatsust läbi mõelda, istunud ta majast umbes kahekümne meetri kaugusel asuva kaevu rakmetele, kus endaga võidelnud üle tunni aja ja siis viimaks vargust teostamata läinud koju. Järgmisel hommikul, kui politseinikud teda külastasid, polnud tal aimugi öösel toimitud roimast. Olles arvamusel, et tema vargusekavatsus on saanud teatavaks ja mitte tundes selle seaduslikke tagajärgi, nägi ta enda ümber kõik kokku varisevat, kuna ju politseil olid käes tema jäljed. Tal oli juba kavatsus oma tegu üles tunnistada, aga kes oleks seda uskunud, kui poleks leitud tõelist mõrtsukat.

Öösel murti vabrikusse sisse. Vargad muu seas on roninud üle hoovi ümbritseva müüri ja lahkunud sama teed mööda. Vargusekohal leitakse hulk õlgedest punutud viiskude jälgi. Müüriil on viisud vahetatud naelutatud saabastega, mille jäljendid näha müürikrohvil ja savisel maapinnal väljaspool müüri. Väljaspool hoovi müüri ääres otse samal kohal, kus vargad on roninud üle müüri, lebab vana mees selja peal, rind läbi puuritud, ning osalt purustatud, osalt kaetud kriimustustega. Kahtlemata on murdvargad siin kellegi kõrvaldanud, kes kui pealtnägija ähvardas saada neile kardetavaks. Järgneval päeval õnnestubki teha jälgede omanikke kindlaks; need on kaks elukutselist murdvarast. Nad võtavad varguse ilma suurema puiklemiseta omaks, kuid kategooriliselt eitavad tapmist. Vahepeal tuuakse valvepatruullide poolt kriminaalpolitseisse tänavailt ära korjatud muu põhjakihi esindajate hulgas keegi jooonu, kelle riietel leidub ilmseid vereplekke. Meest uuritakse põhjalikult ja leitakse ta parema käe pöidla küüne alt rebitud juuksekarv. Tapetu habemest võetakse võrdluseks karvu ja need osutuvad sarnasteks jooonu juurest leitule. Kui joodik lõpuks välja maganud, suudab ta vaevu meele tuletada oma eelmise öö seiklusi. Ta olevat kohanud kellegi vana joomariga ja võtnud koos kõvad napsud. Siit peale muutub aga mälu tuhmiks: lage väli, tüli, löögid, seltsimehe kukkumine; hiljem kolanud ta ringi, teadmata kus, ning viimaks jäänud magama. Ärgates märganud oma riietel vereplekke, kuid siis polnud enam mahti neid kõrvaldada. Kuna kriitilisel ööl valitses tihe udu, siis ei märganud murdvargad vabrikuhoovist lahkudes laipa, olgugi et möödusid temast vaevalt meetri kauguselt. Ainult õnnelik juhus päästis nad mõrtsukatöö tagajärgedest.

Toodud näited pole kaugeltki ainukesed. Aga juba needki näitavad küllalt selgesti hädaohule, mis võib tabada jälgijat, kui ta küllalt põhjalikult ei tõlgitse ükskõik missugust faktilist tõestust. Midagi ei tohi jätta nende juures väljaspoole tähelepanu, kui soovitakse eksimisvõimalusi suruda alla kõige väiksemale arvule.

Kaitseabinõusid sissemurdmise vastu.

Dipl. ins. K. Anton

Suure tehase kassaruumis lõppes päevatöö. Laekahoidja pani rahakappi kaunis suure summa ja sulges mitme haruldast kuju omava võtme abil. Viimane ametnik väljus ruumist, ja nüüd valitseb seal sügav pimedus, kuna aknad on kaetud allalastavate raudsete rull-luukidega.

Pärast päevast ärevat askeldamist valitseb majas rahu. Ainult sissekäigul, vahiruumis, põleb väike lamp, mille varjus istub valvekorra-ametnik. Ta loeb rahulikult ajalehte, sest ta teab, et kõik ruumid on hästi suletud ja usub, et kogu majas pole ühtki inimest.

Kuid selles ta eksib. Just täna kavatseb kaks kurjategijat võtta ette suurejoonelise rünnaku tehase kassale. Need on kaks moodsat, peaaegu teaduslikult koolitatud sissemurdjat, kes, tuges oma kogemustele ja teadmistele, ei kahtle oma ettevõtte korraminekus. Igasuguste ettekäänete all on nad uurinud mitme nädala kestel töötundide ajal ümbruskonna olusid; nad arvavad, et tunnevad kõik kaitseabinõud, mis tehtud kassaruumi kindlustamiseks. Töötundide lõpul lasksid nad täna endid lukustada laoruumi, mis asub otse kassatoa peal, et siit alata oma rünnakut.

Et nad, ilma et olla avastatud, võivad tungida sisse ainult läbi lae, oli neil selge. Uks kassaruumi on kaitstud elektri abil kõige viimistleituimal viisil. Kui pista lukuauku täpselt sobiv võti, saab mõjutatud teatav elektriline kontakt. Nelinurga väljalõikamine uksest, mis oleks küllalt suur, et võida läbi lasta inimene, pole samuti vastuvõetav, sest sissemurdjad teavad, et plekktahtel, mis ukse külge kinnitatud seestpoolt, kuulub teatud vooluahela juhestikku, ja see ahel on niivõrd tundeline, et juba kõige väikesem selle takistuse muutumine paneb helisema häirekellad tehase ruumis. Muu seas peavad nad arvestama rull-luuke akende ees, sest et igaüks neist peidab oma külgsuones kontakti, mis iga liigutuse juures tekitab jällegi soovimatu alarmkella helina. Kuna toalaest on ikkagi kergem läbi tungida kui paksust seinast, siis pidi kallaletungi kavas silmas peetama just seda juurdepääsukohta. Kassaruum asub kaunis lähedal vahiruumist, seepärast tuleb pealetungil hoiduda müratekitamisest.

Tasa uriseb puur esmalt põrandas, siis täiteaines, lõpuks krohvis, mis katab lae altpoolt. Ainult vähesed pururaasukesed langevad puurimisel alla; puur hoiab alal suurema osa puurimishahust oma vindikanalis. Pärast seda, kui on tekkinud 2-sent. läbimõõduga auk, pistetakse ülevalt sisse peenike, vihmavarjukujuline seadeldis. Kepi ümber tihedalt rullitud siidriie langeb lahti ja seega on tehtud kinnipidamise seade, mis takistab edaspidiste krohvitükide allalangemist põrandale. Nüüd võivad murd-

vargad rahuliselt ja ilma suuremat müra tekitamata lõigata välja laes nii suure augu, et inimkeha mahuks läbi. Pärast seda, kui sisse-murdjad on valmis selle tööga ja on tõmmanud sisse purude kinnipüüdja, laskuvad nad läbilõigatud avause kaudu nõõrredelist alla. Rõõmutunne läbibistab neid, sest nad on jõudnud sammu lähemale oma soovide sihile. Kuid rõõm annab uut hoogu töötamiseks igasuguste võimalikkude ettevaatustega. Ehkki nad on ühes toas rahakapiga, mille sisu neid huvitab, ei või nad siiski nii kergelt asuda kapi kallale.

Sissetungijaile on väga hästi teada, et kapp oma soomustuse kõrval on kaitsitud iga soovimatu isiku lähenemise vastu. Selleks otstarbeks on nähtud ette ettevaatusabinõud, mis mõjuvad nagu traattõrke kaeviku ees. Suur ilus vaip, mis laotub laekahoidja kogu tööruumi põranda üle, ulatub rahakapi ukseni, ja ükski, vilumatu, poleks oletanud selle all mõnd lõksu. Kuid kogenud sisse-murdja teab, et põrand kapi kohal on umbes meetri laiuselt liikuv. Kui keegi astub väljaspool tööaega sellele põranda osale, siis vajub see ja sulleb alarmkellade kontaktahela. Seepärast seavad sisse-murdjad üles midagi talade sarnast laudadest, mis rahuldavast kaugusest toetub vastu rahakappi nii, et talalauad katavad liikuva põrandaosa ja sel viisil võimaldavad juurdepääsu katile.

Mõlemad sisse-murdjad on otsustanud hoiduda täielikult kapi avamisel jämedate, mehaaniliste abinõude tarvitamisest. Sest oma luurekäikudel on nad märganud üht veel kaugemale ulatuvat kaitseabinõu kapi juures. Ukse ees ripub peenike varras, mis toetub väga terava otsaga laagriile. Kõige vähema raputuse juures sulleb teravik vooluahela. Et vältida seeläbi tekkivat alarmi, peab rünnak katile sündima lõikeleegi abil, mis tekitab väga kuuma atsetüleen-hapniku leegi. Sellega on võimalik, kui on selleks küllaldaselt aega, sageli läbi sulatada kõige tugevamadki plaadid ilma igasuguse raputusega.

Kõik aparaadid, mis sisse-murdjad oma plaani läbiviimiseks on kaasa toonud, on nüüd seatud teatavas järjekorras kassaruumi põrandale. Puudub ainult veel midagi: valgus!

Üks sisse-murdjaist vajutab rahulikult ja kindlalt elektri-taskulambi nupule. Valgusejuga läbibistab ruumi. Kuid seal langeb ta käsi korraga jõuetult alla, ja metsik hirm valdab mõlemaid. Maja vaikusest kõlab selgelt alarmkella kutsuv helin. Nad teavad, et nad on avastatud, et vaht kutsub lähemal silmapilgul abi naabermaidest, ja et nad tabatakse lühema aja vältel.

Hullumeelne viha valdab mehi. Nad uskusid võitnud olevat kõik tehnilised järelevalveseadeldised, mis neile võisid olla takistuseks, ja siiski pidid nad veenduma, et tehnika on tugevam kui nemad. Uus kaitseabinõu, mida nad ei tunnud, mille töötamisviisi nad veel esialgu ei taibanud, on jõudnud ette ja kriipsu tõmmanud läbi nende kavatsustest.

Kuid mis on juhtunud, et sissemurdmiskatse avastati õigel ajal?

Alarmkella helin näitab, et suleti mingisugune elektrikontakt. Et seda mõjutada, pidi tekkima mingisugune jõuväljendus. Meie nägime, et kell hakkas helisema sel silmapilgul, kui sissemurdja, keset kassaruumi seistes, tõstis taskulambi ülespoole. Kontakt pidi asetsema mingisuguse eseme küljes ruumis, millest eset polnud aga kumbki sissemurdjaist puudutanud. Milline jõud mõjus siis sellest kuni kontaktesemeni? Ta ei teinud midagi muud, kui valgustas ruumi. Ja valgus pole ju mingisugune jõud? Kuid ta on siiski seda! Iga valgusekiir on energia kandja, kuigi ta kujutab enesest kõige peenema energiaväljenduse, mida meie tunneme. Äärmiselt omapäraseid ja imetlusväärseid aparaadid võimaldavad meile tänapäeval valguskiirte peene energia rakendamist kaunis tugevasse töhe.

Sellised seadeldised kasutatakse peaaesjalikult kaugenägemise alal. Siin muudab n. nim. fotoelektriline detektorlamp või fotoelement või fotorakk valgusevõnked elektrilisteks võngeteks. Kassaruumis oli rahakapi kõrvale paigutatud selline seleen-metallist fotoelement, mille takistus sai nõrgestatud pealangevast taskulambi valgusest, nii et hakkas liikuma relevedru ja oma liikumisel sulges alarmkontakti. Sellist liiki seadeldised, mis levivad viimasel ajal ikka sagedamini, kannavad „elektrilise silma“ nime. Nimetus on hästi tabatud, sest et seleenrakk väljendab peaaegu samasugust mõju nagu meie nägemisorgan. Elektrilise silma valveõirnet võib veelgi suurendada, kuna fotorakk on niivõrd tundeline, et ta mõjutab oma kontakti isegi siis, kui 10—15 m. temast eemal süüdatakse põlema tuletikk.

Endastmõistetav, et seleenraku abil võib lülitada sisse elektrikella asemel ka elektrivalgustuse ehk kogu maja ukсед riivida kinni. Fotorakku võib kergelt paigutada nii, et ta sugugi silma ei puutu. Seda võib peita mõne mööbli kumerusse, lillevaasi või seinakella, kuna avaus, mille kaudu tungivad kiired, võib olla väga väike.

Poliitiliste süütegude süsteem NSV Liidu kriminaalkodeksis.

R. Ramler

NSV Liidu asutamisega 30. XII 1922. a. said tema üksikud liitvabariigid õiguse välja anda oma kriminaalseadustikke, kusjuures 31. okt. 1924 antud „NSV Liidu ja liitvabariikide kriminaalseaduseandluse põhilause“ kohaselt jäid Liidu seaduseandliku organi kompetentsi üksnes riiklikud ja sõjaväelised süüteod, millised tuleb inkorporeerida muutmatul kujul üksikute liitvabariikide kriminaal-

seadustikesse. See oma seadustikkude väljaandmise õigus leiab kasutamist. 22. nov. 1926 NSV Liidu Kesktäidesaatekomitee poolt vastuvõetud ja 1. jaanuarist 1927 maksuma hakanud uuele RSFSR-i kriminaalseadustikule järgnesid peatselt Ukraina NSVabariigi (1. juuli 1927) ja Valge-Vene Vabariigi (15. nov. 1928) kriminaalseadustikud. RSFSR-i 1926 kriminaalseadustiku maksamahakamisel jäid riiklikud süüteod ajutiselt maksuma 1922. a. redaktsioonis, kuna ei jõutud seks ajaks üksmeelele nende normide ulatuses. Nimelt 1922. a. seadustik sisaldas riiklike süütegude alljaotuse osas „riigi valitsemiskorra vastased süüteod“ terve rea tähtsusetuid süütegusid, mille paigutamine Liidu üldseadusse oli vaieldav. Lõpuks otsustati riigi valitsemiskorra vastaseist süütegudest eraldada NSVLiidule eriti hädaohtlikud süüteod riigi valitsemiskorra vastu, mille reglementeerimine jääb Liidu hoole, kuna teised jäävad üksikute liitvabariikide reglementeerida. Liidu seadus riiklike süütegude kohta kinnitati ja pandi maksuma Kesktäidesaatekomitee poolt 25. veebruaril 1927.

25. veebruari 1927 seaduse järgi jagunevad riiklikud süüteod kahte ossa: 1) kontrrevolutsioonilised süüteod ja 2) riigi valitsemiskorra vastased süüteod, mis NSVLiidule eriti hädaohtlikud. Need mõlemad osad peavad leiduma kõigis liitvabariikide seadustikes. RSFSR-i kriminaalseadustikus on need osad paigutatud §§ 56¹—58²⁴ ja §§ 59¹—59¹³ alla ja moodustavad seadustiku eriosa I peatüki. (Paragrahvid on paigutatud seadustikus ühe numbri alla tehnilisil põhjusil.) Võtame kõigepealt vaatlemisele kontrrevolutsioonilised süüteod.

Kontrrevolutsiooniliseks tunnustatakse iga tegevus, mille eesmärgiks on: 1) tööliste-talupoegade nõukogude ja nende poolt NSVLiidu põhiseaduse või liitvabariikide põhiseaduste alusel valitud NSVLiidu, liit- ja autonoomsete vabariikide tööliste-talupoegade valitsuste võimu kukutamine, õõnestamine või nõrgestamine; 2) NSVLiidu välise julgeoleku õõnestamine või nõrgestamine; 3) iga tegevus, mille eesmärgiks on proletaarse revolutsiooni majanduslikkude, poliitiliste ja natsionaalsete saavutuste õõnestamine või nõrgestamine.

Pole huvita märkida, et seadus tunnustab mainitud tegevused kontrrevolutsiooniliseks ka siis, kui need on sihitud mõne teise töörahva riigi vastu, kuigi see riik ei kuulu NSVLiitu.

Võtame nüüd kontrrevolutsioonilise tegevuse üksikud vormid vaatlemisele karistuse raskuse järgi.

Raskete kontrrevolutsiooniliste süütegude hulka, mis toovad endiga kaasa sotsiaalse kaitse kõrgema määra mahalaskmise või töörahva vaenlaseks kuulutamise ühes varanduse konfiskeerimisega ja riikkondsuse kaotamisega ja Liidu piirest jäädavalt väljasaatmisega, kuid mis pehmemdavaile asjaoludel toovad endiga kaasa vabadusekaotuse valju isoleerimisega mitte alla 3 aasta, täieliku või osalise varanduse konfiskeerimisega, kuuluvad:

- 1) Sõjariistus mäss või sõjariistus salkade sissetung nõuko-

gude territooriumile kontrrevolutsiooniliste eesmärkidega. 2) Võimu haaramine tsentrumis või provintsis samadel eesmärkidel ja eriti eesmärgiga vägivaldselt eraldada Liidu või liitvabariigi territooriumist mõnd tema osa, või lõpetada lepingud, mis Liit on sõlminud välisriikidega. 3) Lähikäimine välisriikidega või tema üksikute esindajatega kontrrevolutsioonilise sihiga, samuti ükskõik mil viisil välisriigi abistamine, kes asub Liiduga sõjaseisukorras või kes võitleb tema vastu interventsiooni või blokaadiga. 4) Abiandmine ükskõik mil viisil sellele osale rahvusvahelisest kodanlusest, kes mitte tunnustades kommunistliku süsteemi üheõiguslust, mis on asendanud kapitalistliku süsteemi, püüab kukutada seda, samuti abiandmine selle kodanluse poolt vahenditult organiseeritud või mõjustatud ühiskondlikele gruppidele ja organisatsioonidele nende vaenulikus tegevuses NSVLiidu vastu. 5) Välisriigi või mõnede tema ühiskondlikkude gruppide kallutamine, läbi käies nende esindajatega, kasutades valedokumente või muid abinõusid, sõja kuulutamisele või interventsioonile või muule vaenulisele tegevusele, eriti: kallutamine blokaadile, Liidu või liitvabariikide varanduse haaramisele, diplomaatiliste sidemete katkestamisele, Liiduga sõlmitud lepingute katkestamisele jne. 6) Spionaaž. Samas seadustik annab spionaaži mõiste, milleks on riiklikult eriti salajasiks peetavate teadete edasiandmine, varastamine või kogumine edasiandmise eesmärgiga välisriikidele, kontrrevolutsioonilisele organisatsioonile või eraisikuile. Riiklikult eriti salajasiks peetavate teadete kohta peetakse erinimestik. Sõjaline spionaaž, mis on koodeksi järgi teadete kogumine ja edasiandmine võõraile valitsusile, kontrrevolutsioonilisele organisatsioonile ja vaenlase sõjavägedele Liidu sõjaliste jõudude ja kaitsevõime kohta, ja mis on karistatav kõrgemal määral, on paigutatud kriminaalkoodeksis eriparagrahvina sõjaväeliste süütegude peatükki. 7) Riikliku tööstuse, transpordi, kaubanduse, rahavahetuse või krediidisüsteemi, samuti ka koöperatsiooni õonestamine kontrrevolutsiooniliste eesmärkidega, ära kasutades sellele vastavalt riiklike asutisi ja käitisi või töötades nende normaalse tegevuse vastu, samuti riiklike asutiste ja käitiste kasutamine või nende tegevuse vastu töötamine endiste omanike või asjasthuvitatud kapitalistlike organisatsioonide huvides. 8) Terroristlikud aktid, mis on sihitud Liidu võimu esindajate või revolutsiooniliste tööliste ja talupoegade organisatsioonide tegevlaste vastu, ja osavõtt neist aktist, ka isikute poolt, kes ei kuulu kontrrevolutsioonilisse organisatsiooni. 9) Plahvatuse, tulesüütamise ja muude abinõudega raudteede või muude liiklemisteede ja abinõude, sidevahendite, veevärgi või muude riiklike või ühiskondlike varade purustamine või rikkumine kontrrevolutsioonilise eesmärgiga.

Vähem raskete kontrrevolutsiooniliste süütegude hulka kuuluvad: 1) Kontrrevolutsiooniline sabotaaž, s. t. teatud kohustuste teadlik mittetäitmine või nende kavatselt hooletu täitmine eesmärgiga nõrgestada valitsusvõimu ja riigiaparaadi tegevust, mille

karistuseks on vabadusekaotus valju isoleerimisega mitte alla ühe aasta ühes varanduse täieliku või osalise konfiskeerimisega ja eriti raskendavail asjaoludel ka mahalaskmine. 2) Majanduslik spionaaž, s. t. majanduslike teadete, mis oma sisult pole riiklikult eriti saladuses hoitavad, kuid mis on otsekohe seaduse või asutiste ja käitiste juhtide korralduste kaudu keelatud publitseerida, edasiandmine, varastamine või kogumine tasu eest või tasuta välisriigele, kontrrevolutsioonilisele organisatsioonile või eraisikuile. Karistuseks on vabadusekaotus kuni kolme aastani.

Süüteod, mis toovad kaasa karistusena vabadusekaotuse mitte alla 6 kuu: 1) Propaganda või agitatsioon, mis kutsub üles Liidu võimu kukutamisele, õõnestamisele või nõrgestamisele, või üksikute kontrrevolutsiooniliste süütegude kordasaatmisele. 2) Samasisulise kirjanduse levitamine, valmistamine või hoidmine; sama tegevus massirahutuste korral, või masside usuliste või natsionaalsete veendumuste ärakasutamise, või sõjaolukorras, või kohtades, mis on kuulutatud sõjaseisukorda, võib kaasa tuua karistuse ülemmäära — mahalaskmise. 3) Ettevalmistatava või toimepandud kontrrevolutsioonilise süüteo mitteteatamine, kuigi see kindlasti oli teada.

Igasugune organisatsiooniline tegevus, mis on sihitud mõne kontrrevolutsiooniliste süütegude peatükis ettenähtud süüteo ettevalmistamisele või kordasaatmisele, samuti osavõtt organisatsioonist, mis on moodustatud nende eesmärkide saavutamiseks, on karistatav vastava paragrahvi sanktsiooniga. Erisüüteo (delictum sui generis) kontrrevolutsiooniliste süütegude reas moodustab aktiivne tegevus või aktiivne võitlus tööliklassi või revolutsioonilise liikumise vastu tsaarivalitsuse ajal vastutaval või salajasel (agentuur-) ametikohal, või kodusõja ajal kontrrevolutsiooniliste valituste juures.

Ülevaatliku pildi kontrrevolutsioonilisist süütegudest annab A. Trainin'i poolt esitatud kontrrevolutsiooniliste süütegude skeem, mille toome siin muudetud kujul.

I. Äraandlikud süüteod, mis on sihitud Liidu välise julgeoleku vastu: 1) Läbikäimine kontrrevolutsiooniliste eesmärkidega välisriikidega ja vaenlase abistamine. 2) Välisriigi kallutamine sõja kuulutamisele Liiduga. 3) Spionaaž.

II. Kontrrevolutsioonilised süüteod, mis on sihitud Liidu sise- julgeoleku vastu: 1) Vägivaldsed kontrrevolutsioonilised süüteod: a) relvastatud mässud; b) terroristlikud aktid; c) liiklemis- ja sidevahendite hävitamine. 2) Intellektuaalsed kontrrevolutsioonilised süüteod: a) propaganda ja agitatsioon; b) samasisulise kirjanduse levitamine. 3) Majanduslik kontrrevolutsioon: a) riigimajanduse õõnestamine; b) kontrrevolutsiooniline sabotaaž; c) majanduslik spionaaž. 4) Erilised kontrrevolutsioonilised süüteod: kontrrevolutsiooniline tegevus tsaarivalitsuse ajal.

Teise osa riigivastaste süütegude peatükis moodustavad eriti hädaohtlikud süüteod riigi valitsemiskorra vastu. Need on koo- deksi järgi süüteod, mis on saadetud korda ilma kontrrevolutsioo-

niliste eesmärkideta, kuid mis kõigutavad riigi valitsemiskorra aluseid ja Liidu ning liitvabariikide majanduslikku võimu. Need süüteod, mis on käsitletud koodeksi 12 artiklis, võib jaotada kolme gruppi: 1) massisüüteod, 2) sõjaväest kõrvalehoidumise süüteod ja 3) süüteod, mis rikuvad riigi monopole ja regaaliaid.

1) Massisüütegude hulka kuuluvad: a) massirahutused ja b) banditism. Massirahutuste puhul, mis on kvalifitseeritud pogromide, raudteede ning muude liiklemis- ja sidevahendite purustamise, tapmiste, süütamise või teiste sarnaste tegudega, karistatakse süüdlasi vabadusekaotusega ühes valju isoleerimisega mitte alla 2 aasta ühes varanduse osalise või täielise konfiskeerimisega. Eriti raskendavil asjaoludel on karistuseks mahalaskmine ühes varanduse konfiskeerimisega. Kvalifitseeritud massirahutuste puhul peab kohus arvestama süüdlase osa süüteos. Raskema karistuse alla langevad organisaatorid ja juhid, samuti kõik osavõtjad, kes saatsid korda eeltähendatud süüteod või osutasid sõjariistus vastupanu võimudele, kuna teisi osavõtjaid karistatakse vabadusekaotusega kuni 3 aastani. Massirahutused, mis ei ole kvalifitseeritud eeltähendatud süütegudega, kuid on seotud võimude seaduslike nõuete ilmse mittetäitmisega, või nende peale pandud kohustuste täitmisele vastutootamisega või nende sundimisega ilmselt ebaseaduslike nõuete täitmisele, toovad endiga kaasa vabadusekaotuse kuni 1 aastani. Banditism, milleks on koodeksi järgi sõjariistus jõukude organiseerimine ja osavõtt neist ning nende poolt organiseeritud kallaletungest Liidu ja eraasutistele või -isikuile, raudteerongide peatamisest ja raudteede ning teiste liiklemis- ja sideabinõude purustamisest. Karistuseks on vabadusekaotus ühes valju isoleerimisega mitte alla 3 aasta ühes varanduse konfiskeerimisega; eriti raskendavil asjaoludel aga karistatav mahalaskmisega.

2) Sõjaväekohustuse rikkumise süütegude gruppi kuuluvad: a) Sõjaväeteenistuskohustuse kandmisest keeldumine või kõrvalehoidumine, mille karistuseks on vabadusekaotus kuni 6 kuuni; raskendavil asjaoludel, eriti kõrvalehoidumisel terviserikkumisega, dokumentide võltsimisega, ametisikute äraostmisega, samuti usuliste veenete ettekäändega, on karistuseks vabadusekaotus kuni 5 aastani. b) Sõjaväkke või väeliimile või reservmeeskondadesse mobilisatsioonist kõrvalehoidumist karistatakse vabadusekaotusega ühes valju isoleerimisega mitte alla 6 kuu, kusjuures isikuid, kes kuuluvad juhtivasse koosseisu, karistatakse sel puhul mitte alla 2 aasta. Eriti raskendavil asjaoludel karistatakse mahalaskmisega ühes varanduse konfiskeerimisega. Sõja korral võidakse karistuse täitmine edasi lükata kuni sõjategevuse lõppemiseni ja süüdlane saata tegevasse väkke. Seejuures vastava ülemuse ettepanekul võidakse karistus edaspidi hoopis kustutada. c) Keeldumist või kõrvalehoidumist maksude maksmisest ja koormatiste kandmisest (eriti sõjaline autotransport, sõjaväehobused jne.) karistatakse vabadusekaotusega ühes valju isoleerimisega mitte alla 6 kuu ja raskendavil asjaoludel mahalaskmisega.

3) Riigi monopole ja regaaliaid rikkuvate süütegude hulka kuuluvad: a) Metallraha, riigikassatähtede, riigipangatähtede ja riigiväärtpaberite, samuti ka välisvaluuta järeletegemine ja edasiandmine, mida karistatakse mahalaskmisega ja pehmendavil asjaoludel vabadusekaotusega ühes valju isoleerimisega mitte alla 2 aasta ühes varanduse konfiskeerimisega. b) Posti väärtmärkide, raudteede ja veeteede piletite ja kaubadokumentide järeletegemine ja edasiandmine, mida karistatakse vabadusekaotusega kuni 3 aastani. c) Kvalifitseeritud konterbant, mille karistuseks on, peale kaupade konfiskeerimise ja trahvimise tollivalitsuse poolt, vabadusekaotus ühes valju isoleerimisega mitte alla ühe aasta ja eriti raskendavil asjaoludel mahalaskmine. d) Väliskaubanduse monopoliseaduse rikkumine, mida karistatakse vabadusekaotusega ühes valju isoleerimisega kuni 10 aastani. e) Valuutaoperatsioonide reeglite rikkumine, mida karistatakse vabadusekaotusega kuni 3 aastani.

Erisüütegudeks selles osas (riigi valitsemiskorra vastaseis süütegudes) on: 1) propaganda ja agitatsioon, mis on sihitud rahvusliku ja usulise vaenu õhutamisele, ja 2) selleilmelise kirjanduse levitamine või valmistamine ja hoidmine. Neid süütegusid karistatakse vabadusekaotusega kuni 2 aastani. Samad süüteod sõja olukorras või massirahutuste korral on karistatavad vabadusekaotusega ühes valju isoleerimisega mitte alla 2 aasta ja eriti raskendavil asjaoludel mahalaskmisega. 3) Mitteseaduslikule riigi piirest ülekäimisele kaasaaitamine, kui seda tehakse elukutsena või ametisikute poolt; karistuseks on vabadusekaotus ühes valju isoleerimisega mitte alla ühe aasta.

Kvalifitseeritud massirahutuste, banditismi ja raha ning riigi väärtpaberite võltsimiste ettevalmistusist ja kordasaadetud süütegudest mitteteatamine on karistatav vabadusekaotusega kuni ühe aastani.

Et eeltoodud süütegude karistuseks olid säärased sanktsioonid, nagu töörahva vaenlaseks kuulutamine, maalt väljasaatmine, vabadusekaotus valju isoleerimisega või ilma, millised mõisted meile tunduvad võõraima, siis pole liigne anda neist lühike ülevaade.

NSVLiidu kriminaalkoodeks erineb kõigest Lääne-Euroopa koodekseist seepoolest, et ta ei tunne harilikke kriminaalõiguslikke väljendeid, näiteks süü on nimetatud ühiskondlikult hädaohtlikuks teoks, karistus — ühiskondlikuks kaitseabinõuks jne. Koodeksi karistussüsteem tunneb kolme liiki ühiskondlikke kaitseabinõusid: 1) kohtulik — parandavad, 2) meditsiinilise iseloomuga (nagu sundravimine) ja 3) meditsiin-pedagoogilised sanktsioonid (vanemate valve alla andmine, alaealiste paigutamine ravi-karistusmajadesse). Kohtulik-parandavate sanktsioonide süsteem haarab endasse 14 korralist ja ühe erakorralise sanktsioonivormi. Võtame neist siinkohal vaatlemisele ainult need, mis järgnevad poliitilisile süütegudele ja mis on oma iseloomult raskeimad: 1) Töörahva

vaenlaseks kuulutamine ühes liitvabariigi ning ühes sellega ka NSVLiidu riikkondsuse kaotusega ja sundusliku maalt väljasaatmisega. 2) Vabadusekaotus valju isoleerimisega või ilma. 3) Lisakaristusena koodeks tunneb varanduse konfiskeerimist, kas üldist või osalist. 4) Erakorraliseks sanktsioonivormiks on mahalaskmine. On selge, et töörahva vaenlaseks kuulutamise korral maalt väljasaatmist ja Liidu riikkondsuse kaotust saab tarvitada ainult tagaselja-kohtuotsustes, sest et vastasel korral see käiks rahvusvahelise kriminaalpoliitika nõuete vastu, eriti kui koodeks näeb ette veel ühe sanktsioonivormi: NSVLiidu piirest väljasaatmine teatud ajaks. Tavaliselt tarvitatakse selle asemel koodeksis „erakorraliseks“ tähendatud sanktsiooni — mahalaskmist. Töörahva vaenlaseks kuulutamine on peakaristus, kuna maalt väljasaatmine võib olla nii pea- kui ka lisakaristuseks. Õigupoolest on töörahva vaenlaseks kuulutamine meie mõistete järgi lindpriiks kuulutamine, kuna tabamise korral süüdlast karistatakse surmanuhtlusega ja otsus viiakse täide vastava administratiivastutise poolt otsekohe ilma uue kohtuotsuseta. Töörahva vaenlaseks kuulutamine ühes maalt väljasaatmisega ja riikkondsuse kaotusega astub tingimata mahalaskmise otsuse asemele, kui süütegu kuulub aegumisele (3-, 5- ja 10-aastased tähtajad). Et seaduses ettenähtud tähtaja jooksul aegunud süütegu saab veel karistada, see on haruldasi omapärasid NSVLiidu kriminaalkoodeksis ja võimalik vaid seepärast, et kontr-revolutsiooniliste süütegude aegumise küsimus on jäetud igakord kohtu otsustada, kes võib oma äranägemisel lugeda süüteo aegunuks või mitte. Seejuures aegumist mitte arvesse võtmise korral kohus on seotud karistuse ülemmääraga, milleks on sel juhul töörahva vaenlaseks kuulutamine, ja alammääraga, milleks on sel juhul vabadusekaotus valju isoleerimisega mitte alla kahe aasta. Vabadusekaotus määratakse tähtaegadega 1 päevast kuni 10 aastani ühes kohustusliku tööga. Eluaegset vangistust koodeks ei tunne. Vabadusekaotuslike karistuste täidesaatmise viisid määrab ära erikoodeks 1924. a. „Ispravitelno-trudovoi kodeks“. Kohus ei määra oma otsuses, kus tuleb kanda karistus, vaid selle määravad erilised administratiivorganid „raspredkomissii“, mis asuvad kubermangude vanglainspeksioonide juures.

Vastavalt sanktsioonide kolmikjaotusele (kohtulik-parandav, meditsiiniline, meditsiin-pedagoogiline) jagunevad vanglad 3 gruppi, millistest vaatleme siin ainult kohtulik-parandava iseloomuga asutisi. Need on: 1) harilik vangla, kuhu saadetakse uurimise- ja kohtualused ning kuni 6 kuuni kinnimõistetud; 2) parandusmaja (ispravdom), kuhu paigutatakse need, kes on mõistetud kinni pikemaks ajaks; 3) töökoloniisse (laagrisse) saadetakse isikud, kes on mõistetud vabadusekaotusele ilma valju isoleerimiseta kuni 5 aastani, kui need isikud kuuluvad töötava kihi hulka ja on saatnud süüteo korda esimest korda, juhuslikult või raskete materiaalsete tingimuste tõttu ja kui pole karta, et need isikud põgeneksid; 4) „isolaatoritesse“ paigutatakse isikud, kes ei kuulu töötava kihi

hulka ja kes on mõistetud kinni ühes valju isoleerimisega või kes on tunnustatud Liidule eriti hädaohtlikeks; valju isoleerimise all ei tule mõista tingimata üksikvangistust, vaid see vangistuse liik sulle ainult kinnimõistetule teatava läbikäimise välisilmaga; 5) osa aega ära kannud ja seejuures paranemist osutanud isikud paigutatakse „ülemineku“-parandusmajadesse (perehoidnõe ispravdoma), kus on poolvaba režiim.

Süüdlase varanduse täieline või osaline konfiskeerimine on alati lisakaristus ja määratakse ainult neil juhtudel, kui teatud kriminaalkoodeksi paragrahv sellele otselt osutab. Kohus näitab ära konfiskeerimisele kuuluva varanduse või määrab kindlaks summa, mille ulatuses tuleb toimetada konfiskeerimist. Konfiskeerimisele ei kuulu süüdlase ja tema perekonna majapidamistarbed ega elukutsega seotud tööriistad.

Inglise politseist.

P. Mägi

Kui lähemalt vaadelda Inglismaa ja Walesi politseid, siis tuleb kõigepealt vahet teha kolme politsei peagrupi vahel: „Metropolitan Police“ (Suur-Londoni politsei, mille külge on liidetud „City of London“ politsei), „County Police Forces“ (krahvkondade politsei) ja „City and Borough Forces“ (suur- ja kesklinnade politsei) vahel. Nende peagruppide tekkimine ja üldine ajalugu lähevad tunduvalt teineteisest lahku, nende organisatsioon ning ülesanded olid ja on enam või vähem lahkuminevad, siiski on neil palju ühist, ja viimase aja arenemine näitab, et katsutakse tarvidust mööda neid politseigruppe ikka enam ühtlustada.

„Metropolitan Police“ tegevuspiirkonnaks on, nagu tähendatud, Suur-London, s. o. inglise pealinn ja krahvkonnad London ja Middlesex ja järgmiste krahvkondade osad: Kent, Surrey, Essex ja Hartford. Selle maa-ala keskkohaks on Londoni tähtsam linnaosa — City of London — kus on eriline politsei.

Kõnesolev politsei on ainus riiklikult organiseeritud politsei Inglismaal. Londoni politseipresident määratakse ametisse kuninga poolt ja võetakse harilikult tegevas teenistuses seisvate kindralite seast. Politseipresident võtab ametisse, vabastab teenistusest ja määrab kõrgematele kohtadele kõik Londoni politseiametnikud. Temale alluvad otsekohe: politseipresidenti asetäitja, 3 politsei abipresidenti, 3 politsei abipresidenti asetäitjat ja 7 n. nim. „Chief Constables“. Metropolitan Police täidab Londonis ja selle lähemas ümbruskonnas kõik kohaliku politsei ülesanded. Tema eriülesannete hulka kuulub riigipea kaitse, parlamendi hoone kaitse, riiklike laevatehaste kaitse ja teised üldise tähtsusega ülesanded. Viimaste ülesannete täitmise eest saavad pealinna politseinikud eritasu. Olgu ühenduses sellega mainitud,

et pealinna politsei majanduslik külg ei allu politseipresidentidele, vaid erilisele intendandile („Receiver“), kelle nimetab kuningas ametisse ja kes vahenditult allub siseministrile.

Suur-Londoni politsei 20.000 ametnikuga on jaotatud 22 tegevuspiirkonda („divisions“), mille eesotsas seisavad n. nim. superintendendid. Sadam ja jõeosad moodustavad seejuures erilise politseiameti. Iga divisjon jaguneb allüksustesse („Sub divisions“), mis omakorda jagunevad jaoskondadesse („Police stations“); viimased muu seas ei täida mingisuguseid administratiiv-politsei ülesandeid. Jaoskondadel lasub posti- ja patrulliteenistuse korraldamine.

Divisjonid on koondatud n. nim. distriktidesse (arvult 4 üle Londoni), alluvusega politseiülemale (Chief Constable); viimased alluvad, nagu eelpool tähendatud, politseipresidentidele ja asuvad politseipresiidiumis, New Scotland Yardis. Kohalikud politsei ülesanded on tublisti detsentraliseeritud. Politseipresiidium on peale kriminaalpolitseiliste asjade ajamise ja küsimuste lahendamise endale jätnud vaid liiklemispolitsei ülesannete lahendamise ja üldiste ja põhimõtetlike küsimuste otsustamise. Scotland Yard on teadupärast Londoni kriminaalpolitsei (Criminal Investigation Department) keskkohaks. Kriminaalpolitsei koosseis täiendatakse välispolitsei ametnikega. Väiksemaid süütegusid jälgivad divisjonide juures asuvad kriminaalametnikud, kuna raskeimate kuritegude selgitamine sünnib keskkohas.

Londoni tsentrumil on, nagu alguses tähendatud, omaette politsei. Selle „City of London“ politsei koosseisus on umbes 1100 inimest, kes alluvad kommunaal-politseiülemale (see politsei on omavalitsuspolitsei), kes ainsana kannab oma Suur-Londoni politsei juhi-kolleegi kõrval politseipresidenti („Commissioner of Police“) tiitlit.

Iga krahvkonna politsei eesotsas seisab n. nim. „Chief Constable“. Tema määrab ametisse, vallandab sellest ja annab ametikõrgendusi kõigile krahvkonna politseiametnikele. Krahvkonnad on harilikult jaotatud politseijaoskondadesse („Divisions“). Mõned krahvkonnad on politsei ülalpidamiseks ühinenud eralisteks sihtühinguteks, kusjuures mõnel pool on sarnasel korral vastavad politseiasutised täiesti ühendatud, mõnel pool on määratud ühine juht. Praegu on Inglismaal ja Walesis kokku 58 krahvkonnapolitseid, mis oma suuruselt väga erinevad üksteisest. On krahvkonnapolitseisid, kus koosseis on 16 ametniku, on teisi, kus see koosseis ulatub 2000 meheni. Üldse on terve krahvkonnapolitsei üle riigi umbes 18.000 suurune. Peale selle on ametis ümmarguselt 250 politseinikku üle koosseisu, need on n. nim. eripolitseinikud, s. o. ametnikud, kelle ülalpidamiskulud kannab mõni eraisik või eraettevõtte ja kelle ülesandeks on teatavate objektide kaitse.

Mis puutub linnade politseisse, siis pidi omal ajal

iga linn, kus vähemalt 10.000 elanikku, endale seadma sisse oma politsei. Tegelik elu aga on käinud teist teed. Arvesse võttes politsei ülalpidamisega seoses olevaid kulusid on väiksemad linnad sõlminud kokkuleppeid vastavate krahvkondadega, mille põhjal viimased on kohustatud enda peale võtma politseiliste ülesannete täitmise neis linnades. Viimasel ajal on tekkinud päevakorraale küsimus, kas poleks otstarbekohane üldse väikesi linnu (kuni 30.000 elanikuga) viia politsei mõttes krahvkondade alluvusse, teiste sõnadega, anda nende linnade politsei ülesanded maa-politsei kätte.

Kõrgemaks politseivõimuks linnades on eriline linnavolikogu poolt valitav politseikomisjon („Watch Committee“). Viimane palkab ametisse, vabastab sellest ja annab ametikõrgendusi linnapolitsei ametnikele. Tegelikult ei mängi see komisjon kuigi suurt osa, mis ka arusaadav, kuna pole mõeldav politsei juhtimine mingisuguse komisjoni kaudu. Peavõim on praktikas politsei-ülema („Chief of Police“) käes, kelle ettepanekuid ja arvamusi koosseisude täiendamisel ja muutmisel ning isikliku koosseisu määramisel alati arvestatakse. Linnapolitsei organisatsioon ja koosseis oleneb igas linnas selle suuruselt. Praegusel ajal on Inglismaal ja Walesis 121 linnapolitseid, kelle koosseis kõigub 11 ja 2000 vahel. Üldse on linnapolitsei teenistuses umbes 20.000 ametnikku (peale Londoni). Ka linnades seisab eraisikute ja -asutiste teenistuses ja ülalpidamisel eripolitsei nagu maalgi.

Üksikud omavalitsuse politseiasutised seisavad, nagu eelpool tähendatud, ühenduses teineteisega, kuid see ühendus on ainult vabatahtlik ja põhjeneb vastavatel erikokkulepetel. Üldiselt aga kommunaalpolitsei asutised ühenduses üksteisega ei seisa. Kuid siiski on olemas neid ühendav moment järelevalve võimu näol, kelleks on siseminister („Secretary of State for the Home Department“). Pealinna politsei allub siseministrile vahenditult. Krahvkondade politseid viidi teatud rippuvusse ministrist 1839. a. seadusega, mis andis viimasele õiguse lahendada teatavaid küsimusi. 1919. a. seadusega pandi siseministri ülemvõim terve kommunaalpolitsei suhtes maksma. Sellest ajast peale on ministril õigus anda juhtnõore tervele politseile teenistusse võtmise ja ametikõrgenduse korra kohta, palga, mundriga varustamise, õpetamise ja siseteenistuse kohta. 1927. a. alates on siseminister ka veel apellatsiooni instantsiks teenistusest vallandamise küsimuste lahendamisel. 1921. a. pandi maksma ühine üldine kord politsei-ametnikkude pensionide suhtes.

Riigil on käes tähtis abinõu kommunaalpolitsei tegevuse ühtlustamise nõudmise läbiviimiseks: riiklik subventsioon. Maksva korra järgi kannab politsei ülalpidamise kuludest: poole omavalitsus ja poole riik. Riikliku toetuse maksmine oleneb aga igal üksikul juhul sellest, kas siseminister on veendunud vastava omavalitsuse politsei õieti tegutsemisest ja võimetest, ja kas täide-

takse ministri juhtnööre või mitte. Et seda kindlaks teha, komandeeritakse igal aastal iga politseivalitsusse üks politseinspektor, kes toimetab põhjalikku revideerimist. Harilikult seisab ministeeriumi teenistuses kaoks inspektorit, kes määratakse ametisse kaitseväge kindralite vast.

Terve politsei ülalpidamine Inglismaal ja Walesis läks 1929./30. eelarveaastal maksma 23 miljonit inglise naela.

1919. a. pandi Inglismaal teadupärast toime politseiametnike streik (mis mõeldav vist küll ainult Inglismaal), mille tulemuseks oli muu seas seadus, millega loodi politseiametnike eriorganisatsioon — ühing. See ühing peab oma põhikirja järgi „kaaluma küsimusi, mis on ühenduses politseiteenistusega, ametnikkude heaoluga ja nende teenistusvõimetega“. Ühing võib oma liikmete arvamusi teatavaks teha ametivõimudele ja ministriale. Läbirääkimiste alla ei kuulu distsipliini ja üksikute ametnike ametikõrgendusse puutuvad küsimused. Sellesse ühingusse, n. nim. „Police Federation“, kuuluvad kõik ametnikud, arvatud välja ainult juhid, nii et ühingusse kuuluvus on sunduslik. Iga politseiüksuse juures asub ühingu osakond („Branch Board“), kus on esitatud kõik ametiastmed. Peakooolekul on õigus vastavatele võimudele teha ettepanekuid. Ühingu esindajad kutsutakse mõnikord ka üldtähtsusega koosolekuile politseiliste küsimuste lahendamiseks sõnaõigusega.

Hoopis tähtsamaks nõuandvaks asutiseks on n. nim. „Police Council“, mis on siseministriale abiorganiks tähtsamate küsimuste lahendamisel. Sellesse komisjoni kuuluvad mitme politseiasutise esindajad, kohalikkude politseijuhtide esindajad ja „Police Federation“ esindajad. Komisjon astub kokku tarvidust mööda. Seaduse järgi võib minister anda mõnesuguseid määrusi ainult pärast selle komisjoni arvamuse ärakuulamist.

Kõigil politseiasutisil on õigus tähtsamate sündmuste puhul (streigid, suured rongkäigud, demonstratsioonid jne.) võtta ajutiselt teenistusse pensionil olevaid politseiametnikke või teisi usaldusväärseid isikuid. Näitena võiks mainida, et 1931. a. oli üle riigi 6000 sarnast isikut teenistuses. Neile makstakse kulutatud aja eest tasu. Olles teenistuses on neil reservpolitseinikel kõik regulaar-politseiametnike kohused ja õigused.

Sootuks teissugune asutis on n. nim. abipolitsei („Special Constabulary“), mis loodi 1914. ja 1923. a.a. seadustega. See politsei koosneb vabatahtlikest, kes peavad olema vähemalt 20 aastat vanad ja äratama usaldust. Nad on kohustatud kandma politseiteenistust hädaohtude korral avaliku julgeoleku ja korra kaitseks. Nad mahutatakse kantseleidesse, pannakse liikumist juhtima ja saadetakse patrullima, et tegelikke politseiametnikke vabastada nendest teise järgu tähtsusega töödest rasketel silmapilkudel. Kohalik politseijuht otsustab igal üksikul korral, kas panna abipolitsei tegevusse või mitte. Tema juhib ka selle polit-

sei tegevust. Teenistuses olles on neil ametnikel harilikult politsei ülesanded, kohused ja õigused. Harilikult neile vabatahtlikele ei maksta tasu. Kui nad on politseiteenistuses olles saanud vigastada, saavad nad eritasu üldistel alustel. See abipolitsei on arvult õige suur: Inglismaal ja Walesis on praegu umbes 134.000 vabatahtlikku politseinikku, neist umbes 25.000 meest Londonis.

See abipolitsei on juba mitu korda mänginud tähtsat osa riigi raskeil silmapilgel ja võimaldab inglise politseil läbi saada eriliste reservideta.

Politsei tegevusest 1931/32. eelarveaastal.

Keskasutis. Politseivalitsuse koosseisu vähendati aruandeaasta jooksul järgmiselt: 1. aprillist 1931. arvates kaotati välispolitsei inspektori koht, kusjuures välis- ja kriminaalpolitsei inspektori ülesanded pandi ühele isikule, nimetades viimast politseiinspektoriiks; 15. veebr. 1932. kaotati veel 1 konstaabli ja 1 vanema kantseleiametniku koht.

Aruandeaasta jooksul on antud politseiasutistele ringkirjalisi juhtnööre 59 ja käskkirju 148 juhul. Tähtsamaist ringkirjalisist juhtnöörest tuleks nimetada: 1) 29. maist 1931.: juhtnäär välis- ja kriminaalpolitsei koostööks kuritegevuse vastu võitlemise alal; 2) 30. juunist 1931.: juhtnäär politseiametkonnas läbikäivate summade vastuvõtmise, edasiandmise, arvestamise ja aruandmise alal; 3) 26. oktoobrist 1931.: juhtnäär isikutunnistuste ja passide väljaandmisest; 4) 16. märtsist 1932.: juhtnäär välispolitsei asutiste kantseleilise asjaajamise lihtsustamise alal ja 5) 2. aprillist 1932.: juhtnäär materjalsete varade arvestamise ja aruandmise alal politseiasutistes.

Peale eespooltähendatud põhjapanevate juhtnööride koostamise on politseivalitsus asunud aruandeaastal kõigi seni politseivalitsuse poolt aastate jooksul väljasaadetud ringkirjade revideerimisele eesmärgiga koostada neist üksikasjalised teenistuseeskirjad kogu politsei organisatsiooni ja tegevuse alal. See suur töö loodetakse viia lõpule 1933. aasta jooksul.

Üldbüroo. Aruandeaasta kestel on olnud üle piiri sissesõitjaid 98.609 (e. a. 246.367), väljasõitjaid — 97.440 (e. a. 246.594), kokku 196.049 (e. a. 492.961). Seega on 1931/1932. üle piiri käinud 296.912 isikut vähem kui 1930/1931. Liikumise vähenemist tuleb seletada üldise majandusliku kitsikusega.

Loata Eestist üle piiri läinuid ja tagasisaadetuid või ise tagasitulnud oli 309 isikut, loata üle piiri Eestisse tulnud — 250 isikut; üle piiri mineku katselt tabati 2 isikut. Loata üle piiri

tulnuist saadeti tagasi 130 isikut. Välja saadeti soovimatuid välismaalasi 12 ja interneeriti 7.

Aasta jooksul suri Eestis viibivaid välismaalasi: kodakondsusetuid — 165, Läti kodanikke — 24, Saksa — 26, Soome — 6, Shveitsi — 2, N.S.V.L. — 11, Poola — 2, Leedu — 3, Norra — 2, Rootsi — 1, Briti — 2, Taani — 2, Tšehhoslovakkia — 1, Danzigi — 1, Prantsuse — 1, kokku 248.

Teenistuslube anti 763 korral mitmesugustele teenistusaladele 30 riikkondsusest isikuile. Antud teenistuslubadest olid 1. aprillil 1932. veel maksvad 173.

Välispassse anti 3.200 (e. a. 3.677). Passide väljaandmise vähenemine on tingitud passi hinna tõstmisest ning üldisest kitsikusest. Kõige rohkem passe võeti sõiduks: Saksamaale — 1004, Prantsusmaale — 341, Rootsi — 196, Poolasse — 193.

Väljarändamine oli aruandeaastal peaaegu seismas, sest passe sõiduks väljarändamise maadesse võeti õige vähe, nimelt Ameerika Ühendriikidesse — 50, Austraaliasse — 3, Brasiiliasse — 8.

Sisse tuli välispassidest kr. 73.847,29; sellest summast maksti: Riigi tulude arvele — kr. 52.414,99, suvituskohtade korraldamise ja turismi edendamise fondi arvele — kr. 16.740,30, kultuurkapitali arvele — kr. 4.692,—. Eesti-Soome reisikaarte anti 85 (üle riigi 3832).

Rahaliste loteriide ja rahaliste preemiade loosimise toimepanemiseks esitati möödunud aastal 26 palvet (e. a. 27). Neist rahuldati 13, kuna 13 palvet jäeti tagajärjeta. Loterii-allegri lube anti 169 (e. a. 204), kuna tagajärjeta jäeti 46 (e. a. 23) palvet. Lubatud rahaliste loteriide ja loterii-allegriide üldine kogusumma oli kr. 533.453,16 (e. a. 1.017.697,05). Korjanduslube anti 378 (e. a. 357). Need olid peaaesjalikult väikesed korjandused maaseltsidele. Avalikke karbikorjandusi on katsutud piirata, andes selleks luba ainult heategelistele organisatsioonidele. Invaliidide kapitali komiteele, Punasele Ristile, Tiisikuse vastu võitlemise seltsidele ja tuletõrjele. Näitemüügilube anti 315 (e. a. 327), tagasi lükati 18 (e. a. 22).

Tunnistusi anti: laskeriistade ja laskemootori sisseveoks — 540 (e. a. 446), laskeriistade ja laskemootoriga kauplemiseks — 193 (e. a. 149), lõhkeainete veoks — 576 (e. a. 849), muusikalube — 201 (e. a. 173), piljardi lube — 99 (e. a. 88), politsei-valvealustele elamiseks keelatud piirkondades — 155, mitmesuguseid muid lube — 118.

Politseikool. Tegevusaastal võeti politseikooli: kõrgemasse klassi 33 kasvandikku ja alamasse klassi 39 kasvandikku. Neist määrati teenistusse: kõrgemast klassist 16 kasvandikku ja alamast klassist 39 kasvandikku. 17 kõrgema klassi kasvandikku jäeti politseikooli koosseisu. Eksternina sooritasid eksami: kõrgema klassi õppekava ulatuses politseiteenistuse kutse omanda-

miseks — 7 isikut (kõik politseiteenistusest). Kooli tegevuse kestel on antud 396 kõrgema klassi ja 410 alama klassi lõputunnistust.

Tuletõrje. Tulekaitse seisukorra ja tegevuse selgitamiseks koostati kõigi tuletõrjeüksuste aruanded 1929. kohta. Need aruanded sisaldavad tuletõrjeüksustest andmeid koosseisu, tehniliste abinõude ja majandusliku seisukorra kohta. Kõigi nende aruannete kohta saadi kohapealse politsei arvamused üksikute tuletõrjeüksuste tegevusest. Materjalide koostamisel seati kokku üldaruanne ülemaalisest tulekaitse seisukorrast, mis sisaldab andmeid riikliku, omavalitsuse ja vabatahtlikest tuletõrjetest. Tuletõrjeüksuste arv oli 31. dets. 1930.: linnades — 42, (42), maal (alevid, vallad) — 477 (425), kokku 519 (467). Tegevliikmete üldarv oli 31.503 (28.832) isikut. Tuletõrjeabinõud puudusid maal 69 (51) tuletõrjeüksusel. Puudus tuletõrje veel 68 (94) omavalitsuse üksuses (vallas). Arvud sulgudes on 1929. a. kohta.

Aruandeaasta eelarves ettenähtud riiklik toetus tuletõrjele kr. 5.000.— suuruses jaotati politseivalitsuses selleks Kohtu- ja Siseministri poolt määratud komisjonis, kuhu kutsuti võtma osa Tuletõrje Liidu esindaja. Toetuse jagamisel võeti aluseks: toetusest jäeti ilma linnades asuvad ühingud, sest nad on majanduslikult tugevamad ja seltskondlik toetus on linnades suurem; toetust anti ainult niisugustele tuletõrjeühingutele, kes seda tungivalt vajasisid tulekustutusabinõude soetamiseks, täiendamiseks ja parandamiseks. Toetuse määr niisugustele ühingutele kõikus kr. 50,— ja kr. 100,— vahel. Suurema toetuse — kuni kr. 150,— said 1931 asutatud ühingud, kellel puudusid üldse tuletõrjeabinõud. Toetust anti ainult neile vabatahtlikele tuletõrjeühinguile, kes tegutsevad normaal-põhikirja alusel, täites omavalitsuse tuletõrje kohuseid.

Välispolitsei. Tähtsamaks tegevuspiirkondade muudatuseks oli iseseisvate abiprefektuuride likvideerimine Pärnus ning Petseris ja nende ühendamine esimesel Viljandi ning teisel Võru prefektuuriga (15. veebr. 1932.). Samal ajal muudeti senine Narva abiprefektuur prefektuuriks. Selle järel kujunes prefektuuride võrk aruandeaasta lõpuks järgmiseks: Tallinna-Harju, Tartu-Valga, Viru-Järva, Narva, Petseri-Võru, Viljandi-Pärnu, Lääne-Saare ja raudteepolitsei.

Samal ajal kaotati kolm komissari õigustega abikomissari jaoskonda: Balti-Puuvillavabriku ja Lasnamäe Tallinnas ning Orisaare Saaremaal; need liideti: Balti-Puuvillavabriku — Tallinna esimesega, Lasnamäe — Tallinna kolmanda ja Orisaare — Kuresaare jaoskonnaga. Ühtlasi nimetati kõik senised komissari õigustega abikomissarid ümber komissarideks, jättes nende palgad suuremalt jaolt endisteks. Kuna raudteepolitsei juhataja nimetuseks oli raudteepolitsei komissar, jaoskondade juhatajaks

aga abikomissarid välispolitsei komissari õigustega, siis viimaste ümbernimetamise tõttu komissarideks tuli valida raudteepolitsei üldjuhile uus nimetus, milleks leiti kohaseks „raudteepolitsei ülemkomissar“. Komissari õigustega abikomissaride ümbernimetamisega komissarideks kaotati tarbetu segadusi sünnitav erinevus ühesuguste ülesannete ja vastutusega ametnikkude hulgas.

Ühes tegevuspiirkondade muutmisega muudeti ka koosseisu õige tunduvalt, ja nimelt: kaotati abiprefektide kohad Petseris, Pärnus ning Tartus ja abikomissaride kohad Balti-Puuvillavabrikus, Lasnamäel ning Petseris (Orisaare jaoskonna abikomissari koht viidi üle Kuresaare jaoskonna juurde). Peale selle vähendati veel teiste ametnike arvu järgmiselt: konstaableid 10, allkonstaableid 2, kordnikke 4, sekretäre 2, asjaajajaid 7, van. kantselei-ametnikke 4, kantseleiametnikke 8, käskjalgu 2 võrra. Tartu Valga prefektuuris suurendati koosseis kaotatud abiprefekti koha arvel ühe komissari kohaga. Seega jäi koosseisu aasta lõpuks 1498 ametikohta.

Aruandeaasta aluks oli välispolitsei teenistuses 8 ülikooli haridusega ametnikku. Aasta jooksul lahkus neid välispolitsei teenistusest 3, nii et aasta lõpuks jäi 5. Keskkooli haridusega ametnike arv oli aasta aluks 221, aasta lõpuks 224.

Eeskujulise teenistuse eest määrati rahalist autasu Kohtu- ja Siseministri otsusega 8 ametnikule, kogusummas 350 krooni.

Alljärgnevad arvud näitavad välispolitsei tööd mitmel alal. Aruandeaastal tuli sisse 2.367.156 (e. a. 2.346.058) kirja, kõige rohkem detsembris — 223.307 ja kõige vähem aprillis — 176.182 kirja; välja läks sama aja jooksul 2.441.566 (e. a. 2.384.632), kõige rohkem oktoobris — 224.244 ja kõige vähem augustis — 183.783 kirja.

Sama aja jooksul anti välispolitsei asutiste poolt välja: 21.507 (e. a. 21.927) laskeriistaluba, 8.547 (10.118) isikutunnistust, 489 (392) hobusepassi ja 21.352 (22.897) kõiksuguseid muid tunnistusi. Välismaalasi registreeriti 6.680 (7.841) juhtumil, peatuslube anti välja 25.851 (30.370) korral ja väljasõiduviiusime anti 17 (2709) isikule.

Mõnede määruste ja sundmääruste rikkumiste eest määratavate administratiivkaristuste seaduse (RT 183/184 — 1925) põhjal karistati aruandeaastal 4.206 (e. a. 4.165) korral; trahvide kogusumma oli kr. 11,361,15 (13,327,95). Mis puutub nende karistuste üksikasjadesse, siis määrati: 1) karistusi tervishoiu määruste rikkumise eest 1.914 (e. a. 1.993) korral (kõige rohkem Tallinna-Harju prefektuuri piirkonnas: 949), kogusummas kr. 6.405,75 (7.721,50); 2) karistusi sõidumääruste rikkumise eest 1.187 (1.232) korral (kõige enam Tallinna-Harju prefektuuri piirkonnas: 573), kogusummas kr. 2.760,70 (3.166,75); 3) karistusi majaraamatute korratu pidamise eest — 728 (489) korral (kõige enam Viljandi-Pärnu prefektuuri piirkonnas: 255), kogu-

summas kr. 1.292,50 (1.352,50); 4) karistusi passiseaduse rikku-
mise eest 377 (452) korral (kõige enam Tartu-Valga prefektuuri
piirkonnas: 126), kogusummas kr. 902,20 (1.085,30).

Maksuteadaandelehti toimetati välispolitsei kaudu maksnikele
kätte 122.286 (127.438) korral, edasiantud kohtukutsete arv oli
259.852 (248.470) ja mitmesuguste teadaannete arv — 190.139
(180.936), seega oli kokku nende teadaannete arv üle poole miljoni.

Maksude sissenõudmine andis välispolitseile nagu varematelgi
aastatel õige palju tööd. Nõudmiste üldarv oli aruandeaastal
466.969 (e. a. 424.065), kogusummas kr. 5.506.621,96
(5.674.372,89). Varandusi kirjutati üles 29.740 (27.395) korral
ja müügile lasti varandusi 3.373 (2.691) korral, kogusummas
kr. 84.086,96 (139.175,01) väärtuses.

Kohtupristavi ülesandeid täitis välispolitsei aruandeaastal
25.203 (23.971) korral (kõige rohkem Tartu-Valga prefektuuri
piirkonnas: 6098), sissenõutud raha kogusumma oli kr. 790.583,32
(kr. 1.005.352,11).

Välispolitsei registreeris aruandeaastal 28.047 (l. a. 26.745)
avalikku ettekannet ja 8934 (8272) kongressi ja koosolekut; läbi-
otsimisi pandi toime 9875 (9572) korral; areteerimise juhtumeid
oli 17.650 (17.826); kaitseriista tarvitas välispolitsei 12 korral;
haavata sai 5 ametnikku, kuna surmajuhtumeid teenistuskohuste
täitmisel õnneks ei olnud.

Võiks veel märkida, et alkoholiliste jookidega joogikohti oli
aruandeaastal: Tallinna-Harju prefektuuri piirkonnas 103 (e. a.
84), Tartu-Valga prefektuuri piirkonnas — 126 (136), Viru-
Järva prefektuuri piirkonnas — 63 (63), Lääne-Saare prefektuuri
piirkonnas — 14 (18), Viljandi-Pärnu prefektuuri piirkonnas
— 65 (69), Petseri-Võru prefektuuri piirkonnas — 64 (68), Narva
prefektuuri piirkonnas — 25 (24), raudteepolitsei piirkonnas —
38 (37), kokku üle riigi 498.

Kriminaalpolitsei. Selle koosseisu vähendati 1 van. kantselei-
ametniku koha võrra, nii et aasta lõpuks oli koosseis 149
ametnikku. Juhtivate ametnikkude nimetuste ühtlustamiseks ni-
metati senised abikomissarid Narvas, Võrus ja Valgas ja juhtivad
vanemad assistendid Paides, Petseris ja Kuresaares kriminaal-
komissarideks, arvates 15. veebr. 1932.

Ülikooli haridusega isikute arv oli aasta alul 12, aasta
lõpul 14, neist komissare 5. Keskkooli haridusega isikute arv
püsis aasta kestes muutumatult 28.

Rahalist autasu määrati aasta jooksul 8 ametnikule kogu-
summas 350 krooni.

Aasta jooksul uusi mootorsõidukeid juurde ei muretsetud,
seejuures aga üks auto tunnustati kõlbmatuks. Aasta lõpuks jäi
tarvitusele 6 autot ja 4 mootorratast.

Politseivalitsusele saadetud aruannete järgi oli aruandeaasta
jooksul kriminaalpolitsei toimetuses 17.089 juurdlust, seega umbes

2000 juurdlust rohkem kui eelmisel aastal. Ühes sellega langes avalikukstegemise protsent 79-lt 68-le.

Muu seas tõusis ka välispolitsei toimetuses olnud juurdluste arv, nimelt eelmise aasta 60.747-lt 61.399-le. Üksikasjaline kuritegevuse statistika leidub Statistika Keskbüroo väljaannetes.

Aruandeaastal tuli kriminaalpolitsei asutistesse sisse 78.771 (e. a. 71.795) kirja ja läks välja 88.291 (e. a. 81.560) kirja; kõige rohkem tuli sisse (7493) ja läks välja (8807) oktoobrikuus; kõige vähem tuli sisse juunis (5910) ja läks välja mais (6267). Kriminaalpolitsei andis sama aja jooksul 450 mitmesugust tunnistust.

Läbiotsimisi pandi toime 4032 (3522) korral, areteerimise juhtumeid oli 2558 (2417); kaitseriista tarvitati 4 korral.

Poliitiline politsei. Poliitilise politsei eriliseks otsekoheseks ülesandeks oli poliitilise kuritegevuse (riiklikkude süütegude) vastu võitlemine. Seda tegevust juhtisid politseivalitsuse abidirektor ja poliitilise politsei inspektor, kelle ülesandeks oli: poliitilise politsei tegevuse üldine korraldamine ja juhtimine, selleks tarviliste juhtnööride, korralduste ja seletuste andmine; kuluaruannete kontrollimine ja järelevalve tehtavate kulude üle; ülevalve komissaride ja teiste poliitilise politsei ametnike tegevuse üle ja nende revideerimine.

Poliitilise politsei komissaride ülesandeks oli riigivastase poliitilise kuritegevuse vastu võitlemine, kurjategijate jälgimine ja neis asjus eeljuurdluste ja läbiotsimiste toimetamine ning kaebelaluste vahi alla võtmine.

Aruandeaasta jooksul on poliitilise politsei komissaridele saadetud 4 ringkirja asjaajamise korra kohta ja komissaridele politseivalitsuses käimistel antud üldiseid juhtnööre ja tarvilisi seletusi tegevuse kohta. Tähtsamate kuritegude avalikukstulekul käisid politseivalitsuse abidirektor või poliitilise politsei inspektor juhtimas kohal kuriteo jälgimist isiklikult.

Siseministri käsukirja põhjal 10. aprillist 1926 nr. 20 § 4 oli poliitilise politsei inspektori kantselei ülesandeks kinofilmide asjade ajamine vastavalt Siseministri sundmäärusele nr. 9 (RT 77/78 — 1925). Poliitilise politsei inspektori kantselei toimetab kinofilmide kontrolli, filmide registreerimist, ettekandmislubade andmist ja filmide jälgimist kinodes järelevalve korras. Üldse vaadati läbi ja registreeriti aruandeaasta jooksul 605 kinofilmi. Ministeeriumide-vahelisi komisjoni istungeid peeti filmide läbi vaatamiseks 8 korral.

1926. a. saadik toimetab poliitilise politsei inspektori kantselei ka asjaajamist trükiasjade alal vastavalt Trükiseadusele (RT 43 — 1923). Uusi perioodilisi trükitooteid registreeriti 1931/32. a. jooksul: ajalehti — 35 (e. a. 50) ja ajakirju — 58 (54), kokku 93 (104). Trükiseaduse rikkumise eest võeti süüdlasi vastutusele 6 (20) korral.

Kirju tuli poliitilises politseis sisse 19.757 (21.103), läks välja 17.424 (18.575); sisse tuli (1870) ja välja läks (1654) kõige rohkem märtsis; kõige vähem tuli sisse (1322) ja läks välja (1182) juulikuus.

Politseikoolid Nõukogude Venemaal.

Al. Kuusk

Nõukogude Vene on teadupärast liiduriik, kuhu kuuluvad mitmed nõukogude vabariigid, nagu Ukraina, Valge-Vene jne. Kuna ühed keskasutised on ühised tervele liidule (väliskomissariaat, sõjakomissariaat jne.), teised tegutsevad iseseisvalt liidu osariikides, alluvusega vastavale liidu komissariaadile (põllumajandus-, rahvamajandus-, töö- jne. komissariaadid), on kolmandad keskasutised igas liidu osariigis iseseisvad, nagu haridus-, kohtu-, tervishoiu-, sotsiaalse hoolekande- ja sisekomissariaadid.

Nagu mujalgi maailmas, nii kuulub ka Nõukogude Venes politseiasjandus sisekomissariaadi kompetentsi, mistõttu politsei või — venelaste termini järgi — miilits on iga liidu osariigi korraldada. Peab ainult tähendama, et jutt on ainult välis- ja kriminaalpolitseist, kuna poliitilise politsei organisatsioon on rajatud teistele alustele.

Üldiselt on miilits ühtviisi organiseeritud terves Venes, vaatamata sellele, et ta allub osariikidele. Ühtlaselt on korraldatud ka miilitsa väljaõpetamine, s. o. miilitsakoolid ja -kursused. Allpool toodud andmed käivad küll enam-vähem ainult R.S.F.S.R. kohta, kuid suuri lahkuminekuid selles küsimuses, nagu tähendatud, üksikute osariikide vahel ei ole.

Peab tähendama, et miilitsa koolitamist peetakse Venes väga tähtsaks küsimuseks, ja seda peamiselt seepärast, et juhtide järgi tuntakse praegugi veel suurt nõudmist.

Miilitsa juhtideks saavad harilikult ainult tegevas politseiteenistuses seisvad või endised politseiametnikud. Eranditena määratakse kohtadele ka isikuid väljaspool politseid, näit. kommunistliku partei poolt soovitatud isikuid või punaväe demobiliseeritud ohvitseri. Üldine järjekord kohtadele määramisel on seejuures järgmine: esimeses järjekorras tulevad arvesse kommunistliku partei liikmed, teises — töölised, kolmandas — talupojad ja siis teised.

Miilitsakoolidesse astumine on vabatahtlik, kooli astuda soovija peab vastama järgmisile nõudeile: 1) ta peab keskmiste juhtide kooli astumisel vähemalt aasta teeninud olema miilitsas (nooremate juhtide kooli suhtes on see alammäär kuus kuud); 2) tema tervis peab vastama miilitsametnike kohta nõutavaile tingimustele; 3) ta peab sooritama vastuvõtu katse; 4) ta peab olema rahulda-

valt atesteeritud; 5) ta peab olema vähemalt 21 aastat vana, kusjuures vanaduse ülemmäär pole kindlaks tehtud; tegelikult olevat aga üle 30-aastaste isikute vastuvõtt haruldane nähe. Nagu eespool juba öeldud, võidakse erandjuhtudel võtta vastu isikuid, kes pole politseis teeninud, nende kohta seatakse aga üles veel eritingimused: 1) nad peavad valimisõiguslikud olema (teatavasti on valimisõigus Venes kitsendatud); 2) nad ei tohi olla eelkaristatud ja 3) neil peavad olema proletaarlase õigused.

Kooli õpilased kannavad kursandi nimetust ja nad loetakse tegevas miilitsateenistuses seisvaks. Peale priiülespidamise ja -korterite (harilikult elavad kursandid kasarmutes), riietuse ja õppeabinõude saavad õpilased riigilt stipendiumi ja oma miilitsaosalalt toetusi.

Nooremate juhtide kooli lõpetaja võetakse katseteta keskmiste juhtide kooli. Iga lõpetaja on kohustatud teenima miilitsas poolteist kuud iga koolis möödasaadetud kuu eest.

Venes on kolm miilitsakooli tüüpi: 1) lühiajaliste kursustega kohalikud õppeasutised (n. nim. kursused); 2) nooremate juhtide koolid (need vastavad umbes Lääne-Euroopa politsei allohvitseride koolide mõistele) ja 3) keskmiste juhtide koolid (politsei ohvitseride koolid).

Lühiajaliste kursustega koolid seati sisse 1926. a. Nende koolide eesmärgiks on õpetada ja arendada kohalike politsei-ametnike teadmisi. Nad alluvad vastava kubermangu miilitsa-ülemale ja peetakse ülal kubermangu kulul.

Kursuse kestus on kaks kuud, või täpsemalt 50 päeva kuue-tunnilise õppetöö juures. Õppeained on: 1) üldised ja 2) erilised. Esimete hulka kuuluvad, näiteks, kodanikuõpetus („Lenini õpetus“), kohtulik meditsiin jne., teiste hulka kuuluvad: sõja-asjandus, seaduseandlus Nõukogude Venes ja politseiasjandus. Kõige suuremat rõhku pannakse nähtavasti seaduseandlusele, kuna sellele on pühendatud 96 tundi. Peale nende ainete on õppekavas veel laskmine ja võimlemine. Mõnes kubermangus, kus mõningail põhjusil tuleb õpetada veel teisi üldharidusliku iseloomuga õppeaineid (nagu vene keel ja matemaatika), kestab kursus kauem, harilikult neli kuud.

Noorte juhtide tähtsamad koolid asuvad praegu Saraatovis, Voronežis ja Sverdlovskis. Need koolid alluvad vahenditult kesk-asutisele, nende juhid aga loetakse ametiastmelt madalamaks kui keskmiste juhtide koolide juhatajad.

Tähendatud koolide kõrval tegutsevad veel teised noorte juhtide koolid, nagu, näiteks, Moskvas, Vjatkas, Ivanovo-Vosnesenskis; need peetakse ülal kohalike ametiasutiste kulul ja loetakse teise järgu tähtsusega ülalloetletud koolide kõrval.

Kursuse kestus neis koolides on üks aasta (kohalike ametiasutiste kulul ülalpeetavate noorte juhtide koolide kursuse kestus kõigub $\frac{1}{2}$ ja 1 aasta vahel). Koolides antakse õppust nii välis-

kui ka kriminaalpolitsei („Ugro“) ametnikele, kusjuures 20% vakantkohtadest reserveeritakse viimastele. Peab tähendama, et kriminaalametnikke võetakse neisse koolidesse alles 1927. a. peale.

Mis puutub vastuvõtmise katsetesse, siis tuleb sooritada eksameid järgmistel aladel: kodanikuõpetus, vene keel, matemaatika, sõjaasjandus, politseiasjandus ja kriminalistidele — kriminaal-asjandus.

Õppus ise jaguneb nelja n. nim. õppetsükliks. Esimesse kuuluvad vene keel, rehendus, loodusteadus, maadeteadus, anatoomia ja füsioloogia, peale nende ainete veel kodanikuõpetus (üldiste ja poliitiliste teaduste tsükkel). Teise kuuluvad: laske-riistade-asjandus, garnisonimäärustik, õhukaitse, väljamäärustik ja krokiide tegemine (sõjateaduse tsükkel). Kolmandasse — juriidilisse — tsükliks kuuluvad: põllumajandus, metsandus, tööõigus, tsiviilkoodeks, tsiviilprotsess, kriminaalprotsess ja administratiivõigus. Neljandasse tsükliks kuuluvad eriained ja ta jaguneb seetõttu kahte ossa: 1) miilitsale on peaõppeaineteks: miilitsa organisatsioon ja kasutamine; eksekutiiv-politseilised ülesanded; teaduslik võitlus kurjategijate vastu; kohtulik meditsiin; esimese abi andmine; 2) kriminaalametnikele on peaõppeaineteks: „Ugro“ organisatsioon, kriminalistika, kriminaaltehnika ja -metoodika.

Keskliste juhtide koolid alluvad kõik otseselt keskasutisele. Keskliste juhtide koolid asuvad: Leningradis, Omskis (Siberi jaoks) ja Novotšerkaskis.

Nende koolide juhatajad kuuluvad miilitsa kõrgeimate juhtide hulka, ja nad alluvad vahenditult vabariigi miilitsaülemale; neid kontrollib nende tegevuses ainult keskasutise poliitiline inspektor.

Kursus neis koolides kestab kaks aastat. Ka neis õpivad kriminaalametnikud, kellele samuti nagu noorte juhtide koolideski on reserveeritud 20% vakantkohtadest.

Vastuvõtu katsete alad on samasugused nagu noorte juhtide koolideski (juurde tuleb ainult maadeteadus), kuid nõudmised neil aladel on sootuks suuremad.

Ka neis koolides jaguneb õppus nelja tsükliks, mis on umbes samad, mis noorte juhtide koolideski, ainult ulatus on muidugi teine. Üldisse tsükliks kuuluvad: vene keel, matemaatika, loodusteadus, anatoomia, maadeteadus, klassivõitluse ajalugu, rahvamajandus ja majanduspoliitika. Juriidilisse tsükliks kuuluvad järgmised ained: konstitutsioon, administratiivõigus, tööõigus, põllumajandus, metsandus, tsiviilkoodeks, nuhtlusseadus, tsiviil- ja kriminaalprotsess. Sõjateaduste tsükliks kuuluvad: topograafia, sõjariistade asjandus, taktika, tänavvõitluse taktika ja õhukaitse. Peale selle kuuluvad siia veel punaväe määrustikud, võimlemine, laskmine ja reaõppus. Neljandasse tsükliks kuuluvad: miilitsa organisatsioon ja sisemine asjaajamine, raamatupidamine, selle kontrollimine ja kohtulik meditsiin. Eriainena tuleb lisaks veel politseiorganisatsioonidega tutvumine kodanlikes riikides. Kri-

minaalametnikele on õppeaineiks neljandas tsükliis: Ugro organisatsioon ja siseteenistus, asjaajamine, raamatupidamine, kriminaaltehnika, -taktika, kohtulik keemia ja päevapildistamine.

Järvamaa Politseiametnikkude Kogu 1932.

J. Tilling

Politseiametnikkude Kogu näitas 1932. a. üles suurt algatus- ja teguvõimet, võttes arvesse raskusi, mis ühenduses sellega, et liikmeskond asub kolmes linnas. Vaatamata sellele on liikmeskonnas püsinud üksmeel ja heatahtlik vastastikune arusaamine, mis loodetavasti ka edaspidi aset leiab.

Möödunud aastal oli Kogul sissetulekuid: liikmemaksudest — 1732,83 kr., annetustest — 109,36 kr., %% — 380,77 kr. ja väljaminekuid: varanduste muretsemiseks — 43,40 kr., spordi korraldamiseks — 62,11 kr., peo korraldamiseks — 269,85 kr. jne. Käesoleva aasta alul oli Kogul varandusi rahas ja muus liikuvus varanduses kokku 9670,11 krooni.

Möödunud aastal lahkus 6 liiget ja tuli uusi juurde 3, nii et praegu on kokku 63 liiget, s. o. kõik Järvamaa politseiametnikud.

Kodumaaga tutvumiseks korraldati kolm ekskursiooni: juunis Paide-Põltsamaa-Tartu-Räpina - Petseri - Otepää-Haanja-Tõrva-Viljandi-Paide, juulis Paide-Tapa-Rakvere-Toila-Narva-Jõesuu-Narva-Jõhvi-Kuremäe-Mustvee-Laiuse ja augustis Paide-Koeru-Väike-Maarja-Porkuni-Tapa-Jõelehtme-Raasiku-Kose-Anna-Paide. Reisi ajal olid ilmad suurepärased, sõit pakkus suurimat naudingut, võimaldades näha ilusat kodumaad mitmekülgselt ja selle eluolu ja politseinikkude teenistuse iseäraldusi väljaspool Järva-maad, mis pakkus nii mõndki huvitavat ja iseäralikku.

Augustikuus korraldas Kogu Tapa linnas kontsertballi, kus esines muusikalises osas Tallinna politsei orkester. Kodanikkond võttis peost elavalt osa, orkester esines võimsalt ja haaravalt. Pidu jättis hea mulje.

Möödunud aastal jätkati kehakasvatustlikku tegevust massi seisukohalt, kusjuures parimaile võistlejatele võistlusvõimalusi eriliitude poolt korraldatud võistlustel soetati. Kogu sisemises korras viidi läbi laske- ja kergejõustiku võistlused suure osavõtjate arvuga. Võitjatele jagati nägusaid auhindu. Suure elevusega möödus ka koroonavõistlus Paides, kuna Türi liikmeskond sooritas traditsioonilise laskevõistluse Kaitseliidu kompaniiga. Kogu on võtnud osa parima laskuri Johannes Pürni läbi Eesti-Soome maavõistlusest laskmises ja Kaitseliidu kaudu Eesti-Poola maavõistlusest. Tallinna politseivõistlustel töid liikmed H. Maddisson ja V. Aulik kergejõustikus Kogule võidupunkte, saades ise väärilisi

auhindu. Järva-Sakala kergejõustiku võistlustel tõi Kogu liige H. Maddisson oma maakonnale rea võidupunkte. Kui arvesse võtta Laskurliidu hinnangut Kogu tugevamate (parimate) laskurite kohta, siis võib kinnitada, et meie politseiperes oleme esimesel kohal.

Kogu juhatusse valiti: J. Tilling, H. Heiter, O. Vichmann, A. Narustrang, H. Veem, B. Raadik ja O. Tedder.

Ehituskruuntide hoonestamisest.

E. Dolf

„Eesti Politsei“ 2. jaanuari s. a. nr. 1 andsin lühikese ülevaate kruuntide ja õuede tükeldamisest ja selgitasin ühtlasi küsimust, kas kodanikud vajavad sarnaseks kruuntide ja õuede tükeldamiseks omavalitsuste nõusolekut. Käesoleva kirjutise ülesandeks on peatuda küsimuse juures, kas kodanikud linnades võivad vabalt püstitada oma tükeldatud kruuntidele ehitisi, või on nad sealjuures seotud mõningate kitsendustega, mida seavad üles seaduse või omavalitsuste sundmääruste eeskirjad.

Nagu nägime „Eesti Politsei“ käesoleva aasta nr. 1 toodud ülevaatest, oli keisri II. juuli 1827. a. käsukirjas seatud üles nõue, et igal linnas asuval kruundil, millele püstitatakse puuehitised, peab olema uulitsa fronti vähemalt 10 sülda. Erandina lubati jätta endisesse seisukorda puumajad, mis asusid vähema kui 10-süllalise frondiga kruuntidel, kui need majad olid püstitatud hilja aja eest või kui nad ei vajanud veel remonti. Asusid need majad üksteise lähedal ilma tarviliku vahemaa-alata ja oli seetõttu karta tulehädadohtu, siis nõuti nende omanikelt majade lammutamise ja kruundi võõrandamise asemel naabrile — tulemüüri püstitamist ehitiste vahele, kusjuures valvati, et müüri asetamisel ei moonutataks maja fassaadi.

Olid sarnased üksteise kõrval või suures läheduses asuvad majad kõdunemas või juba kõdunenud, siis ei lubatud neid remonteerida ega nende asemele püstitada uusi maju muidu, kui nende omanikud olid juba varustunud kruundiga, mille uulitsa front oli vähemalt 10 sülda pikk. Vähema pikkusega kruundi suurendamine naabri laialise kruundi arvel võis sündida vastastikusel kokkuleppel. Vaba kokkuleppe puudumisel toimus kruundi suurendamine sundlikult vastava hindamise alusel.

Kivimaju võis ehitada kõrvuti selleks maksma pandud eeskirjade põhjal.

Edasi nägime ülalnimetatud ülevaatest, et keisri käsukirjaga 9. septembrist 1809 anti Peterburi elanikele (käsukirjaga 11. juulist 1827 ka kõigi teiste linnade elanikele) täielik vabadus jaotada oma suuri kruunte ja õuesid müügi otstarbel vähematesse osadesse,

nende viimaste suurust piiramata, nõudes ainult ettevaatust tulekahjujuhtude korraks, et ei jääks kitsaks ehitiste vaheline ruum.

Milles seisid need ettevaatusabinõud, see selgub keisri käsukirjadest: 30. sept. 1809 (VST XXX k. nr. 23874); 29. dets. 1855. (VST XXX k. nr. 30002); 3. dets. 1862. (VST XXXVII k. nr. 38992); 3. aug. 1864. (VST nr. 41149). Nende käsukirjadega seati üles muu seas järgmised nõuded:

1) Puust ehitised pidi asetatama 4-süallalise vahega õue pahemalt piirilt ja 2-süallalise vahega õue tagumiselt piirilt. Puust elu- ja muid maju, peale vabrikute, ei olnud lubatud ehitada pikemaid kui 12 sülda. Nende nõuete täitmine pidi sündima järkjärgult, ainult uute ehitiste püstitamisel, kuna olemasolevate ehitiste parandamiseks, mille asend ei vastanud nende eeskirjade nõuetele, ei pidanud tehtama kitsendusi. Puust maju lubati püstitada ka krundi piirile, kuid ainult olemasolevates kvartaalides ja tingimusel, et nende majade juures oleks ehitatud tulemüürid naaberkrundi piirile; uutes ehk ehitustest alles vabades või tulest täiesti hävitatud kvartaalides võis püstitada puuehitisi ainult ülaltoodud nõuete kohaselt.

2) Kiviehitisi lubati püstitada kõrvuti ilma vahedeta, kuid nõuti, et pööningutel katusesse ehitataks tulemüür, mis lahutab maja naabri omast, ja et suurtes, enam kui 12 sülda pikkades majades oleks asetatud kapitaalseintele mitu tulemüüri. Tulemüüri all mõisteti *usteta ja akendeta* kivimüüri, mis kerkib maja katusest veidi kõrgemale.

3) Seati üles nõuded majakordade ja -kõrguse, mansardruumide, treppide, korstnate kohta jne.

Nii keisri 11. juuli 1827. kui ka teistes ülaltoodud käsukirjades väljendatud nõuded on kodifitseeritult paigutatud Ehituse seaduse 1857. a. väljaandesse ja selle 1893. a. järjese (VSK XII k. 1 j.).

Küsimuse edaspidise selgitamise otstarbel märgime ära järgmised paragrahvid nimetatud seadusest:

§ 352. Kiviehitisi lubatakse püstitada kõrvuti ilma vahedeta, nõudes ainult, et pööningutel katusesse oleks ehitatud tulemüür, mis lahutab maja naabri omast, ja et suurtes, enam kui 12 sülda pikkades majades oleks asetatud kapitaalseintele mitu tulemüüri.

M ä r k u s 1: Tulemüüri all mõistetakse ilma *usteta ja akendeta* kivimüüri, mis kerkib maja katusest natuke kõrgemale (Ehit. s. 1857. väljaanne).

§ 361. Puust ehitised peab asetama neljasüallalise vahega õue pahemalt piirilt ja kahesüallalise vahega õue tagumiselt piirilt. Puust elu- ja muid maju, peale vabrikute, ei ole lubatud ehitada pikemaid kui kaksteistkümmend sülda.

M ä r k u s 1: Käesolevas (361) paragrahvis toodud määrused viiakse täide järkjärgult, ainult uute ehitiste püstitamisel, kuna olemasolevate ehitiste parandamiseks, mille asend ei vasta

määruste nõuetele, ei tehta kitsendusi. Puust maju lubatakse püstitada krundi piirile, kuid ainult olemasolevates kvartaalides ja tingimusel, et nendele majadele oleks ehitatud tulemüürid (§ 352, märkus 1) naabri krundi piirile; uutes või ehitustest alles vabades või tulest täiesti hävitatud kvartaalides aga peab puuehitisi püstitama ainult käesoleva (361) paragrahvi eeskirjade kohaselt (Ehit. sead. 1857. a. väljaande 1893. a. järg.).

§ 403. Kubermangu- ja kreisilinnades lubatakse kehvadele elanikkudele, kellel olemas ammust ajast väikemõõdulised (malomernõja) krundid uulitsa frondiga vähem kui kümme sülda, parandada nendel kruntidel asuvaid kõdunenud maju; uusi ehitada aga ei lubata neile muidu, kui eriti kaaluvatel ja tarvilikkudel juhtudel kuberneride ja oblasti ülemate nõusolekul, kusjuures tuleb täita nendele kruntidele ehitiste püstitamisel maksvaid määrusi, nimelt, et majad oleksid üksteisest lahutatud tulemüüridega ja et nende fassaad ei kannataks moonutuste all (Ehit. sead. 1857. a. väljaanne).

Esimesed kaks paragrahvi (352 ja 361) on püsima jäänud maksvas Ehituse seaduses (1900. väljaanne) paragrahvidena 192 ja 199 kuni praeguse ajani, kuna § 403 on sellest seadusest kustutatud ja paigutatud siseministrilt 1871. a. antud linnade heaolusse puutuvasse ajutisse määrusse (Vremennõja pravila po predmetam gorodskovo blagoustroistva). Vene Senat, ära kuulates nimelt kohtuministri esitist 23. maist 1871. nr. 6133 all, 1. juunil 1871. keisri poolt 26. aprillil 1871. kinnitatud Riiginõukogu otsuse täitmiseks otsustas (VSKK 1871. nr. 49, art. 482): teha Seaduste Kogus terve rida muudatusi ja täiendusi, muu seas kustutada Ehituse seadusest kuusteistkümmend paragrahvi, nende hulgas ka ülalnimetatud § 403. Seaduste Kogus muudatuste ja täienduste tegemiseks andis põhjust 16. juuni 1870. Linnaseaduse maksmapanemine, milline seadus andis linnavolikogudele õiguse anda sundmäärusi linna heaolu korraldamiseks, muu seas ka ehitiste alal.

Sama Senati otsusega aga tehti siseministrile ülesandeks Ehituse seadusest kustutatud paragrahvid, nende hulgas ka § 403, koondada ühte erimäärusesse ja see saata kätte kõigi linnade volikogudele ühes seletusega, et see määrus kui ajutine tuleb lugeda maksvaks linnades, kus on pandud maksuma Linnaseadus, kuni tema asendamiseni linnavolikogudelt antud sundmäärustega, teistes linnades aga — kuni siseministrilt ses asjas uute määruste andmiseni.

Nagu nähtub Ehituse seaduse § 403, mis pärast seadusest kustutamist paigutatud ilma muudatusteta viimase paragrahvina (§ 16) ülalnimetatud siseministri ajutisse määrusse, on sellesse võetud üles nõue, et igal krundil, millele tahetakse püstitada ehitisi, peab olema vähemalt 10 sülda uulitsa fronti. Uusi ehitisi püstitada kruntidele alla 10-süllalise uulitsa frondiga ei olnud lubatud muidu, kui kuberneril nõusolekul eriti kaaluvatel ja vaja-

likkudel juhtudel. Elanikele, kellel olid olemas sarnased krundid ammust ajast, lubati nendel asuvaid kõdunenud maju parandada.

Siseministrilt antud ajutise määruse normid pidid, nagu juba tähendatud, püsima seni kuni neid ei asendatud linnavolikogude sundmääruste normidega, linnades aga, kus ei olnud pandud maksma Linnaseadus, — siseministrilt antava uue määrusega.

Peatume nüüd lähemalt küsimuste juures, missuguseid arusaamatusi on kutsunud esile siseministri ajutise määruse § 16 täitmine aegade jooksul, ja kas ning jaataval korral missuguses ulatuses see paragrahv on praegu veel maksev.

1. Eeskätt kerkib üles küsimus, kas puudutab siseministri määruse § 16 ainult puumaju või ka kiviehitisi? See küsimus on olnud lahendamisel Vene Senatis, kelle otsustest selgub, et ajutise määruse § 16 käib ainult puumajade püstitamise kohta väikemõõdulistele kruntidele (s. o. kruntidele alla 10-süllaalise uulitsa frondiga), kivimajade kohta aga ei ole Ehituse seaduse § 352 (§ 192 — 1900. a. välj.) järgi seatud üles mingisuguseid nõudeid nende suuruse suhtes ja neid maju võib püstitada igasuguse suurusega krundile tingimusel, et nad lahutatakse üksteisest tulemüüridega (Sen. ots. 29. juul. ja 18. sept. 1897. nr. 6666 ja 10587; 24. nov. 1898. nr. 9062; 6. juun. 1907. nr. 5370 ja t.). See Senati seisukoht põhjeneb nähtavasti asjaolul, et Ehituse seaduse § 403 (1857. välj.) oli sisult koondatud keisri 11. juuli 1827. käsukirja p.p. 2, 3 ja 4, milles on jutt puuehitistest, kuna kiviehitisi käsitab sama käsukirja p. 5, mis on võetud üles Ehituse seaduse 1857. a. väljaande § 352, ja selles seaduses püsib praegugi § 192 all (1900. a. välj.).

Ühes oma hilisemas otsuses (ots. 22. apr. 1913. a. nr. 5661) on Senat asunud teisele seisukohale ja leidnud, et siseministri 1871. a. ajutise määruse § 16 mõtte järgi see määrus on maksev nii puu- kui kiviehitiste püstitamise kohta väikemõõdulistele kruntidele. Missugustel motiividel see otsus on tehtud, ei ole teada, sest et ei ole saadaval otsuse motiive.

2. Edasi on vajanud selgitamist küsimus, kas Ehituse seaduse § 361 ja selle märkuses 1 (1893. a. järg) väljendatud nõuded on maksvad ka ehitiste kohta väikemõõdulistel kruntidel? See küsimus on leidnud lahendamist rohkearvulistes Senati otsustes, nagu see selgub alljärgnevast mõnest näitest.

Ühe linna volikogu võttis vastu ehituse sundmääruse, millega lubati elanikele, kelle kruntide uulitsa front oli alla 10 sülla, parandada vanu elumaju ja ehitada uusi kruntidele 8-süllaalise uulitsa frondiga, tulemüüri püstitamata. Selle sundmääruse põhjal linnavalitsus andis ühele väikemõõdulise krundi omanikule loa oma maja üht osa ümber ehitada, kusjuures lubati jätta ehitise alt vabaks õue pahemal pärel maa-ala pikkusega alla 4 sülla ja ei nõutud tulemüüri püstitamist. Senat tühistas selle sundmääruse ja tema põhjal antud juurdeehituse loa, põhjendades

seada seega, et 1857. a. Ehituse seaduse § 403 (siseministri ajutise määruse § 16), samuti ka selle seaduse § 361 ja tema märkuse 1 (1893. a. järg; § 199 — 1900. a. välj.) põhjal uuesti püstitatavad puuehitised peavad lahutatud olema pahemast ja tagumisest naaberkrundi piirist 4- ja 2-süllaalaste vahedega või mõnedel juhtudel tulemüridega (Sen. ots. 1897. nr. 10899).

Teisel juhul Senat leidis, et kõdunenud puumaja seinte uuendamisele ja uue katuse ehitamisele sarnasele majale, mis asub väikemõdulisel krundil, tuleb vaadata kui maja ümberehitusele, mida võib lubada Ehituse seaduse § 361 juurde kuuluva märkuse 1 põhjal ainult juhul, kui täidetakse selles paragrahvis ülesseatud nõuded vahemaa-alade kohta (Sen. ots. 23. nov. 1898. nr. 11956).

Lõpuks, arvestades siseministri ajutise määruse § 16 ja märkust § 361 juurde, mille järgi uute puumajade ehitamist võib teostada tulelt hävitatud kvartaalides ainult tingimusel, et täidetakse selles seaduse paragrahvis ülesseatud nõuded vahemaa-alade kohta, Senat leidis, et J. kubermanguvalitsus ei liialdanud oma võimu, kui ta tulehädahoju tõttu keeldus andmast luba palveavaldajale kahekordse maja püstitamiseks tema väikemõdulisele krundile, samuti kui ta ei annud luba puust juurdeehitise püstitamiseks ilma Ehituse seaduse § 361 märkuse 1 nõude täitmiseta, sest et palveavaldaja krunt asus tulelt hävitatud kvartaalis (Sen. ots. 16. nov. 1898. nr. 11666).

3. Mis puutub loa andvatesse asutistesse, siis tekkis ka sel alal arusaamatusi, mida tuli lahendada kohtul.

Nagu näeme siseministri ajutise määruse § 16 tekstist, võisid väikemõdulistele kruntidele püstitatud majade omanikud võtta ette oma majades vähemaid parandusi ilma erilise loata. Kapitaaalremondile aga vaadati kui maja ümberehitamisele ja selle teostamiseks oli vajalik loa nõutamine. Luba oli tingimata tarvilik ka uute ehitiste püstitamiseks nendele kruntidele.

Kõne all oleva loa andis kuberner. See loaandmise õigus kuberneril võis kesta seni, kuni nimetatud määruse paragrahv ei olnud asendatud linnavolikogu sundmäärusega, mille maksmahakkamise momendist loa andmine läks linnaomavalitsuse võimkonda (Sen. ots. 18. veebr. 1899. nr. 1998; 12. juul. 1901. nr. 6468; 7. veebr. 1908. nr. 1608 ja t.). Seal, kus volikogud ei olnud annud sarnast sundmäärust, samuti ka linnades, kus ei olnud pandud maksuma Linnaseadus, kestis lubade andmine kuberneride poolt endiselt edasi (Sen. ots. 18. veebr. 1899. nr. 1998; 12. juul. 1901. nr. 6468 ja t.). Loa ehitiste püstitamiseks väikemõdulistele kruntidele linnades, kus oli pandud maksuma Linnaseadus, andis vastava sundmääruse vastuvõtmise korral linnavalitsus (Sen. ots. 18. veebr. 1899. nr. 1998; 12. juul. 1901. nr. 6468 ja t.).

4. Lõpuks puudus selgus, kas linnavolikogud olid kohustatud muutmatult võtma üles oma sundmäärustesse kõik need nõuded, mis olid kirjutatud ette siseministri ajutises määruses, või võisid

nad nendest kalduda kõrvale. Ses asjas leidis Senat, et seadus kuskil ei määra, et linnavolikogude sundmäärustes peab tingimata pidama kinni nendest nõuetest, ja et seepärast volikogud linnade huvides võivad muuta neid nõudeid (Sen. ots. 18. veebr. 1899. nr. 1998; 18. nov. 1902. nr. 11291 ja t.). Seda oma üldist seisukohta kinnitab Senat ka erijuhul tehtud otsusega, milles väljendatakse, et siseministri ajutise määruse § 16 antud väikemõdulise krundi tundemärk võib linnavolikogude sundmäärustega muudetud saada; nii võib väikemõduliseks tunnustatud saada näit. krunt mitte vähema kui 8 sülla uulitsa frondiga.

Nagu selgub Senati 8. jaan. 1891. otsusest nr. 74, on tulehädadohtude vastu võitlemise abinõude maksmapanemine, mille liiki kuuluvad ka ehitiste püstitamise kitsendused väikemõdulistele kruntidele, sihitud mitte üksikuile majaomanikele soodustuste loomiseks, vaid kogu linna hädaohuta olukorra kindlustamiseks. Sarnase eesmärgi juures ei ole Senati arvamus järgi tähtis majaomanike arv, kelle vabadusi kitsendatakse linnavolikogult antavate sundmääruste läbi, sest et selle sihi taotlemiseks linnavolikogu võib panna maksuma kitsendusi kõigi üldse majaomanike kohta, ja vastuoksaks, tema poolt lubatud soodustused ses asjas võivad osutada seda enam hädaohutlikkudeks, mida suurem on majaomanike arv, kelle jaoks need soodustused on määratud.

5. Ülema! märkisime ära, et Vene siseministriilt 1871. antud linnade heaolusse puutuv määrus kandis ajutist iseloomu ja tema maksvus pidi kestma seni, kuni tema normid ei olnud asendatud linnavolikogudelt antud sundmäärustega. Baltimaa linnades oli enne Eesti aega igalpool Linnaseadus maksev, ja seepärast oli linnavolikogudel võimalus igalpool ehituse sundmäärusega normeerida neid alasid, mis olid koondatud nimetatud siseministri määrusse. Kui jälgida Baltimaa linnavolikogudelt Vene ajal antud sundmäärusi ehituste alal, siis peab konstateerima, et need osutusi kaunis puudulikeks, arvatud välja mõned suuremad linnad, ja et nendes leidsid aset ainult vähesed normid siseministri määrusest. Ka Eesti ajal ümberkorraldatud sundmäärused, samuti ka vanade sundmääruste täiendamised ja muutmised on ainult osaliselt käsitanud norme, mis leiduvad siseministri 1871. a. määru- ses. Seda tuleb muu seas konstateerida ka siseministri määruse § 16 kohta, mis, nagu nägime, puudutab vanade majade remonteerimist ja uute püstitamist väikemõdulistele kruntidele.

On see nii, siis peab jõudma otsusele, et siseministri 1871. a. määrus veel praegu on maksev nende normide suhtes, mis ei ole leidnud uut normeerimist linnavolikogudelt antud sundmäärustega. Muu seas tuleb lugeda maksvaks ka selle määruse § 16 leiduv nõue, et uute ehitiste püstitamiseks alla 10-süllalise uulitsa frondiga krundile peab nõutama vastava valitsusvõimu loa, kui see siseministri määruse paragrahv ei ole leidnud lahendamist linna-

volikogu sundmääruses ja loaandmine ei ole sellega läinud linnavalitsusele.

Eelmises lõikes nimetatud loa andmine allus kubernerile, linnades aga, kus ehitiste püstitamise küsimus väikemõõdulistele kruntidele oli lahendatud linnavolikogu sundmäärusega, — linnavalitsusele.

Pärast seda, kui kuberneride instituut kaotati, oleks loomulikult seda loaandmist pidanud toimetama keegi teine ametivõim — alguses kubermangu komissar, siis siseminister ajal, kus Ehituspeavalitsus ühes Tehnilise Ehituskomiteega asus siseministri juures, ja lõpuks teedeminister, kellele 1922. a. (RT. 60/61 — 1922., sead. nr. 30) läksid üle kõik siseministri ametivõimu funktsioonid Ehituspeavalitsuse ja Tehnilise Ehituskomitee alal. Tegelikult aga ei ole pärast kubeneri keegi seda loaandmise õigust kasutanud ja küsimused on lahendanud linnavalitsused, kuigi puudus sundmäärus, mis oleks normeerinud ehitiste püstitamist väikemõõdulistele kruntidele.

Siseministri ülalnimetatud määrus on püsinud üle 60 aasta. Mitmed tema normid on vananenud ja nõuavad uut korraldamist. See asjaolu annab küllalt põhjust kaaluda, kas ei oleks aeg kaotada seda määrust. Osa norme, kuivõrd need osutuvad üldise tähtsusega, tuleks aja nõuete kohaste muudatustega mahutada praegu väljatöötamisel olevasse Ehituse seadusse, kuna ülejäänud osa normide käsitlemine võiks jääda linnavolikogude sundmääruste asjaks. Muu seas tuleks uue Ehituse seaduse koostajail kaaluda eriti ehitiste püstitamise küsimust väikemõõdulistele kruntidele, kas tunnustada vajalikuks sel alal võtta mõningaid eeskirju Ehituse seadusse, või jätta küsimuse igakülgne lahendamine linnaomavalitsuste asjaks.

Põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu.

J. Klesment

A. Ajalooline ülevaade.

Põhiseaduse muutmise küsimus iseseisva riigipea instituudi sisseseadmiseks tõusis poliitilistes erakondades (eriti Põllumeeste kogudes ja Eesti rahvaerakonnas) üles konkreetsemal kujul 1925 ning küsimus seisis nende erakondade valimisprogrammides Riigikogu III koosseisu valimiste eel 1926. Sellest ajast peale on Põhiseaduse muutmise küsimus olnud kõneaineks poliitilistes erakondades. Samuti on Põhiseaduse küsimus olnud vaidlusaineks ajakirjanduses, selle kohta on võetud seisukohti juristide päevadel. Õigusteadlaste päev 1928 kevadel Tartus oli peamiselt pühendatud Põhiseaduse muutmise küsimusele, kus ühel meelel jõuti seisukohale, et Põhiseaduse muutmiseks puudub vajadus. Õigustead-

laste päeval 1929 Tallinnas toodi esile väiteid Põhiseaduse muutmise kasuks.

Esimese konkreetse ettepanekuna Põhiseaduse muutmiseks esitasid rkl. rkl. O. Strandman, A. Veiler ja A. Mõttus 29. juunil 1926 Riigikogule Põhiseaduse §§ 36 ja 51 muutmise eelnõu (eelnõu piirdus Riigikogu liikmete arvu vähendamisega 50 peale ja nende tasu kindlaksmääramisega 180 kroonile kuus ainult istungjärkude eest).

Põllumeeste kogude Riigikogu rühma poolt esitati 29. sept. 1926 Riigikogule uus Põhiseaduse eelnõu, mille järgi oli nähtud ette iseseisva riigipea instituudi loomine Vabariigi Presidendi näol ja mõned teised muudatused. Eelnõu tahtis asendada maksva Põhiseaduse kogu ulatuses. Nende eelnõude läbivaatamiseks valiti Riigikogu poolt Põhiseaduse komisjon, kes pidas 1926 lõpul kolm koosolekut. Rohkem Põhiseaduse küsimus Riigikogu ametlikes organites Riigikogu kolmanda koosseisu kestel arutamisele ei tulnud ja esitatud eelnõud jäid seisma.

Riigikogu neljanda koosseisu valimise eel 1929 oli Põhiseaduse muutmise küsimus jällegi üheks valimiseelse kihutustöö punktiks.

Poliitilistes ringkondades omandas Põhiseaduse muutmise küsimus konkreetsema kuju 1930 lõpul. Põllumeeste kogud ja Eesti rahvaerakond koostasid mõlemad omaette Põhiseaduse muutmise eelnõud. 1929 juulis ametisse kutsutud O. Strandmani valitsuse deklaratsioonis tähendati, et valitsus töötab kaasa Põhiseaduse eelnõu väljatöötamisel, kuid ei tee Põhiseaduse muutmise läbiviimist oma ülesandeks.

1930 lõpul peeti Põllumeeste kogude ja E. rahvaerakonna rühmade vahel Riigivanem O. Strandmani eesistumisel mitu eraviisilist koosolekut kokkuleppe taotlemiseks mõlema Põhiseaduse muudatust sooviva erakonna vahel.

1. juulil 1931 kutsuti Põllumeeste kogude rühma algatusel kokku rühmade-vaheline koosolek seisukoha võtmiseks Põhiseaduse muutmise asjus. Seesuguseid koosolekuid peeti 4 ja otsustati 10. juulil 1931 moodustada rühmade esindajaist alamkomisjon Põhiseaduse eelnõu väljatöötamiseks. Alamkomisjoni kuulusid J. Uluots, A. Rei ja H. Kukke. Alamkomisjon ei töötanud mitte Riigikogu organina, vaid eraviisil. Komisjon töötas Põhiseaduse muutmise eelnõu välja 19 koosolekul ja lõpetas oma töö 28. jaanuaril 1932. Väljatöötatud eelnõu esitasid rkl-d J. Soots ja H. Kukke samal päeval Riigikogu juhatusetele rahvahääletamisele panemiseks rahvaalgatamise korras, mis aga ei saanud edaspidist käiku. Sama eelnõu läbivaatamiseks peeti veel kaks rühmadevahelist koosolekut, kus 18. veebruaril 1932 otsustati esitada eelnõu käiguandmiseks Riigikogule rahvahääletamisele panemiseks Riigikogu algatamise korras.

Riigikogu valis 26. veebruaril 1932 komisjoni Põhiseaduse eelnõu läbivaatamiseks. Komisjon pidas 17 koosolekut ja esitas

eelnõu 14. märtsil 1932 Riigikogule. Pärast seda pidas komisjon veel kolm koosolekut üksikute küsimuste arutamiseks. Riigikogu arutas eelnõu neljal koosolekul ja otsustas esitada eelnõu 24. märtsil 1932 rahvahääletamisele.

Riigikogu juhatus otsuse kohaselt toimetati rahvahääletamine 13., 14. ja 15. augustil 1932. Riigikogu poolt vastuvõetud Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 37 muutmise seaduse (RT 59 — 1931) põhjal oli hääletamisest osavõtt sunduslik kõigile hääleõiguslikele kodanikele. Hääletamisel anti ära 692.364 häält, neist tunnustati maksvaks 679.194 häält, millest anti eelnõu poolt 333.979 häält, vastu 345.215 häält. Kuna eelnõu vastu anti 11.236 häält rohkem kui poolt, tunnustas Riigikogu juhatus eelnõu rahva poolt tagasilükatuks.

Pärast eelnõu läbikukutamist rahvahääletamisel võeti poliitilises ringkonnis kui ka mitmeis seltskondlikes organisatsioonides uuesti kaalumisele Põhiseaduse muudatuste läbiviimise küsimus. Novembris 1932 esitati Rahvusliku keskerakonna ja Rahvuslike klubi algatusel Riigikogu juhatusel hulga kodanike allkirjadega petitsoone Põhiseaduse muudatuste uueks väljatöötamiseks iseisva riigipea instituudi sisseseadmise suunas.

Vanematekogu ettepanekul otsustas Riigikogu 22. nov. 1932 moodustada Põhiseaduse komisjoni Põhiseaduse muutmise eelnõu väljatöötamiseks. Komisjon võttis aluseks juba rahvahääletamisel olnud eelnõu. Komisjon töötas eelnõu uuesti välja 19 koosolekul ja esitas selle 11. jaanuaril 1933 Riigikogule. Eelnõu oli Riigikogus arutamisel 19. jaanuaril ja anti aruandja T. Kalbuse nõudmisel komisjoni tagasi Riigikogus tehtud paranduse-ettepanekute läbivaatamiseks. 20. jaanuaril esitas komisjon eelnõu mõningate parandustega uuesti Riigikogule. Riigikogu koosolekul 24. jaanuaril anti eelnõu rkl. A. Keremi ettepanekul uuesti komisjoni, kuna ei olnud kokkulepet Riigikogu rühmade vahel Riigikogu liikmete arvu, riigipea nimetuse (Riigivanem või Vabariigi President) ja riigipea valimise viisi kohta. Komisjon vaatas eelnõu uuesti läbi neljal koosolekul, tehes võrreldes eelmise eelnõuga tähtsaid muudatusi ülalnimetatud küsimusis ja otsustas 9. veebruaril eelnõu uuesti esitada Riigikogule. Viimases redaktsioonis otsustas Riigikogu oma koosolekul 14. veebruaril 1933 esitada Põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu rahvahääletamisele.

Paralleelselt Riigikogu eelnõule esitasid 10. nov. 1932 T. Rõuk, A. Sirk, A. Seiman ja L. Tõnson Riigikogu juhatusel Põhiseaduse eelnõu rahvaalgatamise korras, mis kuulutati välja R. T. lisas nr. 97 — 1932 ja millele tuleb koguda rahvahääletamisele panemiseks 25.000 kodaniku allkirjad 28. veebruariks 1933. Selle eelnõu analüüs ei kuulu käesoleva artikli raamidesse.

Käesolevas artiklis käsitleme tähtsamaid uuendusi, mis meie riigikorda toob Riigikogu poolt rahvahääletusele esitatud Põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle eelnõu „naelaks“ on ise-

seisva riigipea — Vabariigi Presidendi — instituudi sisseseadmine.

Presidendi võimupiiride, vastutavuse jne. küsimuses IV Riigikogu komisjon 1932. aasta alul võttis eeskujuks Soome põhiseaduse. Praeguses kavas on jäänud püsima rida põhimõtteid Soome põhiseaduse eeskujust, kuid paljudes tähtsais küsimusis on lähenetud Saksa põhiseadusele, eriti presidendi vastutavuse küsimuses.

B. Vabariigi Presidendi ja Riigikogu vahekord.

Eelnõu järgi Vabariigi President „rahvaesindajana teotseb riigi kõrgemat valitsemisvõimu. Temaga koos teotseb riigi valitsemises Vabariigi Valitsus“ (§ 57). Põhiseaduse § 35 järgi teostab Riigikogu rahvaesindajana riigi seaduseandlikku võimu, § 68 järgi õigusemõistmist teostavad rippumatud kohtud. Põhiseaduse § 27 järgi on riigivõimu kõrgemaks teostajaks rahvas oma hääleõiguslike kodanike näol.

Printsiipiaalselt on riigi kõrgema võimu teostamine rahva käes, rahvas teostab seda võimu oma esindajate kaudu. Neiks on seaduseandluse alal Riigikogu, valitsemise alal — Vabariigi President. Kohtu võim on rippumatu ja iseseisev. Kuna riigivõimu kõrgemaks teostajaks on rahvas, on ka mõlemad riigivõimu teostajad kõrgemad organid otsekohe rahva volinikud ning neile antud võimu allikaks on rahvas (Presidendi kui ka Riigikogu valib rahvas otsekohe, eelnõu §§ 36 ja 58).

Maksva Põhiseaduse järgi teostab riigivõimu otsekohe rahvaesindajana ainult Riigikogu, kes kutsub ametisse Vabariigi Valitsuse. Vabariigi Valitsus teostab küll Phs. § 57 alusel iseseisvalt valitsemise võimu, ta ei ole aga otse kõrgema riigivõimu — rahva — poolt ametisse kutsutud, vaid parlamendi poolt.

Eelnõu järgi kaks võimu teostajat — Riigikogu ja Vabariigi President — omades oma tegevuses iseseisvuse, tegutsevad kontaktis omavahel ja on teatavas mõttes rippuvad üksteisest oma tegevuse alal.

Kontakt kahe kõrgema võimu esindaja vahel on loodud järgmiselt: Vabariigi President kutsub ametisse Vabariigi Valitsuse. Oma otsused ja muud aktid võib President teha ainult koos Vabariigi Valitsusega, ja kõik tema aktid, arvatud välja Vabariigi Valitsuse või selle liikme ametisse kutsumine ja vabastamine, peavad kandma peaministri või vastava ministri allkirja (§ 61). Vabariigi Valitsusel peab olema Riigikogu usaldus, ja Valitsus või selle liikmed lahkuvad ametist, kui Riigikogu avaldab neile otsest umbusaldust (§ 65). See tähendab, President saab teostada valitsemisvõimu Vabariigi Valitsuse kaudu. Viimane peab olema varustatud Riigikogu usaldusega, seega on valitsemisvõimu teotsemine seoses teise kõrgema võimuga, Riigikoguga.

Teisest küljest on aga antud Presidendile kui iseseisvale rahvavolinikule rida õigusi, mida ta võib kasutada konflikti puhul parlamendiga. Vabariigi Presendil on õigus määrata uusi Riigi-

kogu valimisi enne volituste tähtaja lõppu (§ 39), tal on suspensivse veto õigus parlamendi poolt vastuvõetud seaduste kohta, s. o. õigus keelduda seaduse väljakuulutamisest ja saata selle Riigikogule tagasi uueks otsustamiseks (§ 54), ta võib maksma panna dekreete, mil on seaduse jõud (§ 60 p. 10).

Põhiseaduse kava järgi ei saa olla seesugust momenti, kus üks kõrgemaid riigivõimu teostajaid — parlament — üldse puudub, nagu see on näiteks Saksamaal, kus juhtudel, kui parlament saadetakse presidendi poolt laiali, kuni uue parlamendi valimiseni ei ole rahvaesindust. Meie Põhiseaduse kava on võtnud omaks parlamendi permanentsuse põhimõtte. See tähendab, kuni uue Riigikogu valimiste väljakuulutamiseni kestavad endise Riigikogu volitused, ja samast momendist peale algavad uue Riigikogu volitused. Kui aga Riigikogu valimisist on möödunud neli aastat, või kui President on kuulutanud välja uued valimised, siis ei saa vaheajal kuni uute Riigikogu valimiseni endine Riigikogu tulla kokku muidu, kui Vabariigi Presidendi nõudel ja nende küsimuste arutamiseks, mis Vabariigi President on määranud. On silmnähtav, et Riigikogu juhtudel, kui uued valimised on kuulutatud välja, on oma tegevuses piiratud ning tema võib teostada oma võimu ainult niivõrd, kui seda peab tarvilikuks Vabariigi President.

Uute Riigikogu valimiste väljakuulutamise õigus tähendab presidendi õigust juhtudel, kui koostöö valitseva ja seaduseandliku võimu vahel on muutunud võimatuks, pöörduda kõrgema võimu teostaja — rahva — poole, kes valimistel peab lahendama konflikti. Seepärast peavad uued Riigikogu valimised leidma aset võrdlemisi ruttu, et rahval võimalikult kiirelt oleks võimalik avaldada oma seisukohta. Põhiseaduse eelnõu järgi peavad uued valimised leidma aset hiljemalt kolme kuu jooksul (§ 39). Riigikogu komisjon määras kolmekuise tähtaja, kui maksimumi, arvestades tehnilisi kaalutlusi, mis osutub vajalikuks valimiste läbiviimiseks.

Teine Presidendi tähtis õigus parlamendi üle on õigus jätta välja kuulutamata seadused, mis parlamendi poolt on võetud vastu (§ 53). Kui aga Riigikogu Presidendi poolt tagasisaadetud seaduse võtab uuesti vastu oma seadusliku koosseisu enamusega, või kui Riigikogu pärast uusi valimisi võtab muutmatult vastu sama seaduse, astub seadus jõusse ja President peab selle kuulutama välja.

Presidendi üheks suuremaks õiguseks on veel, et ta võib ka ise täita seaduseandja funktsioone, andes „edasilükkamata riikliku vajaduse korral“ dekreete, mil on seaduse jõud (§ 60 p. 10). Dekreedid peab ta esitama Riigikogule, kes dekreeidi muutmatult võtab vastu või lükkab tagasi. Viimasel juhul kaotab dekreet jõu ja seega astuvad muudetud seadused uuesti jõusse.

On selge, et Riigikogu uute valimiste määramisega (Riigikogu laialisaatmisega), samuti seaduste väljakuulutamisest keeldumisega kui ka dekreetide andmisega omab President õige suure võimu

parlamendi üle, ja isegi õiguse asendada parlamenti seaduseandluse alal.

Et nende võimupiiridega President teise rahvaesinduse — Riigikogu — võimu ei saaks annulleerida, näeb kava teiselt poolt peale eelpooltsiteeritud piiramiste Riigikogule ette järgmise kaitse Presidendi vastu.

Kõigepealt President võib need sammud astuda ainult Vabariigi Valitsuse nõusolekul, kuna need aktid peavad kandma Peaministri või ministri allkirja (§ 61). Valitsusel peab aga olema Riigikogu usaldus (§ 65).

Edasi. Põhiseaduse kava ei tunnusta riigi sissetulekute ja väljaminekute eelarvet vormiliseks seaduseks, vaid parlamendi aktiks, mille kohta Presidendil ei ole veto-õigust (§ 53). Sellega on teravalt kriipsutatud alla parlamendi ainuõigus riigi raha üle, ja seda ei saa keegi kasutada ilma temata. Samuti ei saa President kasutada veto-õigust Riigikogu kodukorra kohta (§ 44). (Põhiseaduse kava § 53 järgi võib Vabariigi President veto-õigust tarvitada ainult Riigikogu poolt vastuvõetud seaduste suhtes. Teised parlamendi aktid, mis ei ole seadused, ei käi veto alla).

Dekreetide suhtes, peale Riigikogu õiguse dekreete lükata tagasi, on tehtud Vabariigi Presidendile rida piiramisi seaduste suhtes, mis käsitlevad võimude vahekordi ja konstruktsiooni.

President ei või dekreediga panna maksma ega muuta: rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seadust, Riigikogu valimise seadust, Vabariigi Presidendi valimise seadust, Riigikogu kodukorda, Riigikogu liikmete tasuseadust, seadusi, mis käsitlevad Presidendi ja Valitsuse liikmete vastutusele võtmist, riigi sissetulekute ja väljaminekute eelarvet, ja seadusi, mis pandud maksma vajalikkude kulutuste tegemiseks juhuks, kui Riigikogu ei ole võtnud vastu iga-aastast riigi sissetulekute ja väljaminekute eelarvet. (Veto-õigust võib ta tarvitada ka nende kohta, arvatud välja Riigikogu kodukord ja riigi sissetulekute ja väljaminekute eelarve.)

C. Presidendi vastutavus.

Eelnõu järgi on Vabariigi President kriminaalkohtu ees vastutav kõigi süütegude eest (§ 67). Teda võidakse kohtu alla anda ainult Riigikogu sellekohasel otsusel, mis tehtud Riigikogu seadusliku koosseisu kahekolmandikulise enamusega. Samuti vastutavad ka Vabariigi Valitsuse liikmed, neid võib aga Riigikogu anda kohtu alla oma seadusliku koosseisu enamusega. Poliitilist vastutust President ei kanna, vaid seda kannab kaasallakirjutaja minister (§ 61).

Peale selle on Vabariigi President ja Vabariigi Valitsuse liikmed Riigikogu ülalmainitud korras tehtud otsuse põhjal kohtu ees vastutavad veel Põhiseaduse süülise rikkumise eest. Näit. kui President ei kuuluta välja riigi eelarvet, mille parlament võtnud vastu, või seadust, mille parlament teiskordse seadusliku koosseisu

enamusega võtnud vastu, olgugi et sellega pole nõus President (§ 53), samuti kui Vabariigi President ei lase üldse parlamenti tulla kokku ja selle korduvalt ilma põhjuseta saadab laiali jne. Viimane vastutavuse moodus on analoogiline Saksa põhiseadusele. See vastutavus kannab administratiivse vastutuse iseloomu, ja seadused (neid President ei saa muuta dekreediga!) määravad süüteo koosseisu kui ka tagajärjed. Saksamaal on seadus näinud tagajärgedena ette süüdi tunnustamise ja ametist tagandamise.

Kõik süüteod Presidendi ja Vabariigi Valitsuse liikmete vastu alluvad Riigikohtu erikoosolekule, kuhu võib liikmetena seadus näha ette ka isikuid väljaspool Riigikohtu koosseisu. Ka kohtu koosseisu kohta käivat seadust ei saa President muuta või seda panna maksma dekreediga.

Riigikogu Põhiseaduse komisjonis kaaluti ka Vabariigi Presidendi ametist tagandamise küsimust rahvahääletamise teel (nagu see nähtud ette Saksa Põhiseaduses). Ei peetud aga soovitavaks Presidendi kiskumist poliitikasse, mis sarnasel juhul oleks paratamatu, ning piirduiti ainult Presidendi kohtuliku vastutavusega.

D. Vabariigi Valitsus.

Valitsemisvõimu teostab President Vabariigi Valitsuse kaudu. Kuigi Vabariigi Valitsus on sekundaarne organ, kes on kutsutud ametisse Presidendi poolt, ei saa siiski President oma võimu tarvitada ilma Vabariigi Valitsuseta, vaid kõik Presidendi aktid peavad kandma peaministri või ministri allkirja (§ 61). President võib tagandada ametist kogu valitsuse või üksiku ministri ja määrata ametisse uue valitsuse. President, kui riigipea, on valitsusele kõrgeim juht, kuid tegutseb koos valitsusega. Valitsusel, senikaua kui ta on ametis, on valitsemise alal küllaldane iseseisvus, kuna ta võib toetuda parlamendi usaldusele.

Presidendi võim on aga küllaldaselt suur riigi valitsemise edukaks juhtimiseks, kuna ta võib juhul, kui valitsusele, kelle ta on ametisse kutsunud, parlament usaldust ei avalda, apelleerida rahva poole ja kuulutada välja uued parlamendi valimised (§ 65).

Valitsuse kriisid ei saa olla selle korra juures liiga sagedased nähted, ja Vabariigi Presidendil on võimalus likvideerida parteidevahelisi pinevusi, minnes halvemal juhul uute Riigikogu valimiste väljakuulutamiseni. Teisest küljest ei saa President ometi valitseda parlamendita, kuna parlamendi võimuses on riigi eelarve. Samuti peavad uued valimised toimuma hiljemalt kolme kuu jooksul ning uelt parlamendilt peab valitsus, kelle President on määranud ametisse, saavutama usalduse. Ei saavuta valitsus seda usaldust, peab valitsus lahkuma ja President peab määrama uue valitsuse, kel oleks parlamendi usaldus.

E. Presidendi valimine.

Pikemaid vaidlusi nii ajakirjanduses kui ka Riigikogu ringkonnis kutsus esile Presidendi valimisviis. Eelnõu on võtnud alu-

seks Saksa presidendi valimise korra. Valituks loetakse kandidaat, kes saanud absoluutse enamuse. Ei saavuta ükski kandidaat seesugust enamust, tulevad uued valimised. Uued valimised ei moodusta endast endiste valimiste jatku, nagu see oli rahvahääletamisel tagasilükatud kavas, vaid valimiste täiesti uuesti toimetamist, milleks tuleb üles seada kandidaadid 5000 hääleõigusliku kodaniku poolt, samuti kui esimeseks valimiseks. Kandidaatideks võib seada nii neid, kes kandideerisid esimesel valimisel, kui ka uusi kandidaate. Teisel valimisel ei ole läbiminekuks vajalik absoluutne enamus, vaid loetakse valituks kandidaat, kes saanud rohkem hääli. See süsteem võimaldab teistel valimistel mitme grupi vahel kokkuleppe kandidaadi ülesseadmise, kel oleks kindlustatud laiemate ringkondade poolehoid, mitte aga ainult teatava erakonna poolehoid.

F. Riigikogu koosseis.

Mis puutub Riigikogu koosseisu, siis jäädi pärast pikemaid kaalutlusi sajaliiikmelise Riigikogu juurde (§ 36). Kui Riigikogu oma koosseisult on liiga väike (näit. 50 liiget), siis kaotab ta rahvaesinduse ilme ja ei oleks võimeline täitma oma kohuseid. Peab pidama meeles, et Riigikogu tegelikust tööst jäävad kõrvale valituse liikmed, riigikontrolör, Riigikogu juhatuse liikmed. Jääks järele 40 isiku ümber, kes peavad tegema seaduseandlikku tööd ja *täitma rahvasaadiku peaülesannet* — kontakti pidamist valijatega. Ka võib karta, et väikest parlamenti on liiga kerge mõjutada, mis võib tuua esile riiklikult ebasoovitavaid nähteid.

Riigikogu valimiste suhtes on jäänud proportsionaalsuse põhimõtte juurde, kuid valimisseadus peab olema konstrueeritud nõnda, et valijail oleks rohkem võimalusi üksikute isikute valimiseks. On mitmeid süsteeme selle nõude läbiviimiseks, ja oleneb Riigikogust, millise süsteemi juurde ta jääb.

Riigikogu liikmetele ei maksta uue eelnõu järgi tasu enam läbi kogu aasta, vaid ainult istungjärkude eest ja mitte üle kuue kuu aastas (§ 51).

G. Põhiseaduse muutmise.

Tähtsa uuendusena tuleb märkida ka Põhiseaduse muutmise korra muutmist. Maksva Põhiseaduse järgi võib Põhiseadust muuta ainult rahvahääletamise teel. Eelnõu järgi toimub Põhiseaduse muutmise rahvaalgatamise või Riigikogu algatamise korras ja sellele järgneval rahvahääletamisel või Riigikogu enese poolt. Kui Riigikogu on Põhiseaduse muutmise eelnõu võtnud vastu kahes üksteisele järgnevas koosseisus — eelmises koosseisus kahekolmandilikuse enamusega (s. o. 67 häälega) ja järgnevas koosseisus seadusliku koosseisu enamusega (s. o. 51 häälega) — loetakse Põhiseaduse muudatus vastuvõetuks (§ 88).

Põhiseaduse eeskirjad, mis käsitlevad kodanlikke vabadusi

ja rahva kui riigivõimu kõrgema teostaja õigusi, võivad tulla muutmisele ainult rahvahääletamise teel (§ 88). Seega on võimaldatud Riigikogule kahes üksteisele järgnevas koosseisus teha Põhiseaduses vähema tähtsusega muudatusi, tähtsamaid muudatusi, mis puudutavad rahva õigusi, ei saa Riigikogu muuta.

Rahvas saab pidada alati kontrolli Põhiseaduse muutmise küsimusis, ka neis, mis Riigikogu on võtnud vastu, viies neid hääletamisele rahvaalgatamise korras.

H. Muudatuste maksmahakkamine.

Põhiseaduse muudatused, kui need rahvahääletamisel võetakse vastu, hakkavad maksma kümnendal päeval pärast seaduse väljakuulutamist (II osa § 1). Presidendi valimised järgnevad 4 kuu jooksul (§ 2). Põhiseaduse muudatuste maksmahakkamisel ametis olev Riigivanem loetakse peaministriks ja täidab Vabariigi Presidendi kohuseid kuni Presidendi ametisse astumiseni. Riigikogu võib valida Vabariigi Presidendi asetäitja Põhiseaduse § 59 korras (§ 4).

Õhusõidu õigusest.

Joh. Kaiv

Õhusõidu arenemisega tekkis päevakorrale õhuruumi kasutamiseõiguse küsimus. Tekkis küsimus, kas on õhuruum takistamatult kasutamiseks kõigile, kas võib seada õhusõidu alal eeskirju, kas riigil on nende territooriumi kohal asuva õhuruumi suhtes piiramatut reglementeerimisõigust.

On avaldatud arvamust, et õhuruum allub piiramatult vastava riigi korraldustele. Selle seisukoha kaitseks on toodud esiteks seda, et peaaegu kõigi maade seadused määravad, et maapinna omanikule kuulub ka õhuruum maatüki kohal, ja teiseks seda, et õhk on maapinna niisugune päraldis, ilma milleta ei oleks üldse mõeldav maapinna kasutamine.

Ka meie BES määrab § 877, et maa omanikule kuulub ka õhuruum maatüki kohal. Kuigi need ettetoodud väited on õiged, tekib siiski küsimus, kas peab järeldama, et maapinna omaniku õigust peab oletama siin lõpmatuseni.

Nii era- kui ka avalikõigusliku omandiõiguse eelduseks on asja tegelik valdus. Õhk aga oma iseloomult ei alistu ühelegi okupeerimisele.

Peab arvama, et õhuruum kuulub eraõiguslikult maapinna omanikule selles ulatuses, kuiõrd see tõeliselt on tarvilik maatüki vabaks kasutamiseks. Maapinna omanik võib oma maatükil ehitada paabelitorne, kuid ta ei tohiks oma maatüki kohal seada õhusõidu takistuseks niisuguseid tõkkeid, mida ei saa põhjendada

maapinna kasutamise. Samuti nagu ei ole piiramatud kodanike poliitilised vabadused, ei ole seda ka maatüki omanikule omandiõiguse alusel kuuluv kasutamise vabadus. Õigusliku korra juures ei pea ükski õigus leidma kaitset rohkem kui see on tarvilik vastavale isikule antud alal; kaitse peab lõppema seal, kus ei ole enam tegemist oma põhjendatud huvide kaitsega, vaid teise huvide riivamisega.

Sama põhimõtet peaks kohaldama ka riigivõimule. Vastaval riigil peab olema õigus reglementeerida õhusõitu tema territooriumi kohal, niivõrd kui seda tõeliselt nõuavad riiklikud huvid. Kuid temal ei pea olema õigust põhjendamatult tõkestada õhusõitu. Peab märkima, et juristide arvamused selles küsimuses on väga mitmekesised.

Paljud riigid on seda küsimust otsekohe lahendanud sise-seaduseandlusega. Enamus neist seaduseandlustest tunnustab riigi piiramatut suveräniteeti tema maa-ala kohal oleva õhuruumi suhtes. Mõned riigid on selle kohta võtnud oma õhusaaduste etteotsa otsekohe sellekohase reegli, nii Suur-Britannia (1920. a. 23. detsembri seadus), Itaalia (1923. a. 20. aug. s.), Ungari (1922. a. 30. dets.). Teised riigid aga, kuigi ei ole seda põhimõtet otsekohe väljendanud, on võtnud omaks selle põhimõtte järeldused, nõudes välismaa õhusõidukite sõiduks nende territooriumi kohal riigivõimu luba, nii Saksamaa (1922. a. 1. aug. s.), Prantsusmaa (1924. a. 31. mai s.), Venemaa (1921. a. 17. jaan. dekr.), Soome (1923. a. 25. aug. s.), Rootsi (1922. a. 24. veebr. seadus). Erandina kõnelevad mõne riigi õhusõidu seadused siiski õhu vabast kasutamisest, näiteks Austria 1919. a. 10. detsembri seadus ja Helveetsia 1920. a. 27. jaan. määrus. Kuid ka need riigid on seadnud õhusõidu kohta sama valjud reeglid kui teisedki riigid.

Ka rahvusvaheliselt selle küsimuse lahendamine on olnud käsil juba üle kahekümne aasta. Õhuõiguse rahvusvaheliselt reglementeerimise küsimuse algatajaist tuleb kõigepealt nimetada prantsuse teadusemeest Paul Fauchilli, kes 1902. a. esitas sellekohase reglamendi projekti Rahvusvahelise õiguse instituudile.

Prantsuse valitsuse kutsel tuli 1910. aastal Pariisi kokku õhuõiguse konverents, millest võtsid osa kaheksateistkümne riigi esindajad. Töötati välja 55-artikline konventsiooni kava paljude lisadega. Kuid ei jõutud kokkuleppele kahe artikli suhtes, mis käsitlesid õhusõidukite sõiduõigust võõra riigi territooriumi kohal. Konverents lükati edasi. Tegelikult ta aga enam kokku ei tulnudki. Vahepeal puhkes maailmasõda.

Kuigi konverentsi tööde tulemuseks ei olnud mingit konventsiooni, aitas ta palju kaasa õhuõiguse arendamisele ja oli eeltööks 1919. a. sõlmitud konventsioonile.

Maailmasõja mõjul arenes õhuasjandus hiiglasammudega. Seetõttu sai möödapääsematuks õhusõidu rahvusvaheliselt reglementee-

rimine. 13. oktoobril 1919. a. kirjutati Pariisis kahekümnesitsme riigi poolt alla rahvusvaheline õhusõidu konventsioon, mis oli saanud alguse rahukonverentsi poolt. Kuigi sellega ei ole ühinenud kõik riigid, on sel konventsioonil tähtsus ka neil juhtudel, kui õhusõidu alal tekivad tülid nende riikidega, kes ei ole teda kinnitanud, sest ta kujutab siiski rahvusvahelises õiguses domineerivat vaadet õhusõidu alal. Eesti ei ole selle konventsiooniga seni ühinenud, sest selleks ei ole olnud erilist tarvidust, teiselt poolt aga tooks temaga ühinemine kaasa kaunis suuri rahalisi kohustusi.

1919. a. konventsioon käsitleb peale üldiste õhusõidu põhimõtete enam-vähem üksikasjaliselt õhusõidukite kodakondsust, õhusõidukite sõidukõlvulikkuse tunnistusi, õhusõidukite pääsu võõra riigi territooriumi õhuruumi, eeskirju õhusõidukite ärasõidu, reisi ja maandumise kohta, veokeeldusid, riigilennukeid ja rahvusvahelist õhusõidukomisjoni.

Mis puutub õhuruumi õiguslikku iseloomu, siis on konventsioon rajatud riigi piiramatu suveräniteedi põhimõttele. Art. 1 öeldakse, et „iga riik omab tema territooriumi kohal oleva ruumi suhtes täieliku ja eksklusiivse suveräniteedi.“ „Konventsiooni mõttes loetakse riigi territooriumiks nii riigi metropoliitaaanne kui ka asumaade territoorium, hulka arvatud neid maalasid ümbritsevad territoriaalveed.“

Konventsioon lubab konventsiooniosaliste riikide era- kui ka riigilennukitele, arvatud välja sõja-, tolli- ja politseilennukid, läbistada teise riigi õhuruumi ilma maandumiseta (art. art. 15 ja 30). Nagu järgneb konventsiooni art. art. 2 ja 30, „kohustub iga lepinguosaline riik lubama rahuajal teiste lepinguosaliste riikide eralennukitele või neile võrrastatud lennukitele süütu läbisõitu (le passage inoffensif) tema õhuruumist tingimusel, et täidetaks konventsiooni tingimused.

Konventsioon võimaldab järelikult vaid süütu läbisõitu õhuruumist. Konventsioon ei määra aga ära lähemalt süütu läbisõidu mõistet. Nähtavasti peab siin analoogia põhjal kohaldama meresõidus tarvitusel olevat süütu läbisõidu mõistet. Fauchille (*Traité de droit international public*, tome I, deux. part. lhk. 617, Paris 1925) väidab, et selle otsustamine, kas läbisõitu lugeda süütuks või mitte, kuulub vastavale riigile. Vaevalt võib selle seisukohaga ühineda. Ka meresõidus ei olnud see mõiste kusagil üldiselt ära määratud, ometigi tuleb see lugeda rahvusvaheliselt maksvaks ja riigid ei saa seda hinnata üksi oma äranägemise järgi.

Ka räägib konventsioon ainult läbisõidust. Selle tõttu ei ole täit selgust, kas sinna hulka on arvatud ka maandumise võimalused.

Nagu nähtub konventsiooni art. art. 2 ja 3 eeskirjadest, ei või lepinguosaline riik teha vahet selles, mis puutub süütu läbisõidu vabadusse, teiste lepinguosaliste riikide lennukite vahel ja oma lennukite ja teiste riikide lennukite vahel lennu suhtes keelatud piirkondades.

Peale nende ettetoodud erandite on igal lepinguosalisel õigus vabalt reguleerida õhusõitu tema õhuruumis. Sellest põhimõttest on tehtud ka konventsioonis eneses mitmesuguseid järeldusi:

Nii võivad art. 32 järgi teise lepinguosalise riigi sõjalennukid lennata teise riigi õhuruumis või maanduda vaid vastava riigi eriloal, mida võib alati keelata. Teise lepinguosalise riigi tolli- ja politseilennukite suhtes ei nõuta eriluba, vaid nende suhtes võib anda ka üldluba.

Igal lepinguosalisel riigil on õigus keelata või lubada oma äranägemisel nende riikide lennukitel, kes ei ole lepinguosaliselised. Siin on aga lepinguosaliste riikide suveräniteedi õigus konventsiooni järgi veel omamoodi piiratud. Nimelt ei võida kolmandate riikide lennukitele läbisõiduks anda muid, kui ainult ajutisi eralubasid (art. 5).

Art. 3 järgi on igal lepinguosalisel riigil õigus keelata kas sõjalistes või muus avaliku julgeoleku huvides läbisõidu teatud vöödes tema seaduseandluses ettenähtud karistuste ähvardusel. Nende vööde väljakuulutamise jne. kohta leiduvad konventsioonis üksikasjalised eeskirjad.

Igal riigil on art. 15 järgi õigus määrata oma õhuruumis teed, mida peavad lepinguosaliste riikide lennukid jälgima. Peab märkima, et see annab riikidele väga laialdased volitused. Selle alusel võib riik neid teid määrata nii vähe ja nii, et neid võimatu kasutada.

Lepinguosalisel riigil on õigus politseilistes huvides nõuda tema õhuruumi läbistavate lennukite maandumist ja nendelt lennukitelt, kelle sihtmaaks antud riik, maandumist kindlaksmääratud aerodroomil. Art. 16 järgi võib iga lepinguosaline riik keelata teiste lepinguosaliste riikide lennukitele kaupade ja reisijate vedu kahe tema territooriumil asuva koha vahel. Ta võib niisuguseid vedusid reserveerida oma lennukitele.

Need on 1919. a. konventsiooni peaeskirjad õhusõidu alal üldiselt.

Peab märkima, et 1919. a. konventsioon on riikide poolt esile kutsunud etteheiteid kahes küsimuses. Esiteks ei ole paljudele riikidele vastuvõetav see tingimus, et konventsiooniga ühinenud riik ei või lubada teise niisuguse riigi lennukitele, kes ei ole konventsiooniosaline, läbisõitu oma õhuruumist teisi kui erilubade alusel. Paljud riigid soovisid erilepingute sõlmimise võimalust. Selle tõttu töötati välja vastav lisaprotokoll, mis võimaldab rahvusvahelise õhusõidu komisjoni ettepanekul ja prantsuse valituse vahetalitusel lubada õhusõitu lepinguosalistel riikidel ka mittelepinguosaliste riikide lennukitele. Teiseks etteheiteks on konventsioonis ettenähtud rahvusvahelise õhusõidu komisjon. Viimase korralduse järgi kujuneb asi nii, et teiste riikide õhuasjandus allub teatud viie riigi kontrollile.

Sellele võib lisada juurde, et konventsioonis ettenähtud asuti-

sed on liig kulukad, mis paneb konventsiooniga ühinenud riigi peale liig suured rahalised kohustused.

Paljud riigid on käesoleva rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise asemel sõlminud omavahel kahepoolsed lepingud, võttes neisse lepingutesse peajoontes samad põhimõtted.

Ülaltoodud kitsendused ei ole mitte ainukesed, mida lepinguosaline riik võib tema õhuruumi läbistavate lennukite suhtes maksmata panna. 1919. a. konventsioon näeb ette veel teisi kitsendusi. Fauchille (eelpooln. teos lhk. 626) jaotab need kitsendused kolme järgmisse liiki: 1) majanduslike huvide kaitset taotlevad kitsendused, 2) rahva julgeoleku huvide kaitseks seatud kitsendused ja 3) riigikaitsest tingitud kitsendused. Esimese liigi alla kuuluvad tollikontrolli kindlustamise eeskirjad. Konventsioonis ja selle lisades leiame sellel alal enam-vähem üksikasjalisi eeskirju. Nii 1) võivad väljamaale sõitvad lennukid sõita ära vaid tollivõimude poolt määratud aerodroomidelt; 2) iga väljamaalt tulev lennuk peab samuti maanduma kindlaksmääratud aerodroomil; 3) iga lennuk on kohustatud üle piiri sõitma vaid kindlaksmääratud kohtadel, välja arvatud hädamaandumised, mille suhtes seatud erieeskirjad; 4) enne ärasõitu ja tulekut on lennuki juht kohustatud tollivõimudele esitama sõiduraamatu (carnet de route) ja kaupade deklaratsiooni. Erandeid on ette nähtud posti-, lubatud korras asutatud õhusõiduseltside ja turismi seltside lennukitele.

Elanikkude julgeoleku kindlustamise suhtes sisaldab konventsioon ja tema lisad kaheksa eeskirju. Ühed eeskirjad käsitlevad nõudeid lennuki ja tema juhi suhtes, et ära hoida õnnetusi, teised puudutavad vedusid ja lennukite tegevust, mis on keelatud elanikkude julgeoleku huvides. Nii 1) peab iga lennuk olema varustatud sõidukõlvulikkuse-tunnistusega ja lennuki juhtkonna iga liige oskuse-tunnistusega. Sõidukõlvulikkuse- ja oskuse-tunnistused, mis välja antud ühe lepinguosalise riigi poolt või tema poolt maksivaks tunnustatud, tunnustatakse ka teiste lepinguosaliste riikide poolt, kuid riigil on õigus mitte tunnustada tema õhuruumis liikumiseks neid oskuse-tunnistusi, mis tema kodanikule antud teise riigi poolt. 2) Iga reisijate veoks määratud lennuk, mis võib peale võtta üle kümne reisija, peab olema varustatud traadita telegraafiga. 3) Lennukid peavad kandma teatud tulesid ja andma teatud signaale ja nad on kohustatud täitma teatud liikumise määrusi. 4) Keelatud on lennukitega vedada lõhkeaineid ja sõjavarustust. Avalikkudes huvides võib iga lepinguosaline keelata ka muude asjade vedu. 5) Keelatud on lennukitelt heita muud ballasti kui peent liiva ja vett.

Riigikaitse huvides määrab konventsioon, 1) et traadita-telegraafi-aparaati võib pidada lennukil vaid selle riigi loaga, kelle kodakondsusse kuulub lennuk; et iga riik võib keelata või normeerida ülesvõtteaparaatide vedu või tarvitamist.

Lennukite päästmise ja abistamise alal määrab konventsioon,

et lepinguosaliste lennukitele peab osutama sama abi kui oma lennukitele ja et merre kukkunud lennukite päästmisele ja abistamisele kohaldatakse, kui ei ole teissugust kokkulepet, mereõiguses maksvaid põhimõtteid.

Konventsiooni nende eeskirjade juurde, mis käsitlevad lennukite kodakondsust, tuleme edaspidi tagasi lennukite õigusliku seisukorra selgitamise puhul.

Meil maksvas õhusõidu seaduses (RT nr. 43 — 1923. a.) ei ole otsekohe väljendatud õhuruumi õiguslikku iseloomu. Nagu aga peab järeldama § 1, on siiski asutud seisukohale, et õhuruum allub täielikult riigi suveräniteedile. Par. 1 ütleb: „Õhuühendust ja õhusõite reisirajate ja igasuguse kraamiveo, samuti ka isiklikuks otstarbeks võib korraldada ja teostada ainult valitsusvõimude sellekohaste lubade järgi.“ Nagu sellest nähtub, ei tunnusta meie seaduseandlus mingit õhusõidu vabadust. Meie õhusõidu seadus on äärmiselt lakooniline. Tema puudutab õieti ka ainult õhusõidu politseilist külge. Õhusõidust tekkivaid tsiviilvahekordi ta üldse ei puuduta. See ala on meil täielikult lahendamata. Tuleb kohaldada vaid tsiviilõiguses maksvaid üldnorme, kuigi viimased igakord ei ole just sobivad õhuühenduse alal. Ka avaliku julgeoleku alal sisaldab õhusõidu seadus vaid volituse paragrahve, mille alusel vastavatel ministritel on õigus anda määrusi. Tehniline järelevalve õhuühenduste, õhusõitute ja selleks otstarbeks peetavate sõiduriistade üle on pandud Teedeministri peale, kes kokkuleppel Siseministriga annab selleks vastavad määrused välja (§ 3).

Niisuguseid tehnilisi määrusi ei ole antud.

Järelevalve heakorra ja julgeoleku suhtes on pandud Kohtu- ja Siseministri peale, kes sel alal võib määrusi anda kokkuleppel Teedeministriga (§ 4). Niisugused määrused on antud (vt. RT 54 — 1926, muud. RT 39 — 1927, RT 22 — 1931, RT 61 — 1931).

Belgia „Administratiiv-päeva“ puhul.

Vaevalt leidub veel mõni teine maa, kus säärase huvi, püsivuse ja andumusega, säärase väsimatusega töötatakse valitsemisse ehk administratsiooni puutuvate küsimuste kallal kui Belgias. Seal pandi alus praegu laialdaselt maad võtnud administratiivteaduste liikumisele (1907). Hr. de Vuyst'i eesvõttel ja härrade parun Tibbaut, van Overbergh'i, Otlet'i ja Pien'i kaasabil asuti esimese rahvusvahelise administratiivteaduste kongressi kokkukutsumisele. Kongress tuli kokku Brüsselis 1910. a. Kongressil hr. de Vuyst'i ettepanekul moodustati Administratiivteaduste rahvusvaheliste kongresside alaline komisjon (Brüsselis). Maailmasõja tõttu võis teine kongress tulla kokku alles 1923. a. samuti

Brüsselis, sellest kongressist võttis osa ka Eesti ning määras tähendatud alalise komisjoni oma esindaja (E. Maddison'i). Järgmised kongressid olid Pariisis (1927), millest võttis osa ka Eesti, ja Madriidis (1930). 1930. a. alalisest komisjonist moodustati rahvusvaheline administratiiv-teaduste instituut, kelle liikmeks on ka Eesti (esindaja E. Maddison). Kõigis maades, mis olid esindatud alalises komisjonis, tekkisid rahvuslikud sektsioonid (1930. a. nad muutusid automaatselt rahvusvahelise administratiiv-teaduste instituudi sektsioonideks). Instituudil on oma häälekandja „Revue internationale des Sciences Administratives“, mis ilmub herra E. Lesoir'i peatoimetusel. Käesoleval aastal kongress tuleb kokku Viinis, kus esinevad ettekannetega Shveitsi viitse-kantsler dr. Leimgruber (Ametnike juriidiline seisukord), prof. Gascon y Marin (Vaieldavad administratiiv-ajjad) ja Poola kõrgema administratiiv-kohtu esimees Kopczanski (Töö ümberkorraldamine administratiiv-asutis). Need ettekanded on koostatud instituudi rahvuslikelt sektsioonelt saadud materjalide põhjal (vastavad ülevaated Eesti kohta on koostanud E. Maddison, A. Palvadre ja J. Klesment).

Belgia pannud aluse rahvusvahelisele liikumisele, koondanud administratiiv-teaduste instituuti kaugelt suurema osa riike, püüab elustada ka rahvuslike sektsioonide tööd, andes ise selleks eeskuju. 3.—5. märtsil k. a. korraldatakse Brüsselis „Administratiiv-päev“. „Administratiiv-päeva“ korraldab Belgia rahvuslik sektsioon, kelle hingeks on selle president hr. P. de Vuyst, kes ühtlasi ka instituudi viitse-president. Päevakorras on terve rida tähtsaid küsimusi, nagu ametnike ettevalmistamine ja haridus, omavalitsused, administratiivne dokumentatsioon ja selle meetodid, vaieldavad administratiiv-ajjad, administratiiv-näitused jne. Referentidena esinevad paljud rahvusvaheliselt tuntud nimedega isikud. Ettekanded on ilmunud trükis — kaunis mahuka köitena — (hind 25 Belgia franki) ja pakuvad väga palju huvitava materjali igähele, kes vähegi tunneb huvi tähendatud küsimuste vastu. Jääks soovida, et kavatsatud „Administratiiv-päev“ igati õnnestuks. Selle üle saame otsustada, kui on ilmunud päeva protokollid.

E. Maddison,

Instituudi Eesti sektsiooni esimees.

Kohtuotsused.

Vallavolikogu ei ole õigustatud magasivilja võlga maha kustutama konkreetselt tõendamata, et need võlad on lootusetud.

(Riigikohtu adm.-osak. t. nr. 77¹ — 1933.)

Kuigi vallavolikogu on oma võimkonna piirides määravaks asutiseks, ei saa sellest järeldada, et tal on õigus sisse nõudmata jäänud magasivilja võlga, kui lootusetut võlga, maha kustutada, ilma et seejuures oleks arvestatud ja käsitatud Kogukondl. hoolek. sead. (VSK XIII k.) § 185 nõudeid ja magasiadast laenatud vilja tagasinõudmise korda. Vallavolikogul oleks tulnud enne selgitada, kas on tarvitusele võetud kõik abinõud võla sissenõudmiseks kas võlglastelt enestelt, või nendelt, kelle süü läbi võlg on jäänud sisse nõudmata, ja kas need võlad osutuvad lootusetuks, ning alles siis asuda nende mahakustutamisele.

Juhul, kui valitavale vallasekretärile on palk määratud alla maksmapandud alammäära, ei ole sekretäri valimised seadusevastased.

(Riigikohtu adm.-osak. t. nr. 1069¹ — 1932.)

Maksva seaduse järgi vallasekretär ei ole enam vallavalitsuse liige ja ta valitakse määramata ajaks, ja seepärast maksev seadus ei näe ette, et enne sekretäri valimist peaks tema palk kindlaks määratama, ja kui seda ei ole tehtud või kui määratud palk ei ole seadusega kooskõlas, et siis ka toimunud sekretäri valimised tuleb lugeda mittetoimunuks. Praeguse korra järgi toimub vallasekretäri palga määramine Valla ametnikkude palga- ja tööolude korraldamise seaduse alusel maavolikogude poolt maksmapandud alammäärade piirides neis maakondades, kus maavolikogud määravad kindlaks vallasekretärade palkade alammäärad, maakondades aga, kus need alammäärad ei ole maksmata pandud, vastavate vallavolikogude otsuste järgi. Nagu tähendatud, ei ole vallasekretäri valimine seoses temale palga määramisega enne valimisi, ja seepärast tuleb need küsimused täiesti lahus ja iseseisvalt arutada. On vallasekretäri valimine toimunud seadusepäraselt, siis ei või seda otsust lugeda seadusevastaseks põhjusel, et valitud sekretäri palk on määratud madalam kui õigus oleks olnud määrata.

Omavalitsused ei ole kohustatud üldistel alustel hoold kandma piirivalve (resp. kaitseväge) teenistuses oleva isiku eest.

(Riigikohtu adm.-osak. t. nr. 43¹ — 1933.)

Piirivalve (resp. kaitseväge) teenistuses oleva isiku elamist valla (resp. linna, alevi) piirides ei saa lugeda sääraseks alaliseks elamiseks valla (linna, alevi) piirides, millest räägib Hoolekandeseaduse § 19 ja mis kohustab omavalitsust abitarvitaja eest hoold kandma üldistel alustel. Niisugune isik loetakse riigiteenistuses olevaks ja tema eest on kohustatud tarbekorral hoolditsemata riik.

Ametlik osa.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 5. jaan. s. a. nr. 3 on Petseri jaoskonna Boroki raioon nimetatud ümber Piusa raioniks, sama raiooni Boroki kordon — Piusa kordoniks, Volkovo kordon — Aru kordoniks, Sagrivje kordon — Välja kordoniks ja Botvino post — Soometsa postiks.

Peipsi jaoskonna Võõpsu raiooni Šartovo kordon on nimetatud ümber Saare kordoniks, Berezje kordon — Kase kordoniks, Ljubnitsa post — Mäe postiks, sama jaoskonna Alatskivi raiooni Praaga kordon — Emajõe kordoniks ja Kolkja kordon — Savimetsa kordoniks.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 27. jaan. s. a. nr. 14 on Petseri jaoskonna Piusa raiooni Piusa kordon nimetatud ümber Paju kordoniks.

Ametisse määramisi:

Kriminaalpolitsei vanem agent Anton Erilane on määratud kriminaalpolitsei assistendiks, arvates 1. veebr. s. a.

Kriminaalpolitsei vanem agent Nikolai Animägi on määratud kriminaalpolitsei assistendiks, arvates 1. jaan. s. a.

Valga vangimaja ülema kohustetäitja Richard Põld on kinnitatud ametisse, arvates 10. veebr. s. a.

Endine konstaabel Vold. Pant on määratud konstaabliks Tartu-Valga prefektuuri koosseisu, arvates 15. jaan. s. a.

Johannes Adams on määratud kriminaalpolitsei vanema agendi kohustetäitjaks, arvates 15. jaan. s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri kordnik Arnold Viiding, kes lõpetanud politseikooli kõrgema klassi kursuse, on määratud konstaabliks sama prefektuuri koosseisu, arvates 1. veebr. s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri kordnik Hendrik Ziugman, kes lõpetanud politseikooli kõrgema klassi kursuse, on määratud konstaabliks Tartu-Valga prefektuuri koosseisu, arvates 10. veebr. s. a.

Raudteepolitsei konstaabel Vassili Olter on paigutatud ümber teenistuse huvides Viru-Järva prefektuuri koosseisu, arvates 16. veebr. s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri kordnik Richard Rootsman, kes lõpetanud politseikooli kõrgema klassi kursuse, on määratud konstaabliks Narva prefektuuri koosseisu, arvates 15. veebr. s. a.

Petseri-Võru prefektuuri kantseleiametnik Karl Poots, kes lõpetanud politseikooli kõrgema klassi kursuse, on määratud konstaabliks sama prefektuuri koosseisu, arvates 1. märtsist s. a.

Tallinna jaosk. Purkse raiooni ülema kohustetäitja leitnant Lamp on kinnitatud sama raiooni ülemaks, arvates 1. jaan. s. a.

Peipsi jaoskonna Alatskivi raiooni ülem kapten M. Nuudi on määratud Lääne jaoskonna Hiiumaa raiooni ülemaks ja Lääne

jaosk. Hiiumaa raiooni ülem leitn. A. Miller — Peipsi jaosk. Alatskivi raiooni ülemaks.

Narva jsk. Vasknarva raiooni ülema kohustetäitja leitn. Jaan Laas on kinnitatud sama raiooni ülemaks, arvates 16. jaan. s. a.

Ametist vabastamisi:

Nõmme jaosk. politseikomissar Aleksei Ivask on vabastatud ametist oma palvel, arvates 22. veebr. s. a.

Viru-Järva prefektuuri konstaabel J. Närska on vabastatud ametist oma palvel, arvates 1. veebr. s. a.

Petseri-Võru prefektuuri konst. Rudolf Hoop on vabastatud ametist oma palvel, arvates 1. märtsist s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri konstaabel Anton Ladvas on vabastatud ametist oma palvel, arvates 26. jaan. s. a.

Tartu-Valga prefektuuri konstaabel Ferdinand Vaino on vabastatud ametist oma palvel, arvates 24. jaan. s. a.

Narva prefektuuri konstaabel Ernst Lokota on vabastatud ametist oma palvel, arvates 26. jaan. s. a.

Petseri-Võru prefektuuri konstaabel Voldemar Niilus on vabastatud ametist oma palvel, arvates 1. märtsist s. a.

Kõrgendusi auastmeis:

Vabariigi Valitsuse otsusega 21. veebr. s. a. on Piirivalve Valitsuses kõrgendatud: major Johan Paul kolonel-leitnandiks, vanusega 24. veebr. s. a., kaptenid Konrad Gieneman ning Johan Toss majoriteks, vanusega 24. veebr. s. a., ja leitnandid Robert Lamp ning Jaan Laas kapteniteks, vanusega 24. veebr. s. a.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 22. veebr. s. a. nr. 27 on Lääne jaoskonna Haapsalu raiooni valvurid kapral Konstantin Kõiv ja reames Voldemar Tederson kõrgendatud hoolsa ja kiiduväärt teenistuse eest: esimene — noorem-allohviteriks ja teine — kapraliks, arvates mõlemad 24. veebruarist s. a.

Avaldatud kiitusi:

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 5. jaan. s. a. nr. 3 on avaldatud Tallinna jaoskonna J.-Jõesuu raiooni ülemale kapten Koel'ile, sama raiooni motoristile v. a. o. Oskar Fröhberg'ile, valv. kapr. August Jalasto'le, Tallinna 2. raiooni kord. ülematele veltv. Paul Kulmule, n. a. o. Leopold Uudemann'ile, motorist n. a. o. Jaak Torim'ile ja valvur ream. Karla Staub'ile teenistuse nimel kiitust Kuradimuna madalikul merest leitud 3120 ltr. salapiirituse väljatraalimise juures ülesnäidatud vastupidavuse, mehisuse ja asjatundliku tegutsemise eest.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 20. jaan. s. a. nr. 11 on avaldatud teenistuse nimel kiitust Peipsi jaoskonna Mustvee raiooni valvurile kapral Oskar Nädalale selle eest, et 31. dets. m. a. vahipostil olles oskas hinnata olukorda ja otstarbekohaselt tegutseda, mille tagajärjel avastati salajane viinavabrik.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 24. jaan. s. a. nr. 13 on avaldatud Peipsi jaoskonna Mustvee raiooni valvurile n. a. o. Orest Lõhmussaarele hoolsa ja kiiduväärt teenistuse eest kiitust ja määratud kr. 15.— rahalist autasu.

Lääne jaoskonna Pärnu raiooni valvurile n. a. o. Aleksander Looken'ile on avaldatud salakaubitsejate jälgimisel ülesnäidatud osava ja külmaverelise tegutsemise eest teenistuse nimel kiitust.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 2. veebr. s. a. nr. 18 on avaldatud Peipsi jaoskonna Mustvee raiooni kordoni ülemale ohv. aset. Peeter Kassile hoolsa ja kiiduväärt teenistuse eest kiitust.

Lääne jaoskonna Hiiumaa raiooni kordoni ülemale veltv. Eduard Unger'ile on avaldatud teenistuse nimel kiitust 22. dets. m. a. Spithamni rannas salakauba — piirituse tabamisel ülesnäidatud energilise teotsemise eest.

Politseivalitsuses on registreeritud:

1) ajaleht „Ärka Eesti“, ilmub Tallinnas tarviduse järgi; väljaandja ja vastutav toimetaja — Villem Tikk;

2) ajaleht „Vitjaz“, ilmub Tallinnas, neli korda aastas, väljaandja ja vastutav toimetaja — Konstantin Pokrovsky;

3) kuukiri „Lihula Kohinad“, ilmub Lihulas 1—2 korda kuus; väljaandja — Bernhard Piißberg, vastutav toimetaja — Herbert Virkus;

4) ajakiri „Noorte Juht“, ilmub Tallinnas, 10 korda aastas; väljaandja — Eesti ev.-lut. kiriku Sisemisjoni Selts ja vastutav toimetaja — Karl Paldrok;

5) ajakiri „Svet“, ilmub Tallinnas 12 korda aastas; väljaandja — Yngve-Voldemar Ölvingsson ja vastutav toimetaja — Aleksander Söderlund;

6) ajaleht „Pealinna Teataja“, ilmub Tallinnas üks kord nädalas; väljaandja — Tallinna Majaomanikkude Selts, vastutav toimetaja — Alfred Rästas.

7) ajakiri „Kalandus“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja — Eesti Üleriiklik Kalameeste selts ja vastutav toimetaja — Edvin Reinvaldt;

8) ajakiri „Maanoored“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja — Eesti Põllumeeste Keskselts, vastutav toimetaja — Elmar Just;

9) ajakiri „Eesti Tuletõrje“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja — Eesti Üleriiklik Tuletõrje Liit ja vastutav toimetaja — Arnold Sork;

10) ajakiri „Tõusev Maa“, ilmub Tallinnas, 6 korda aastas; väljaandja Põllutöökoda ja vastutav toimetaja — Abel Käbin;

11) ajakiri „Kindlustusleht“, ilmub Tartus, tarviduse järgi, väljaandja — Eesti Kindlustusseltside Ametnikkude ühing ja vastutav toimetaja — Paul Viiding;

- 12) ajakiri „Erk“, ilmub Tartus, tarviduse järgi; väljaandja — Eesti Rahvuslaste Klubi, vastutav toimetaja — Eduard Roos;
- 13) ajakiri „Tehnika Ajakiri“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja — Eesti Inseneride Ühing ja vastutav toimetaja — Aleksander Kink;
- 14) ajakiri „Merendus“, ilmub Tallinnas iga 2 kuu tagant; väljaandja — Mereväe Ohvitseride Liitkogu ja vastutav toimetaja — Vassili Martson;
- 15) nädalleht „Nool“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Vilma Pärn;
- 16) ajakiri „Auto, Sport ja Turism“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandjad — Eesti Autoklub ja Eesti Turistide Ühing ja vastutavad toimetajad — autoasjanduse eest Johan Täks ja turismi osa eest Johan Kana;
- 17) ajakiri „X Üldlaulupeo Mälestusalbum“, ilmub Tallinnas tarviduse järgi; väljaandja ja vastutav toimetaja — Kirjastusäri „Ringraadio“ omanik August Külm;
- 18) ajaleht „Koduleht“, ilmub Tallinnas üks kord kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Helmuth Jõbede;
- 19) ajakiri „Rakenduskunst“, ilmub Tallinnas, 4 korda aastas; väljaandja — Riigi Kunsttööstuskooli Vilistlaskogu ja vastutav toimetaja Otto Tannebaum;
- 20) ajaleht „Telegramm“, ilmub Tartus, üks kord nädalas; vastutav toimetaja — Alfred Künnapuu;
- 21) ajakiri „Peamurdmist kõigile“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja — Anette Juhken, vastutav toimetaja — Hans Rõigas;
- 22) ajakiri „Eesti Loodus“, ilmub Tartus, neli korda aastas; väljaandja — Loodusuurijate Selts, vastutav toimetaja — Karl Orvik;
- 23) ajakiri „Die Lichtwelt“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Bernhard Osse;
- 24) ajaleht „Vabadussõjalane“, ilmub Tallinnas, kolm korda nädalas; väljaandja — kirjastusühing „Võitlus“ ja vastutav toimetaja Bruno Rammo;
- 25) ajaleht „Ajaviiteleht“ ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Alide Jürisson;
- 26) ajakiri „Kaupmeeste Keskkoonduuse Teataja“, ilmub Tallinnas, tarviduse järgi; väljaandja — Üleriiklik Kaupmeeste Keskkoonduus ja vastutav toimetaja — Richard Pikner, ja
- 27) ajaleht „Päevauudised“, ilmub Tallinnas, iga päev; väljaandja — Jüri Toffer ja vastutav toimetaja — Johannes Järv.

Politseivalitsuse poolt on antud load:

laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks :
 Sõjaväe Majandusühisuse juhatusel Tallinnas, Vene tän. 5, ja
 Tartus, Kööri tän. 5, maksvusega 19. jaan. 1934, ning Võrus,

Jüri tän. 24, maksvusega 2. jaan. 1934, Karl Peedi p. Leilop'ile Kilingi-Nõmmes, Pärnu tän. 34, maksvusega 9. dets. 1933, Hugo Pärnale Nõmmes, S. Pärnu 94, maksvusega 19. detsembrini 1933, Gustav Otto p. Laas'ile Paides, Turu pl. 11, maksvusega 4. jaan. 1934, Karl Gothardi p. Trummer'ile Albu v., Aravetel, maksvusega 22. dets. 1933, Tallinna linna pandimaja juhatusese Tallinnas, Maneesi 4, maksvusega 5. jaan. 1934, Mats Matsi p. Arro'le Abja-Paluoja, maksvusega 31. dets. 1933, Väike-Maarja Tarvitajateühisuse juhatusese Väike-Maarjas, maksvusega 31. dets. 1933, Friedrich Friedrichi p. Krähenbühlile Kärđlas, Vabaduse tän. 3, maksvusega 4. jaan. 1934, Elmar-Georg Tõnise p. Kert'ile Tallinnas, S. Tartu 56, maksvusega 22. dets. 1933, Valter Villemi p. Kariis'ile Haapsalus, Karja 14, maksvusega 1. jaan. 1934, Nikolai Madise p. Schröder'ile Massu vallas, Kõmsil, maksvusega 10. jaan. 1934, Paide Kaubatarvitajate ühisuse „Iva“ juhatusese Paides, maksvusega 31. jaan. 1934, ja Voldemar Juhani p. Schmidt'ile Jõgeva alevis, Suur tän. 28, maksvusega 1. veebr. 1934; laskeriistade parandamiseks: Nikolai Pauli p. Vossus'ele Petseris, Pihkva tän. 7, maksvusega 20. detsembrini 1933, Johannes Arbo'le Kärđla alevis, Paju tän. 2, maksvusega 7. novembrini 1933, ja Otto Jakobi p. Leepin'ile Laura alevikus, maksvusega 30. jaanuarini 1934; laskemõnaga kauplemiseks: Johan Johani p. Lõmpsule Nuija alevikus, maksvusega 30. jaan. 1934, Edgar Peebu p. Ottas'ele Suure-Jaani alevis, Pärnu tän. 2, maksvusega 31. dets. 1933, Jakob Jaani p. Miki-ver'ile Loksal, maksvusega 21. jaanuarini 1934, Ado Hansu p. Jeesser'ile Velise vallas ja alevikus, maksvusega 26. jaanuarini 1934, Hans Andrese p. Saulile Märjamaa alevikus, maksvusega 31. jaanuarini 1934, Viggo Jørgensen'ile, kes kaupleb firma „Eesti Lipp“ nime all Tallinnas, Vene tän. 11, maksvusega 14. veebruarini 1934, Riisipere Ühiskaupluse juhatusese Riisiperes, maksvusega 20. veebruarini 1934, Marie Grünbaum'ile Keilas, Kiriku pl. 4, maksvusega 20. veebruarini 1934, ja Iisaku Tarvitajate ühisuse juhatusese Iisakus, maksvusega 7. veebr. 1934.

Politseivalitsuse direktori otsusega on tühistatud: Narya-Jõe-suus elava Dr. Friedrich Jungman'i, Lelle vallas elava Karl Karli p. Mihkelson'i, Tartus, Kalda 1, elava Karl Peetri p. Luha, Maasi vallas, Lahe k. elava Vassili Kusta p. Ränga ja Paul Jaani p. Kondus'e laskeriistaload jahipüüsi hoidmise ja kandmise osas ning Kilingi-Nõmmes elava Hendrik Peetri p. Kase, Küti vallas elava Johannes Jüri p. Nirgi, Tsooru vallas elava Arthur Jaani p. Pihu, Tsooru vallas elavate Arnold Karli p. Kuuse ja Voldemar Ferdinandi p. Tuvikese laskeriistaload.

Küsimusi ja kostmisi.

„Eesti Politsei“ annab siin kõigile „E. P.“ tellijaile tasuta vastusi. Kui keegi tellijaist soovib vastuse saada enne järgmise numbri ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus posti kaudu kätte, kui selleks on lisatud juure 10-sendine postmark. Toimetus jätab endale õiguse avaldada kirjateel saadetud vastused „E. Politseis“, kui küsimused on põhimõttelised ja üldhuvitavad.

Konstaabel T. Küsimus. Admin.-sissen. sead. § 9 põhjal peab sissenõudmist korraldav asutis nõudelehed politseile saatma eraldi iga üksiku maksuvõlglaste kohta.

Maksuinspektor saatis minule ühe nõudelehe, milles palub M. J., V. J., P. J., A. K., P. K., M. P., M. V., M. K. ja O. L. kokku 9 isikult mag. kaevamise töövõtte 1930. a. puhtakasumaksu 46 kr. 98 senti sisse nõuda. Selle nõudelehe järgi nõudsin seitsmelt isikult nende peale langeva maksu osa sisse, kuna kahe isiku kohta maksujõuetuse aktid seadsin kokku. Kirjavahetuse ühes maksujõuetuse aktide ja märkustega maksustamise üle saatsin maksuinspektorile. Maksuinspektor saatis sama kirjavahetuse mulle tagasi märkusega, et võla eest vastutavad nõudelehes tähendatud isikud solidaarselt ja nõudmist tuleb jätkata. Saatsin selle kirjavahetuse maksuinspektorile Adm.-s. sead. § 11 põhjal tagasi, kui mittevastava sama sead. § 9 nõuetele. Vahepeal selgus, et mõned ettevõtte osanikud olid nende peale langeva maksu juba enne nõudelehe väljasaatmist vabatahtlikult ära tasunud ja nende nimesid üldse nõudelehes ei olnud. Selle kirjavahetuse saatis maksuinspektor minule tagasi järgmise resolutsiooniga:

„Nõudelehes tähendatud isikud pidasid ühist ettevõtet, olles selles ettevõttes osanikud. Igale ettevõttele määratakse, osanikkude arvule vaatamata, ühine maks. Seega esinevad nemad ühise maksuvõlglasena ja Adm.-sissen. sead. põhjal tuleb nende peale saata üks ja ühine nõudeleht.

Peale nõudelehes tähendatud 9 isiku oli ettevõtte osanik veel F. E., kes aga oma osa 26. V. 32. a. nr. 725 vastu kr. 5.80 on Eesti Panka ära tasunud ja jäi seega kr. 44.75.

Võla sissenõudmisel juhin Teie tähelepanu Maksustamiskor. sead. § 110—114 — R.T. nr. 1 — 32 a. Maksuinspektor.“

Kas eeltähendatud maksuinspektori seletus ja nõudmine on seadusega kooskõlas ja kas politsei on kohustatud maksu sissenõudmisele asumata, kui üks nõudeleht on saadetud mitme isiku kohta, nagu seda käesoleval juhul maksuinspektori poolt nõutakse.

Kas Maksustamiskorralduse sead. §§ 110—114 ettenähtud jagamist toimetab konstaabel, nagu seda seletab maksuinspektor, või toimetab seda sissenõudmist korraldav asutis?

Vastus. Admin.-sissen. seaduse (R.T. 2 — 1932) § 9 esimese lõike järgi politsei asub administratiiv-sissenõudmise teostamisele.

ainult sissenõudmist korraldava asutise kirjalikul nõudmisel, mis antud eraldi iga üksiku maksuvõlglase kohta. Siin tekib küsimus, keda lugeda üksikuks maksuvõlglaseks. Selle all tuleb esijoones mõista muidugi maksuvõlgnikke — füüsilisi isikuid, kuid selleks võib olla ka juriidiline isik kui ka füüsiliste isikute teatavad koondised, nagu neid näeb ette BES (seltsingud vt. § 4266 ja edasi). Kõnesoleval juhul näib olevatki tegemist BES § 4294 ja edasi ettenähtud seltsinguga.

Paistab, et Administr.-sissen. s. ettetoodud paragrahvi redakt. sioon ei tee takistusi niisugusel korral ühise nõudmise saatmiseks. Niisugusesse isikute koondisse kuuluvate isikute vastutuse kohta koondise maksuvõlgade eest leiduvad eeskirjad Maksustamiskorralduse seaduses.

Maksustamiskorralduse seaduse (R.T. 1 — 1932) § 110 järgi mitu ühist maksuvõlgnikku vastutavad maksu tasumise eest solidaarselt, kusjuures võlgnik, kes tasus kogu maksuvõla või rohkem sellest osast, mis langeks temale maksuvõla ühetaolisel jagamisel, võib nõuda kaasvõlgnikkudelt vastavate osade tasumist.

Kaasvõlgnik, kelle vastu on pööratud kogu maksunõudmine, võib paluda, et sissenõudmine jaotataks võrdselt kõigi nende kaasvõlglaste vahel, kel on Eesti Vabariigis vara või tulusid, ja et temalt nõutaks sisse eeskätt ainult see osa, mis võrdselt langeb igaile maksujõulisele võlglasele. See ei vabasta aga kaasvõlgnikku, kes on tasunud oma osa, vastutusest kogu maksu eest, kui ei lähe korda nõuda sisse maksu teistelt võlgnikkudelt, arvatud välja juhud, kui sissenõudmine teistelt kaasvõlgnikkudelt on muutunud võimatuks sissenõudja raske hooletuse või lubamatu vastutuleku tõttu (§ 111).

Maksuvõla sissenõudmisele isikutelt, kes seaduse järgi vastutavad maksu tasumise eest, asutakse siis, kui pole võimalik nõuda sisse võlga maksukohuslaselt eneselt (§ 112).

Viimasena ettetoodud paragrahvi kohta on Riigikogu üldkoomisjoni seletuskirjas öeldud järgmist: „Käesolev paragrahv on seadusse võetud vastutajate kaitseks. Selle tõttu ei või sissenõudja asutus valida oma äranägemisel, kelle vastu ta pöörab sissenõudmise. Sissenõudja asutus peab kõigepealt selgitama, kas on võimalik maksu sisse nõuda maksukohuslaselt endalt. Kui selgub, et see pole võimalik, siis on sissenõudja alles õigustatud pöörama sissenõudmisega vastutaja vastu. Seejuures pole tarvilik, et maksukohuslase maksuvõime selgitamiseks oleks ette võetud tegelik sundsissenõudmine. Sellest on küllalt, kui sissenõudja selgitab maksukohuslase maksuvõime sundsissenõudmisele asumata ja selgitab selle ära aktis.“

Nagu paistab ettetoodud paragrahvide ja Rkg. seletuskirja sõnastusest, peab sissenõudja all mõistma sissenõudmist teostavat asutist, s. o. kõnesoleval juhul politseiametnikku. Peab oletama,

et Maksustamiskorrald. seaduse § 110 ja edasi ettenähtud sissenõudmise toimingused lasuvad politseil.

Kõnesoleva juhu puhul peab aga märkima, et maksuinspektori kirjalikus nõudekirjas oleks pidanud märgitud olema kõigi koondisse kuuluvate isikute nimed, ka nende omad, kes oma osa olid õiendanud, sest oma osa äramaksmine ei vabasta veel vastutusest tasumata jäänud maksuvõla osa eest. **J. K.**

H. V. Küsimus. Kas maal asuvate kinnisvarade maksu sissenõudmisel tuleb käia Administratiiv-sissenõudmise seaduse (R.T. 2 — 1932) või Seaduse liikumata varanduse maksu kohta maal (R.T. 18/19 — 1920) §§ 32—35 järgi.

Vastus. Administratiiv-sissenõudmise seadus tuleb pidada riigi administratiivnõuete alal üldseaduseks ja niisugusena tulevad tema eeskirjad kohaldamisele, kui mõnes vastavas eriseaduses ei ole nähtud ette teist korda. Seadus liikumata varanduse maksu kohta maal sisaldab küsimuses nimetatud paragrahvides maksu sissenõudmise alal erieeskirju ja neid tuleb kohaldada kui antud alal eriseaduse eeskirju esimeses järjekorras. Kuigi Administratiiv-sissenõudmise seadus hilisem, ei saa oletada, et see iseenestest oleks ära muutnud kõik vastuvaidlemata sissenõuete kohta käivad varasemad eeskirjad. Kui seda oleks soovitud, siis oleks seaduseandja pidanud otsekohe kaotama kõnesolevad paragrahvid. On kaotatud vaid ainult endine üldseadus — Riigi vastuvaidlemata sissenõuete seadus. **J. K.**

A. V. Küsimus. Missuguses korras on võimalik kaevata revisjoniliidu poolt liitu kuuluva ühisuse käest liikmemaksu ja revideermise maksu administratiivkorras sissenõudmise otsuse peale; kas võib kaevata otsuse täitmise peale või on veel mõni muu võimalus?

Vastus. Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmise seaduse (R.T. 32 — 1926) § 77 järgi on revisjoniliitudel õigus kõik revisjoniliitude peakoosolekute poolt määratud liikme revideermise ja muud maksud nõuda sisse riigi vastuvaidlematute nõuete korras. Seetõttu ei saa nende nõuete vastu Ts. kp. s. § 1 märkuse 1 põhjal vaielda tsiviilkohtus. Võib tulla kõne alla vaid administratiiv-kohtu kord. Administratiiv-kohtu korras võib aga kaevata nende asutiste otsuste peale, mis on loendatud Adm. K. K. § 2 (R.T. 16 — 1929) või mille peale kaebamine administratiiv-kohtu korras on ette nähtud mõnes eriseaduses. Revisjoniliitude otsuste peale administratiiv-kohtu korras kaebamist maksvad seadused ei näe ette. Meil maksva korra juures ei saa aga siiski oletada, nagu ei olekski kõnesolevates asjades kohtuliku kaitse võimalust. Revisjoniliitude peale on pandud avalik-õiguslikud ülesanded. Seoses sellega on neile antud õigus sissenõudmisi oma liikmetelt toimetada administratiiv-korras. Selles osas on revisjoniliidud võrrastatud valitsusasutistega. Asudes niisugusel seisukohal peab oletama tema otsuste suhtes administra-

tiiv-astmelist kaebamise korda. Kuna järelevalve kooperatiiv-ühisuste seaduse täitmise üle kuulub Kohtu- ja Siseministrile (§ 79), peab oletama, et revisjoniliidu kõnesolevate otsuste peale on võimalik ametiastmelises korras kaevata Kohtu- ja Siseministrile. Viimase otsuste peale võib aga juba kaevata Riigikohtule administratiiv-kohtu korras.

Otsuse täitmise juures on võimalik kaevata vaid täitmis- puutuvate toimuste peale; otsuste peale sisult kaebamine ei ole seal võimalik.

J. K.

J. J. Küsimus. Kas Põllupidajate võlgade korraldamise seaduse § 16 kolmandas lõikes tähendatud sunnimüügi keeld kuni keelu küsimuse otsustamiseni käib vallavalitsuselt saadud kinnisvaramaksu ja lisa-kinnisvaramaksu kohta?

Vastus. Põllupidajate võlgade korraldamise seadus (R. T. 31 — 1932) ei tee üldiselt vahet maksuvõlgade ja teiste võlgade vahel. Vahet ei ole tehtud ka § 16 kolmandas lõikes. Järelikult maksab kõnesoleva paragrahvi kolmanda lõike eeskiri ka kinnisvaramaksu ja lisa-kinnisvaramaksu kohta.

J. K.

„E. P.“ tellija S. Küsimus. Administratiiv-sissenõudmise seaduse § 47 järgi jäetakse arestitud vara kuni oksjonini võlgniku kätte hoiule, kellel pole õigust mõjuva põhjuseta keelduda hoiule võtmast.

Kuidas talitada, kui võlgnik ilma ühegi põhjuseta keeldub vara hoiule võtmast; kas piirduda protokollki koostamisega võlgniku vastutusele võtmiseks seadusliku korralduse mittetäitmisel R. n. s. § 29 järgi ja anda vara hoiule kõrvalisele isikule, või peab vara ikkagi jätma tunnistajate juuresolekul võlgniku hoiule, ühtlasi hoiatades ja seletades temale R. n. s. § 177 sisu, ehkki tema keeldub hoiulevõtu allkirja andmast?

Kui viimase mooduse tarvitamisel võlgnik kõrvaldab arestitud vara, kas saab teda võtta vastutusele ja missuguse seaduse alusel?

Vastus. Adm.-sissen. s. § 47 järgi jäetakse arestitud vara kuni oksjonini võlgniku kätte hoiule, kellel ei ole õigust mõjuva põhjuseta keelduda hoiulevõtmisest. Sama paragrahvi teises lõikes on nähtud ette need juhud, mil arestitud vara võib anda hoiule ka kõrvalistele isikutele, need on: 1) kui on kahtlus, et võlgnik toimetab kõrvale arestitud vara, või kui võlgnik ei ole kohal. Nagu peab järeldama sama paragrahvi esimesest lõikest, tuleb neile juhtudele lisaks: 3) kui võlgnik keeldub mõjuval põhjusel vara hoiule võtmast ja § 48 p. 2 järgi 4) kui võlgnikuks on isik, kes seaduse järgi ei või olla tunnistajaks.

Seadus ütleb, et võlgnikul ei ole õigust mõjuva põhjuseta keelduda vara hoiule võtmast, kuid ta ei näe otsekohe ette keeldumise tagajärgi. Kuna siin tegemist tsiviiltehinguga — hoiulevõtmisega, siis saaks vaevalt kohaldada R. n. s. § 29. Kaitstavam on teine viis, nimelt, et kuigi võlgnik keeldub vara hoiule võtmast,

kuid ilma mõjuva põhjusega, võib vara tema hoiule jätta, seades selle kohta protokolli tunnistajate juuresolekul. Seda võiks põhjendada seega, et seaduse redaktsioonist võib järeldada, et võlgniku nõusolek niisugusel juhul ei ole üldse tarvilik, sest seaduse järgi ta ei tohi keelduda vara hoiulevõtmisest. Selle vastu võib aga tuua järgmisi väiteid: Hoiulevõtmine on kahepoolne tehing. Ta võib toimuda vaid mõlema poole nõusolekul. Kui üks pooltest — võlgnik — keeldub hoiule võtmast, siis ei saa hoiulevõtmist lugeda toimunuks. Seadus kõneleb vaid, et võlgnikul ei ole õigust mõjuva põhjusega keelduda hoiulevõtmisest. Seaduseandja oleks pidanud siin kas sundima isikut hoiule võtma, määrates kriminaalsanktsiooni, või ütleva, et hoiuleandmine loetakse toimunuks ka ilma võlgniku nõusolekuta. Kuna seaduseandja ei ole näinud ette ei üht ega teist tagajärge, siis kujutab seaduse väljendus: „kellel ei ole õigust mõjuva põhjusega keelduda hoiulevõtmisest“ — sanktsioonita eeskirja (lex imperfecta).

Kuna küsimus vaieldav ja ei ole tuua ette kohtupraktikat, siis tuleks igal antud juhul põhjalikult kaaluda, kas ei ole põhjusi, mis ei võimalda vara anda võlgniku hoiule. Kui aga siiski tuleb anda võlgniku hoiule, siis võiks keeldumise korral kokku seada protokolli tunnistajate juuresolekul vara võlgniku kätte hoiulejätmise kohta, ära märkides võlgniku keeldumist. Niisugusel juhul tuleks võlgnikuga talitada nagu teiseegi hoidjaga. Põhjustada saaks seda ülal esimesena toodud kaalutlustega. **J. K.**

J. L. Küsimus. Kas võlgnikul on õigus saada tasu vara hoidmise eest, kui vara on antud tsiviilkohtu otsuse täitmisel tema vastu tema kätte hoiule?

Vastus. Arestitud vara hoidmist käsitlevad Ts. kp. s. § 1009 ja edasi. Neis paragrahvides räägitakse vara hoidjast, vahet tegemata kas vara hoidjaks on määratud võlgnik või kõrvaline isik. Ts. kp. s. § 1014 ütleb: Hoidja saab tasu kokkuleppel võlgniku ja nõudjaga; kui kokkulepet ei järgne, siis erilistes määrustes ettenähtud määral. § 1015 järgi annab need määrused Kohtuja Siseminister. Vastav määrus 1932., 1933. ja 1934. a. a. kohta on välja kuulutatud R.T. 2 — 1932. Kuna võlgniku õigus tema arestitud ja temale hoiule antud vara hoidmise tasu suhtes ei ole kitsendatud, siis on temal õigus saada seatud määral tasu vara hoidmise eest. § 1060 järgi on kohtuotsust täitev ametnik vara müügi korral kohustatud tasuma need kulud esimeses järjekorras. Muidugi võib nõudja pöörata täitmise niisuguses korras väljamakstavate summade peale.

Tuleb märkida, et teissugune kord on maksev administratiiv-sissenõuete juures, kus Adm.-sissen. s. § 50 järgi omanikul ei ole õigust saada hoiutasu. **J. K.**

Konstaabel T. Küsimus 1. Ts. kp. s. § 1070¹ (R.T. 105 — 31) teises lõikes seisab: „Ühe kuu möödumisel annab kohtu-

pristav vara sissenõudjale üle juhul, kui sissenõudja selleks avaldanud soovi, vastasel korral aga vabastab vara aresti alt.“ Kas võib vara ka enne ühe kuu möödumist sissenõudjale üle anda, kui sissenõudja avaldab selleks soovi, näiteks oksjonipäeval, kui ei toimunud vara teiskordne enampakkumine ja sissenõudja on kohal ja avaldab soovi müümata jäänud vara vastuvõtmiseks, sest siis jääks ära sõidukulu, mis tuleks tasuda vara üleandmiseks kohale sõidu puhul.

Vastus 1. Seaduse redaktsiooni järgi paistab, nagu peaks igal juhul ootama üks kuu. Sellel ootamisel ei näi olevat mingit mõtet. Nagu selgub Riigikogu üldkomisjoni koosolekute protokollidest, ei ole seda eeskirja ka nii mõeldud, nagu võib esimesel pilgul järeldada kõnesoleva paragrahvi teise lõike redaktsioonist. Nimelt on esialgne ettepanek, mis üldkomisjoni poolt on võetud vastu, tehtud niisugusel kujul, millest järgnes, et vara võis sissenõudjale üle anda tema soovi korral ka varem. Ühekuine tähtaeg oli võetud vaid selle aja ülemmääraks, mille jooksul sissenõudja oma soovi võib avaldada. Esialgne redaktsioon on muudetud üldkomisjoni protokollide järgi puht redaktsiooni mõttes, ilma et oleks soovitud muuta eeskirja sisu. **J. K.**

Küsimus 2. Ts. kp. s. § 1066 järgi langevad varanduse aresti alla panemise, hoiu ja müügi kulud nõudja peale, kui nõudja teiskordsel oksjonil müümata jäänud vara ei soovi endale jätta. Kas nõudjal on õigus nõuda neid kulusid kostjalt, kui nõudmine pööratakse kostja muu vara peale, või jäävad need igal juhul nõudja kanda?

Vastus 2. Nagu peab järeldama Ts. kp. s. §§ 1065 ja 1066, jäävad kõnesolevad kulud nõudja kanda. Igatahes ei ole sissenõudmist toimival ametnikul mingit alust neid võtta arvesse sissenõudmise pööramisel teise vara peale. **J. K.**

O. v-s. Küsimus. Kodanik on karistatud kätteusaldatud vara omastamise pärast kolmekuulise vangistusega tingimusi 2 a. jooksul. Kas see kodanik jääb hääleõigusest ilma kolme aasta jooksul? Jaataval korral, mis ajast arvata karistusaja lõpp?

Vastus. Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduse (R.T. 97 — 1926) § 4 p. 2 jäävad muu seas hääleõigusest ilma isikud, kes on mõistetud süüdlaseks kätteusaldatud vara omastamises või raiskamises „kolme aasta jooksul pärast karistusaja lõppu“. Nagu sellest nähtub, arvatakse niisugusel juhul kolmeaastane tähtaeg tegelikult karistuse kandmise lõpust. Tingimusi karistuste määramise korral tegelikult karistust ei kanta, arvatud välja, kui isik saadab korda uue süüteo. Kuna ei ole tegelikult karistuse kandmist, siis ei ole ka mingit momenti, millest arvata valimiste seadustes ettenähtud hääleõiguse kitsenduse aega.

Pidades silmas ettetoodut ja teiselt poolt arvestades seda, et kodanike õigusi kitsendavaid eeskirju ei saa tõlgendada laiendavalt, peab järel dama, et tingimusi karistuste määramise juhtudel kodaniku hääleõigus ei ole kitsendatud.

J. K.

Kirjavastusi: E. P. „Eesti Politsei“ lahendab ainult tellijate poolt saadetud küsimusi, mistõttu anonüümküsimusi ei lahendata. Küsimuse saatja nimi jääb toimetuse saladuseks.

Väljaandja: *Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiiv-ala Kirjastus.*
Vastutav toimetaja: *O. Angelus.*

KUULUTUSI.

Tunnustatakse maksvusetuks:

- S a a g a, Voldemar Adami p., autopass, välja antud Tallinna linnavalitsuselt 1932. a. sõiduautole nr. 720. (44908)
- T r a g e l, August Johani p., kaitseväest vab. tunnistus nr. 7460, välja antud Võru maak. rahvaväe ja K. L. ülemalt 5. 7. 20. a.
- E i c h v a l d t, Johannes Johani p., kaitsev. vab. tunnistus nr. 4351, välja antud 20. 8. 21. a. endise Inseneripataljoni ülemalt.
- S a g a r, Karl-Heinrich Jüri p., kaitsev. vab. tunnistus nr. 202, välja antud 1. soomusrongide rügemendi ülemalt 1. 10. 25.
- R a n n u Eesti Vabadussõjalaste Liidu põhikiri, registreeritud Siseministeeriumis 30. 11. 26. a. nr. 271 all. (44911)
- T õ n t s, Otto Jüri p., kaitsev. väest väljaheitmise tunnistus nr. 341, välja antud Harju maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt 4. 1. 23. a. (145)
- F l i n t m a n n, Voldemar Jaan p., kaitsev. vabast. tunnistus nr. 25273, välja antud 6. jalgaväe polgu ülemalt 16. 9. 20. a. (146)
- P e e t i s, Jaan Magnuse p., E. vabadussõjast lahingtegevusest osavõtmise tunnistus, välja antud Tartu kaitsev. ringkonna ülemalt 12. 1. 32. aastal, nr. 302. (44910)
- L a u f e r, Heinrich, hobusepass nr. 351, välja antud Martna vallavalitsuselt 4. 1. 21. a. (148)
- H i n d r e i, Jaan Hansu p., kaitsev. vab. tunnistus nr. 11214, välja antud 6. jalgaväe rügemendi ülemalt 1. 10. 23. a. (149)
- V i l b e r g, Herbert Karli p., kaitsev. vabastamise tunnistus nr. 1081, välja antud Sõjav. Ühend. õppeasut. ülemalt 20. 10. 23. a. (150)
- T o m s o n, Jakob Ennu p., isikutunnistus nr. 1070, välja antud Seliste vallavalitsuselt 20. 3. 20. a. (16920)
- N o o r m ä g i, Maria Jakobi t., hobusepass nr. 64, välja antud Audru vallavalit. 28. 12. 20. a. (16921)
- B e r g m a n n, Jakob Mihkli p., isikutunnistus nr. 42, välja antud Seliste vallavalitsuselt 9. 12. 19. a. (16922)